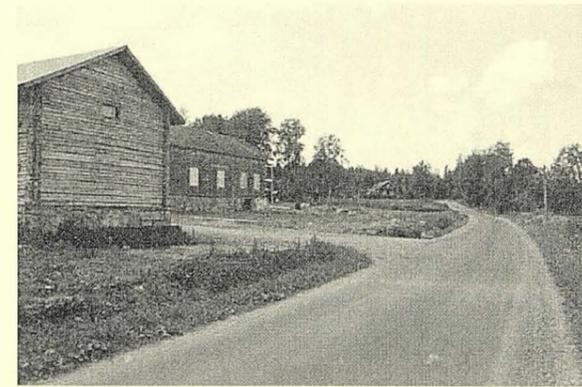


luett. ineen

SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA

SARAKUM 2000 - 2004 PROJEKTIRAPORTTI

SUOMUSJÄRVEN KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA ARVOT



SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA

- SARAKUM 2000 - 2004 PROJEKTIRAPORTTI

SUOMUSJÄRVEN KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA ARVOT

Turun maakuntamuseo
Varsinais-Suomen liitto
Salon seudun kunnat
Lounais-Suomen ympäristökeskus

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	3
SARAKUM -projektin lähtökohdat	4
Projektin toteutus	4
Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman tutkimus	6
Kulttuuriympäristön elementit ja arvot	6
Tiedotus	8
Tulokset	8
SUOMUSJÄRVEN KULTTUURIYMPÄRISTÖ	8
Kulttuuriympäristön tutkimus Suomusjärvellä	8
Maankäyttö Suomusjärvellä 1771-98 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle	9
Ahtiala	10
Arpalahti	14
Hinttala	16
Häntelä	19
Härmälänböle	23
Kettula	25
Kitula	29
Koorla	33
Lahnajärvi	36
Laidike	39
Laperla	42
Lemula	49
Rautsuo	51
Salittu	54
Salmi	58
Suomusjärvi	60
Taipale	64
Vareksenböle	66
LIITTEET	68
Hankesuunnitelma	
Kohdeinventointilomake	
Alueinventointilomake	
Kartta kulttuurihistoriallisista arvoista	

Ohjausryhmän työskentelyyn osallistuneet:

Eero Löytönen, Varsinais-Suomen liitto, pj
Paula Silander, Turun maakuntamuseo, siht. 2003-2004
Janne Haikari, Turun maakuntamuseo siht. 2001-2002
Kaarin Kurri, Turun maakuntamuseo siht. 2000-2001
Simo Paassilta, Halikon kunta
Matti Rasila, Salon kaupunki
Jarmo Heimo, Salon kaupunki
Harri Kuivalainen, Salon kaupunki
Elise Lehikoinen, Salon kaupunki
Kari Kotiranta, Perttelin kunta
Risto Suomela, Perttelin kunta
Seppo Koskinen, Kiikalan kunta
Heimo Puustinen, Kiskon kunta
Hannu Koisti, Kiskon kunta
Raimo Andstén, Suomusjärven kunta
Aarno Sola, Kuusjoen kunta
Kunnanjohtaja Pentti Vanhatalo, Perniön kunta
Leo Haltsonen, Someron kaupunki
Kari Lehtinen, Särkisalon kunta
Heikki Saarento, Varsinais-Suomen liitto
Hannu Aavikko, Varsinais-Suomen liitto, A projektin valvoja
Maarit Talamo-Kemiläinen, Turun maakuntamuseo
Heljä Brusila, Turun maakuntamuseo
Soilikki Franssila, Lounais-Suomen ympäristökeskus, B projektin valvoja
Teija Nokka, Lounais-Suomen ympäristökeskus
Antti Jaatinen, TE-keskus, maaseutuosasto
Päivi Suvanto, Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit r.y.
Mia Puotunen, Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit r.y.

Lukijalle

Kulttuuriympäristö on ihmisen jokapäiväinen elinympäristö, joka ilmentää ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Se on monikerroksinen kokonaisuus, jossa historiallinen kehitys näkyy eri-ikäisinä elementteinä ja alueelliset ominaispiirteet voidaan nähdä omassa asiayhteydessään ja osana laajempaa kokonaisuutta.

Kulttuuriympäristön voidaan sanoa olevan yhtä aikaa ainutkertainen ja uusiutuva. Kulttuuriympäristöä ja sen viestittämää identiteettiä kunnioittava suunnittelu ja rakentaminen luovat ympäristöä, joka herättää mielenkiintoa ja tuottaa mielihyvää. Hyvä kulttuuriympäristö vahvistaa historiaan, tapoihin ja traditioihin liittyviä arvoja ja luo jatkuvuutta niiden tasapainoiselle kehittämiselle.

Suomusjärven kulttuuriympäristö ja arvot –raportti on osa Salon seudun rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema eli SARA KUM -projektin raportoinnista. Projektin käynnistivät Salon seudun kunnat yhdessä Turun maakuntamuseon, Varsinais-Suomen liiton ja Lounais-Suomen ympäristökeskuksen kanssa vuonna 2000.

SARA KUM –projektin tavoitteena oli perustiedon tuottaminen rakennetusta ympäristöstä, muinaisjäänöksistä ja maisemasta ja sitä kautta alueen asukkaiden paikallisidentiteetin vahvistaminen ja alueen vetovoimaisuuden ja tunnettavuuden lisääminen. Hanke oli rahoituskellisesti jaettu kahteen (A ja B) osaan. Suomusjärvi kuului osaan B, jonka rahoituksesta vastasi osaan kuuluvien kuntien ja Turun maakuntamuseon lisäksi Lounais-Suomen ympäristökeskuksen Euroopan aluekehitysrahasto (Etelä-Suomen tavoite 2 –ohjelma).

Rakennuskannaninventointia on Suomusjärvellä tehty vuonna 1993 ja sitä päivitettiin ja täydennettiin SARA KUM –projektissa. Työn tekivät Janne Haikari ja Eija Hurme. Muinaisjäänösten inventointi on vuodelta 1994 ja projektissa sitä täydensi Esa Laukkanen. Arkeologisen tutkimuksen ohjauksesta on vastannut tutkija Heljä Brusila. Suomusjärven maisemahistorian tutkimuksen ovat tehneet Jaana Salmi ja Anna-Maija Hukkanen. Osa karttamateriaalista on Päivi Vuorion digitoimaa. Kerätty aineisto arvoitettiin asiantuntijatyöryhmässä, johon kuuluivat maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta ja tutkijat Eija Suna ja Paula Silander Turun maakuntamuseosta. Hankkeen vetäjinä ovat toimineet tutkijat Kaarin Kurri, Janne Haikari ja Paula Silander, joka on myös koostanut tämän raportin.

Kaikki hankkeeseen osallistuneet henkilöt ja rahoittajat ovat tehneet ansiokasta ja uranuurtavaa työtä ja siitä heille kaikille lämmin kiitos. Mittavan yhdessä tekemisen tuloksena on saatu aikaan monipuolinen ja varsin kokonaisvaltainen aineisto Suomusjärven kulttuuriympäristöstä ja sen pohjalta on laadittu tämä kattava ja monikäyttöinen raportti.

SARAKUM –projektin lähtökohdat

Maaseudun säilyminen elinvoimaisena ja viihtyisänä asuinympäristönä on asetettu tavoitteeksi useissa Varsinais-Suomea koskevissa kehittämissuunnitelmissa. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta keskeisessä asemassa on historialliset piirteensä säilyttänyt kulttuuriympäristö. Se takaa vankan perustan paikalliselle identiteetille. Tavoitteiden toteuttamiseksi Turun maakuntamuseo, Varsinais-Suomen liitto ja Lounais-Suomen ympäristökeskus yhdessä Salon seudun kuntien kanssa käynnistivät vuonna 2000 Salon seudun rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema (SARAKUM) –projektin. Projektin kohdealueena ovat Salon seudun 11 kuntaa / kaupunkia: Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Salo, Somero, Suomusjärvi ja Särkisalo.

Projektin taustalla olivat kokemukset Varsinais-Suomen alueella aiemmin toteutetuista vastaavan tyyppisistä Varsinais-Suomen jokivarsialueiden inventointiprojektista ja Maisema-alueprojektista sekä eri viranomaisten ja toimijoiden yhteistyöfoorumina usean vuoden ajan toiminut Varsinais-Suomen kulttuuriympäristötyöryhmä. Sarakum –projektin tavoitteeksi asetettiin:

- Rakennettua ympäristöä ja maisemaa koskevan perustiedon tuottaminen ympäristönhoidon ja matkailun tukemiseksi.
- Alueen asukkaiden paikallisidentiteetin vahvistaminen.
- Alueen vetovoimaisuuden ja tunnettavuuden lisääminen

Projektin toteutus

Projekti toteutettiin vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana. Suunnittelutyö aloitettiin vuoden 2000 keväällä, jolloin selvitettiin inventointitilanne kuntakohtaisesti rakennetun ympäristön ja muinaisjäännösten osalta. Inventointitarpeiden lisäksi huomioitiin maakunnallisten kehittämissuunnitelmien ja maakuntakaavan tarpeet. Maakuntamuseon tutkija Kaarin Kurri laati hankesuunnitelman kesällä 2000 (Liite 1).

Hanke jaettiin projektisuunnitelmassa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa inventoitiin alueen rakennuskanta ja muinaisjäännökset sekä selvitettiin alueen maisemahistoria. Ensimmäinen vaihe ajoittui vuosille 2000 – 2003. Toisessa vaiheessa kerättyä aineistoa on analysoitu ja arvioitu. Toisen vaiheen lopussa julkaistaan raportit tutkimustuloksista kunnittain ja kylittäin. Analysoitu aineisto ja raportit luovat perustan kolmannelle vaiheelle, jossa on määrä hyödyntää tutkimustietoa erilaisissa pienemmille alueille rajatuissa hankkeissa.

Hankkeen rahoitusmalli muotoutui syksyllä 2000, jolloin projekti jaettiin rahoituksellisesti kahteen (A ja B) osaan. A-osaan kuuluivat Halikko, Kiikala, Muurla, Pertteli ja Salo. A-osan rahoitus koostui kuntien, Turun maakuntamuseon ja Varsinais-Suomen liiton osuuksien lisäksi maakunnan kehittämisrahasta, joka on tarkoitettu aluekehittämissuunnitelmissa määriteltyjen kehittämisen painopisteitä ja toimintalinjoja tukevien määräaikaisten kehittämishankkeiden toteuttamiseen. Projektin B-osaan tulivat Kisko, Kuusjoki, Perniö, Somero, Suomusjärvi ja Särkisalo. B-osan rahoitus koostui kuntien ja Turun maakuntamuseon osuuksien lisäksi Lounais-Suomen ympäristökeskuksen myöntämästä Euroopan aluekehitysrahaston (Etelä-Suomen tavoite 2 –ohjelma) rahoituksesta. Projektin molemmissa osissa kuntakohtainen rahoitusosuus määräytyi arvioitun työtarpeen mukaan, sillä inventointitilanne vaihteli suuresti eri kuntien välillä.

Toteutuneet kulut	2001	2002	2003	2004	2001 - 2004
LOS/EU					
Aika	1.5.-31.12.2001	1.1.-31.12.2002	1.1.2003-31.12.2003	1.1.2004-31.5.2004	
Palkka- ja sivukulut					
TMM/Rak.tutk. 38,10 / h	4.199,65	610,50	2.057,40		6.867,55
TMM/H.Brusila 38,10 / h	259,00	2.220,00	381,00		2.860,00
projektihenk. palkka	22.645,52	24.373,68	28.625,88	644,13	76.289,21
projektihenk. sosiaalisk.	7.045,43	7.375,45	8.763,60	200,68	23.385,16
Asiantuntijapalkkiot	873,13				
Matka- ja majoituskulut	992,62	1.290,56	1.372,51		3.655,69
Muut					
Materiaali- ja monistuskulut	1.473,33	505,04	1.027,90		3.006,27
Valokuvauskulut	840,94	2.002,00	3.216,38		6.059,32
Toimisto- ja laitekulut	731,62	1.301,40	1.627,38		3.660,40
Hallintokulut					
Muut kulut, ostopalvelut	391,26	690,58	60,53		1.142,37
Internetesitykset, ostop.					
Raportit					
Yhteensä	39.452,50	40.369,21	47.132,58	844,81	127.799,10

Toteutuneet kulut	2001	2002	2003	2004	2001 - 2004
Maakunnan kehittämisraha					
Aika	1.1.-31.12.2001	1.1.-31.12.2002	1.1.-31.12.2003	1.1.-31.3.2004	
Palkka- ja sivukulut					
TMM/Rak.tutk. 38,10 • / h	5.309,69	3330,00	2.247,90	1.077,20	11.964,79
TMM/H.Brusila 38,10 • / h	481,00	370,00	381,00		1.232,00
projektihenk. palkka	23.137,73	18737,86	16.713,37	3.367,53	61.956,49
projektihenk. sosiaalisk.	7.199,49	5654,37	5.116,65	1.049,44	19.019,95
Asiantuntijapalkkiot					
Matka- ja majoituskulut	1.269,13	801,40			2.070,53
Muut					
Materiaali- ja monistuskulut	841,00	522,62	269,44	2.146,25	3.779,31
Valokuvauskulut	524,75		227,00	22,70	774,45
Toimisto- ja laitekulut	798,90	1.106,19	845,91	173,20	2.924,20
Hallintokulut	706,39				
Muut kulut, ostop.	368,30	674,40			
Internet, ostop.					
Raportit					
Yhteensä	40.636,42	31.196,84	25.801,27	7.836,32	105.470,85

Turun maakuntamuseo vastasi projektin käytännön toteutuksesta. Maakuntamuseo etsi ja palkkasi tarvittavat työntekijät tutkimustyötä varten ja huolehti työn ohjauksesta sekä tietojen tallennuksesta. Projektin henkilöstönä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan käyttämään tutkimusalueelta kotoisin olevia, sopivan koulutuksen omaavia henkilöitä. Vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana projektin määräaikaissa tehtävissä työskenteli yhteensä 16 henkilöä ja työkuukausia kertyi 85. Lisäksi vuonna 2000 ja 2003 maakuntamuseossa työharjoittelussa ja työllistämistuella työskennelleet henkilöt tekivät yksittäisiä projektiin kuuluvia tehtäviä. Projektin ohjaajana toimi vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana kolme tutkijaa: Kaarin Kurri (2000 – 2001), Janne Haikari (2001 – 2002) ja Paula Silander (2003 – 2004). He ovat hoitaneet projektiin liittyvät hallinnolliset toimet, kuten projektityöntekijöiden palkkauksen ja tutkimustyön ohjauksen ja vastanneet projektin taloushoidosta ja raportoinnista eri rahoittajatahoille sekä analysoineet projektissa tuotettua vanhaa rakennuskantaa ja maisemahistoriaa koskevan aineiston. Inventoituja kohteita on arvotettu tekeillä olevaa Salon seutukunnan maakunta-kaavaa varten. Arvotustyöhön ovat osallistuneet maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta sekä maakuntamuseon tutkijat Paula Silander ja Eija Suna. Projektin arkeologisen tutkimuksen ohjauksesta on vastannut maakuntamuseon tutkija Heljä Brusila. Projektin etenemistä ovat valvoneet ohjausryhmät, joissa on edustajia Salon seudun kunnista ja kaupungeista, Turun maakuntamuseosta, Varsinais-Suomen liitosta, Lounais-Suomen ympäristökeskuksesta, TE-keskuksesta ja Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry:stä.

	2000	2001	2002	2003	2004	2000 - 2004		2001	2002	2003	2004	2000 - 2004
	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Yht. kk		Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk
Halikko		Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk Kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	5 kk	Kisko	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1kk Rakennusinventointi, Fil.yo Paula Silander, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1kk Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 3 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Virva Lompolo, 3 kk Täydennysinventointi, kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta FM Eija Hurme, 1kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	12 kk
Kiikala	Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonniemi / 2 kk	Rakennusinventointi HuK Johanna Kurppa, 1 kk Muinajäännösinventointi, FM Esa Laukkanen, 3 kk	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 2 kk	Täydennysinventointi, Fil.yo Patrik Lustig, 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	9 kk	Kuusjoki				Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	
Muurla		Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Muinajäännösinventointi, FM Esa Laukkanen, 2 kk	Muinajäännösinventointi, FM Esa Laukkanen, 2 kk Täydennysinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	7 kk	Perniö	Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2kk Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonniemi, 2 kk	Maisemahistoria, Fil.yo Anna-Maija Hukkanen, 1kk Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonniemi, 5kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	13 kk
Perтели		Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk / Eija Hurme, 1 kk	Muinajäännösinventointi, FM Jouko Pukkila, 3 kk	Raportin kirjoitus, FM Janne Haikari 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	7 kk	Somero	Maisemahistoria, Fil.yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk Rakennusinventointi, Eija Hurme 1,5 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	8,5 kk
Salo	Täydennysinventointi, Kati Kostamo, 2,5 kk Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Muinajäännösinventointi, FK Eeva Raike, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk		Kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta, HuK Jaana Salmi, 1 kk / HuK Tellervo Saukonniemi, 1 kk Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	10,5 kk	Suomusjärvi	Maisemahistoria, Fil.yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 2 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk, Rakennusinventointi FM Janne Haikari, 1 kk	Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 1 kk Karttojen piirtäminen, Päivi Vuorio, 1kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	7 kk
				Muinajäännösinventointien taulukointi ja vienti paikkatietojärjestelmään, FM Kaisa Lehtonen, 1 kk		1 kk	Särkisalo	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk	Muinajäännösinventointi, HuK Juha Ruohonen, 2 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk Täydennysinventointi, kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta, FM Eija Hurme, 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	5 kk
Yht.	6,5 kk	13 kk	9 kk	9 kk	2 kk	39,5 kk	Yhteensä	13 kk	15 kk	17,5		45,5 kk

Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman tutkimus

Rakennetun kulttuuriympäristön tutkimuksen merkitys osana museotyötä on korostunut 1970-luvulta lähtien, jolloin maaltamuuton ja rakennemuutoksen vaikutukset alkoivat näkyä suomalaisessa maisemassa. Tutkimus- ja suojelutyöhön tarvittava tietoaineisto kerätään rakennuskannan ja muinaisjäännösten inventoinneilla sekä maisemahistorian selvityksillä.

Turun maakuntamuseossa rakennusinventointia on tehty yhteistyössä kuntien kanssa 1980-luvun alkupuolelta lähtien. Yleisenä kehityspiirteenä rakennetun ympäristön tutkimuksessa voidaan pitää pyrkimystä kokonaisvaltaisempaan tutkimukseen. Yksittäisten kohteiden sijasta rakennuksia ja kulttuuriympäristöä on ryhdytty tarkastelemaan kokonaisuuksina. Toinen tärkeä kehityspiirre on uuden teknologian hyödyntäminen aineiston käsittelyssä. Tietokannat ja paikkatietojärjestelmät ovat merkittävästi helpottaneet kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista tarkastelua.

Tavoitteena on ollut kerätä tiedot kaikista ennen vuotta 1940 rakennetuista rakennuksista. Tämä perusrajaus perustuu rakentamisen ja arkkitehtuurin yleiseen historiaan, sekä työn priorisoimiseen tietojen keräämiseksi ensin vanhimmista ja uhanalaisimmista kohteista. SARAKUM –projektissa rakennusinventointien inventointikriteereitä on tarkennettu silmällä pitäen projektin yleisiä tavoitteita. Käytännössä tämä on tarkoittanut valikoivaa rakennusinventointia, koska käytettävissä olevien resurssien puitteissa kaikkia vanhoja rakennuksia ei ole pystytty inventoimaan, vaan inventoitavat kohteet on valittu rakennustaiteellisten, historiallisten, maisemallisten tai muiden kriteerien perusteella. Toisin sanoen inventoija on valinnut vanhasta rakennuskannasta kohteet, jotka edustavat parhaiten oman aikansa rakennustapaa, sijaitsevat maisemallisesti ja / tai historiallisesti keskeisellä paikalla tai joilla on muuta historiallista tai antikvaarista arvoa. Valikoiva inventointi painottuu käytännössä lähinnä kantatilojen rakennuskannan inventointiin. Valikoiva inventointi on tukijalle haasteellista. Valikointia ohjaavien kriteerien pitäminen yhdenmukaisina eri alueiden välillä on vaikeaa, kuten myös kriteerien suhteuttaminen toisiinsa. Valikoiva inventointi tuottaa joka tapauksessa yleiskuvan, jota on mahdollista täydentää myöhemmin. Inventointitietojen täydennys ja päivitys on tärkeää myös kohteissa vuosien kuluessa tapahtuvien muutosten vuoksi. Historiallisten piirteiden säilyttämiseksi kulttuuriympäristössä kiinteistöjä ja alueita on välttämätöntä inventoida myös tulevaisuudessa. Salon seudun kunnissa rakennusinventoinneissa on tallennettu tiedot noin 7 400:stä kiinteistöstä ja noin 900 kylästä.

Rakennusinventoinnissa aineistoa kertyy tuhansista kohteista, minkä vuoksi tiedon laadun lisäksi keskeiseksi tekijäksi muodostuu sen hallittavuus. SARAKUM –projektissa tuotetut inventoinnit on tallennettu kiinteistöittäin (Liite 2) ja kylittäin (Liite 3) tietokantaan, mistä ne ovat siirrettävissä koordinaattien avulla paikkatietojärjestelmään, jolloin niitä voidaan hyödyntää monin eri tavoin ja tarkastella yhtä aikaa muiden aineistojen kanssa.

Kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista tarkastelua tukee merkittävästi maisemahistoriantutkimus. Maisemahistorian tutkimuksessa vanhaa maisemaa verrataan nykymaisemaan vanhojen karttojen avulla. Näin saadaan tietoa maiseman elementtien iästä. Vanhat kartat kertovat tieurien kulusta, kylätonttien ja talojen sijainnista, peltojen ja niittyjen laajuudesta sekä monista muista oman aikansa maisemapiirteistä. Projektissa on käytetty metodia, joka otettiin Turun maakuntamuseossa käyttöön 1990-luvulla, ja jossa tietotekniikkaa hyväksi käyttäen vanha kartta piirretään nykyisen peruskartan päälle MapInfo –ohjelman avulla. Aineistoksi on valittu isojaon kartta-aineisto, sillä suurimmassa osassa Varsinais-Suomea se on ensimmäinen riittävän tarkassa mittakaavassa tehty aineisto, joka voidaan täsmällisesti asettaa nykyisen peruskartan päälle. Useissa tapauksissa sen katsotaan edustavan myös keskiaikaista maankäyttöä. Oletuksen paikkansapitävyyttä on aikaisemmissa maisema-alueprojekteissa testattu siten, että joidenkin kylien maankäyttökarttoja on verrattu keskenään neljältä eri aikatasolta: noin 1690-, 1790-, 1890- ja 1990-luvuilta. Hyödynnettäessä tällä menetelmällä isojakokartta-aineis-

toa, tuloksena ovat kyläkohtaiset maisemahistorian kartat, joissa on kaksi tasoa: päällä värillinen isojaon aikaista maankäyttöä kuvaava taso ja alla nykyinen peruskartta. Salon seudun kunnissa isojako toteutettiin 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alkuvuosina. SARAKUM –projektissa kaikkien alueen kuntien jokaisesta kylästä, josta on ollut saavissa isojakokartta tai muu samalta ajalta oleva kartta, on tehty maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kartat toimitetaan kuntien käyttöön sekä paperitulosteina että paikkatietomuodossa, jolloin sitä on helppo hyödyntää kunnan omiin tarpeisiin.

Kulttuuriympäristön elementit ja arvot

Kulttuuriympäristön arvotuksen merkittävyttä korostavat valtioneuvoston 30.11.2000 määrittämät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joissa kulttuuriympäristön osalta peruslähtökohdaksi määritellään *kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen turvaaminen*. Valtakunnallisesti merkittäviä vanhoja rakennuksia, kulttuuriympäristöjä ja maisema-alueita ovat määrittäneet Museovirasto ja Ympäristöministeriö.

Turun maakuntamuseon kulttuuriympäristön tutkimusmallissa inventoinnit ja maisemahistorian tutkimus ovat tutkimustyön ensimmäinen vaihe. Ne muodostavat perustan toiselle vaiheelle, jossa tuotetun aineiston perusteella analysoidaan ja arvotetaan tutkimuksen kohteena oleva kulttuuriympäristö niin yksittäisten kohteiden kuin maisemakokonaisuuksien osalta. Arvottaminen on erittäin vaativa ja vastuullinen tehtävä. Siinä määritellään kohteen – rakennuksen, kylän, alueen – kulttuurihistoriallinen arvo. Yksittäisen kohteen arvoon vaikuttavat esimerkiksi sen ikä, siihen liittyvät historialliset tapahtumat, vanhojen piirteiden alkuperäisyys ja säilyneisyys sekä kohteen ja ympäristön suhde. Arvojen määrittäminen on aina sidoksissa omaan aikaansa: tutkijat määrittävät ne asiantuntemuksensa ja kokemuksensa perusteella eri kohteita keskenään vertaillen. Mainittujen kriteerien keskinäinen merkittävyys ei ole yksiselitteinen, ja toisaalta kohteessa tapahtuvat muutokset, esimerkiksi rakennuksissa peruskorjaukset, vaikuttavat sen kulttuurihistorialliseen arvoon. Siksi kulttuuriympäristön inventointi on jatkuva prosessi, joka edellyttää tietojen jatkuvaa päivittämistä.

Rakennusinventointeihin liittyvä arvotus suoritetaan kiinteistökohtaisesti tarkastellen rakennusten ominaisuuksia ja sijaintia edellä mainittujen kriteerien pohjalta. Kaikki vanhat kylätontit arvotetaan kokonaisuuksina, muut arvotettaviksi valittavat alueet valitaan tapauskohtaisesti kerätyn materiaalin ja tutkimuksen perusteella. Arvotettavaksi alueeksi voidaan valita esimerkiksi vanha torppa-alue tai teollisuusalue. Arvotettu aineisto yhdistetään tekemällä niin sanotut arvokartat, joihin kootaan arvokkaat rakennukset ja alueet, arvokas avoin maisema (rintapellot), vanha tiestö ja muinaisjäännökset. Muinaisjäännökset, arvokkaat rakennukset ja arvoalueet näkyvät kartalla omina symboleinaan, jotka kertovat myös niille annetun arvon. Maisemahistorian kartoista arvokartalle siirretään vanha avoin viljelysmaisema yhtenäisenä alueena, vanhat kylätontit, tieurat ja vesistöt. Arvokartta on yhteenveto vanhasta maisemarakenteesta, sen arvoista ja suhteesta nykymaisemaan. Digitaalisessa muodossa (MapInfo-tiedostoina) olevien karttojen symboleita ja alueita osoittamalla näkyviin saadaan niihin liitetty tiivistetty tieto sen historiasta, ominaisuuksista ja arvoista.

Arvottaminen on tehty arvomääreillä *Valtakunnallinen, Seudullinen, Paikallinen, Maisemallinen ja Historiallinen*. Näitä määreitä käytetään sekä kiinteistöjen että alueiden arvottamisessa. Periaatteessa määreistä kolme ensimmäistä viittaavat kohteen yleiseen merkittävyyteen koko Suomen kulttuuriympäristössä mitattuna edellä mainituilla useilla arvokriteereillä ja kaksi viimeistä kohdetta koskevaan yksittäiseen arvokriteeriin. Käytännössä myös kaksi viimeistä perustuvat useisiin kriteereihin, toisin sanoen *maisemalliseksi* arvotetulla kiinteistöllä voi olla rakennustaiteellisia ja historiallisia arvoja.

Valtakunnallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, joka kokonaisuutena ja yksittäisten rakennusten tasolla edustaa erityisen hyvin omalle ajalleen tyypillistä miljöötä ja on antikvaarisesti erittäin hyvin säilynyt. Kokonaisuutta ei riko myöhempien aikojen rakentaminen, ja rakennusten vanhat piirteet ovat säilyneet.

Esimerkiksi erityisen hyvin säilynyt kylätontti historiallisen tieuran varressa, jossa on jäljellä kantatiloja vanhoilla paikoillaan antikvaarisesti hyvin säilyneine rakennuksineen ja pihapiireineen.

Kiinteistö: Pihapiiri tai rakennus, joka on rakennustaiteellisesti ja / tai –historiallisesti ainutlaatuinen. Antikvaariset arvot ovat säilyneet hyvin, ja rakennukset sijaitsevat maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Esimerkkejä: 1) Vanhalla kylätontilla, historiallisella paikallaan sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa erittäin hyvin säilynyt vanha päärakennus ja vanhoja talousrakennuksia, jotka muodostavat ehjän perinteisen talonpoikaispihapiirin. 2) Kartano, jossa antikvaarisesti hyvin säilynyt ja rakennustaiteellisesti merkittävä päärakennus sekä kokonaisuutena hyvin säilynyt pihapiiri talousrakennuksineen.

Seudullisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Hyvin säilynyt rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa rakennukset edustavat ajalleen tyypillistä ja antikvaarisesti hyvin säilynyttä rakennusperinnettä. Kaikki vanhat kylätontit, jotka ovat edelleen asumiskäytössä ja toimivat kantatilojen talouskeskuksina.

Esimerkkejä: 1) Kylätontti, jossa kantatilan talouskeskus tai kantatilojen talouskeskuksia on säilynyt alkuperäisellä kylätontilla. 2) Historiallisesti ja rakennustaiteellisesti erittäin arvokkaat teollisuus-, kartano- ym. kokonaisuudet.

Kiinteistö: Hyvin säilynyt maatilan talouskeskus, kartano, vanha teollisuuslaitos tai muu arkkitehtonisesti ja rakennushistoriallisesti erittäin arvokas yksittäinen rakennus. Esimerkiksi vanhalla kylätontilla sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa hyvin säilynyt vanha päärakennus.

Paikallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa on vanhaa hajottavia tekijöitä, mutta joka on paikallishistoriallisesti merkittävä tai jossa alkuperäisiä ympäristörakenteellisia ja rakennustaiteellisia piirteitä on vielä jäljellä. Esimerkiksi kylätontti, josta on siirretty tai purettu vanhojen kantatilojen rakennuksia, mutta tontti on edelleen asuinkäytössä ja siellä sijaitsee pientila.

Kiinteistö: Rakennustaiteellisesti tai paikallishistoriallisesti merkittävä rakennus tai pihapiiri, jossa on toteutettu yksittäisiä vanhoja piirteitä rikkovia uudistuksia, mutta vanha yleisilme on säilynyt pääpiirteissään, tai antikvaarisesti hyvin säilynyt rakennus tai pihapiiri, joka rakennustaiteellisesti ja asutushistoriallisesti edustaa yleistä kohderyhmää.

Esimerkkejä: 1) Vanhalla kylätontilla sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa toteutettu osittaisia uudistuksia (peruskorjaukset, laajennukset) huomioimatta antikvaarisia arvoja. 2) Torpan, mäkituvan tai 1900-luvun alkupuolella syntyneen uudistilan pihapiiri, jossa antikvaarisesti hyvin säilyneet rakennukset.

Maisemallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, joka on paikallishistoriallisesti merkittävä, mutta jossa on toteutettu muutoksia vanhaa huomioimatta tai joka on kokonaisuudessaan niin uusi ja yleinen, ettei se (vielä) ole asutushistoriallisesti korostettavan merkittävä. Rakennuksia on purettu ja/tai niissä on toteutettu merkittäviä uudistuksia (laajennukset, peruskorjaukset) ja/tai vanhan rakennuskannan joukkoon on rakennettu runsaasti uutta kuitenkin vanhoja antikvaarisia arvoja kokonaan menettämättä, tai alue on asutushistorialtaan nuori.

Esimerkkejä 1) Kylätontti, josta on purettu tai siirretty kantatilojen talouskeskuksia, mutta tontti on edelleen asuinkäytössä ja siellä sijaitsee esim. asutustila, jonka päärakennus 1940-50-luvulta tai uudempi. 2) Rintamamiestilojen ja muiden 1940-50-luvun tilojen aluekokonaisuus tai 1940-1950-luvulla syntynyt huvila- ja loma-asuntoalue.

Kiinteistö: Vanha rakennus tai pihapiiri, jossa antikvaariset arvot ovat hävinneet, mutta joka sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla tai on tärkeä osa historiallista aluekokonaisuutta, tai vanha rakennus/pihapiiri, jossa antikvaarisia arvoja on jäljellä, mutta joka sijaitsee syrjäisessä paikassa ja edustaa asutushistoriallisesti yleistä kohderyhmää.

Esimerkkejä: 1) Kantatila, jonka päärakennuksessa toteutettu suuria peruskorjauksia huomioimatta antikvaarisia arvoja, tai jonka vanha päärakennus on kokonaan purettu, mutta talouskeskus sijaitsee edelleen vanhalla kylätontilla. 2) Torppa tai mäkitupa, jossa antikvaarisia arvoja on jäljellä, mutta rakennukset sijaitsevat syrjäisellä paikalla. 3) Rintamamiestila, jossa 1940-50-luvulla tehdyt rakennukset ovat säilyneet hyvin vanhassa asussaan.

Historiallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa vähän tai ei ollenkaan jäljellä antikvaarisia ja maisemallisia arvoja rakennusten peruskorjauksen ja uudisrakentamisen vuoksi, tai rakennukset on voitu kokonaan purkaa, mutta alueeseen liittyy paikallishistoriallisesti merkittäviä rakennuksia tai tapahtumia tai historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä. Myös vaihtoehtoisesti alue, joka on asutus- ja rakennushistoriallisesti nuori.

Esimerkkejä: 1) Kylätontti tai torppa-alue, jolta kaikki vanhat rakennukset on purettu. 2) Tehdas tai teollisuusalue, jossa on jäljellä vanhoja rakennuksia, mutta niiden antikvaarinen arvo vähäinen.

Kiinteistö: Mikä tahansa peruskorjauksessa tai muusta syystä antikvaariset arvonsa kokonaan menettänyt vanha rakennus, joka ei sijaitse maisemallisesti merkittävällä paikalla, mutta jolla on asutushistoriallista merkitystä.

Esimerkkejä: 1) Voimakkaasti peruskorjattu rakennus, jossa on asunut tai toiminut historiallisesti merkittävä henkilö. 2) Kantatilan talouskeskus, jossa ei ole jäljellä vanhaa päärakennusta tai muitakaan vanhoja rakennuksia, mutta jolla kantatilana on asutushistoriallista arvoa.

Tiedotus

Projektin alkuvaiheessa kesäkuussa 2001 järjestettiin tiedotustilaisuus Halikon Rikalanmäellä. Tilaisuudessa esiteltiin projektin tavoitteet Salon seudun tiedotusvälineille. Kesäkuun toisena päivänä vuonna 2004 järjestettiin seminaari, jossa esiteltiin SARAKUM-projektin tuloksia ja koottua aineistoa. Tutkimusten edetessä projektin aikana keskityttiin kuntakohtaiseen tiedottamiseen levittämällä tietoa rakennus- ja muinaisjäännösinventoinneista niissä kunnissa, joissa tutkimuksia on tehty. Tiedotuskanavana käytettiin kuntatiedotteita, kuntien www-sivuja sekä paikallislehtiä. Tärkeässä osassa tiedottamisessa ovat olleet projektin www-sivut (<http://www.turku.fi/museo/Sarakum>), jotka luotiin vuoden 2001 lopulla. Sivuilla esitellään projektin tavoitteet, aikataulu, tutkimusmenetelmät, henkilöstö sekä yhteystiedot. Vuoden 2003 aikana ryhdyttiin valmistelemaan projektin tuottaman aineiston siirtämistä internetiin. Se toteutettiin keväällä 2004 yhteistyössä Varsinais-Suomen liiton ja Salon seudun Vihreä Laakso –hankkeen kanssa. Lounaispaikan sivuilta löytyvät maisemahistoriakartat, muinaisjäännökset sekä kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja arvokkaat alueet.

Tulokset

Hankkeen aikana on tuotettu kattava, monipuolista käyttäjäkuntaa palveleva perustiedosto alueen muinaisjäännöksistä, rakennetusta ympäristöstä ja maisemahistoriasta. Salon seudun kuntien alueella on tallennettu tiedot noin 7 400 kiinteistöstä ja noin 900 kylästä. Kaikkien alueen kuntien jokaisesta kylästä, josta on ollut saavissa isojakokartta tai muu samalta ajalta oleva kartta, on tehty maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kerätyn aineiston pohjalta on määritelty kohteiden ja alueiden kulttuurihistorialliset arvot. Arvotettu aineisto on yhdistetty tekemällä niin sanotut arvokartat, joihin on koottu arvokkaat rakennukset ja alueet sekä muinaisjäännökset. Maisemahistorian kartoista arvokartalle siirretään vanha avoin viljelysmaisema, vanhat kylätontit ja tieurat.

Projektissa tuotettu materiaali on kokonaisuudessaan tallennettu Turun maakuntamuseon tietokantaan ja arkistoon. Kunnat saavat aluettaan koskevan materiaalin sekä paperitulosteina että sähköisessä muodossa. Kustakin kunnasta tehdään CD-rom, johon on koottu kuntaa koskeva aineisto. CD-romille on tallennettu arvokartat ja maisemahistoriakartat sekä kiinteistötiedot paikkatietomuodossa (MapInfo). Raporttiin on koottu kunnan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet ja arvoalueet, maisemahistoriakartat ja arvokartta. Inventointitietokannasta (Access) toimitetaan käyttöversio kunnille. Inventointitiedot on myös tulostettu ja toimitettu kuntiin.

Paikkatietoaineistoa on viety Vihreä laakso –hankkeen ja Varsinais-Suomen liiton tuella Varsinais-Suomen paikkatietokeskuksen ylläpitämän palvelimen avulla internetiin Salon seudun ympäristökartastoon (<http://www.lounaispaikka.fi/ymparistokartasto/>), jossa tietoaineisto on kaikkien kiinnostuneiden ulottuvilla.

SUOMUSJÄRVEN KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kulttuuriympäristön tutkimus Suomusjärvellä

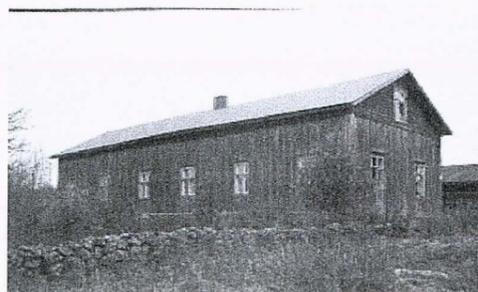
Suomusjärvellä aloitettiin rakennusinventointi vuonna 1993. Muinaisjäännösinventointi on tehty vuonna 1994 (Eeva Raike). SARAKUM-projektissa oli varattu Suomusjärven kunnan alueelle kahdeksan työkuukautta, joista käytettiin neljä rakennusinventointiin, kolme maisemahistorian tutkimukseen ja yksi kuukausi aineiston analysointiin ja arvotukseen.

SARAKUM-projektissa jatkettiin inventointityötä ja kerättiin tiedot 265 kiinteistöstä ja 18 kylästä. Suomusjärven kunnassa suoritettiin valikoiva inventointi eli käytännössä inventoitiin kantatilat ja muut kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Inventointien lähdeaineistona on käytetty pääasias- sa Varsinais-Suomen maanmittaustoimiston arkiston historiallista kartta- ja asiakirja-aineistoa, paikallishistorioita ja kentällä kerättyä materiaalia. Kaikista kylistä on tehty maisemahistoriakartta ja määritelty arvoalueet.

Kerätty inventointiaineisto analysoitiin ja arvotettiin määreillä *Valtakunnallinen, Seudullinen, Paikallinen, Maisemallinen ja Historiallinen*. Arvomääreiden kriteerit on selvitetty aiemmin kappaleessa *Kulttuuriympäristön elementit ja arvot* (s. 6-7). Raporttiin on koottu kaikki arvotetut kiinteistöt ja alueet. Suomusjärveltä arvotettiin kulttuurihistoriallisin perustein 237 kiinteistöä ja 27 arvoaluetta. Analysoitu aineisto on yhdistetty liitteenä olevaan, kulttuurihistoriallisia arvoja esittävään karttaan, johon on merkitty arvotetut kiinteistöt ja arvoalueet symbolein sekä vanha avoin viljelysmaisema, vanha tieverkosto, vanhat kylätontit ja muinaisjäännökset Suomusjärven kunnan alueelta.

Maisemahistoriakartat ovat tehneet Jaana Salmi ja Anna-Maija Hukkanen vanhojen karttojen ja asiakirjojen pohjalta. Päivi Vuorio piirsi digitaalisesti osan tutkituista kartoista puhtaaksi. Rakennusinventointia tekivät Janne Haikari vuosina 2001 ja 2002 sekä Eija Hurme vuonna 2003. Raportissa käytetyt valokuvat ovat inventoijien ottamia ja ne on arkistoitu Turun maakuntamuseon arkistoon. Aineisto on arvotettu asiantuntijatyöryhmässä, johon ovat kuuluneet maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta ja tutkijat Eija Suna ja Paula Silander Turun maakuntamuseosta. Muinaisjäännösinventoinnin suoritti Esa Laukkanen vuosina 2002 ja 2003.

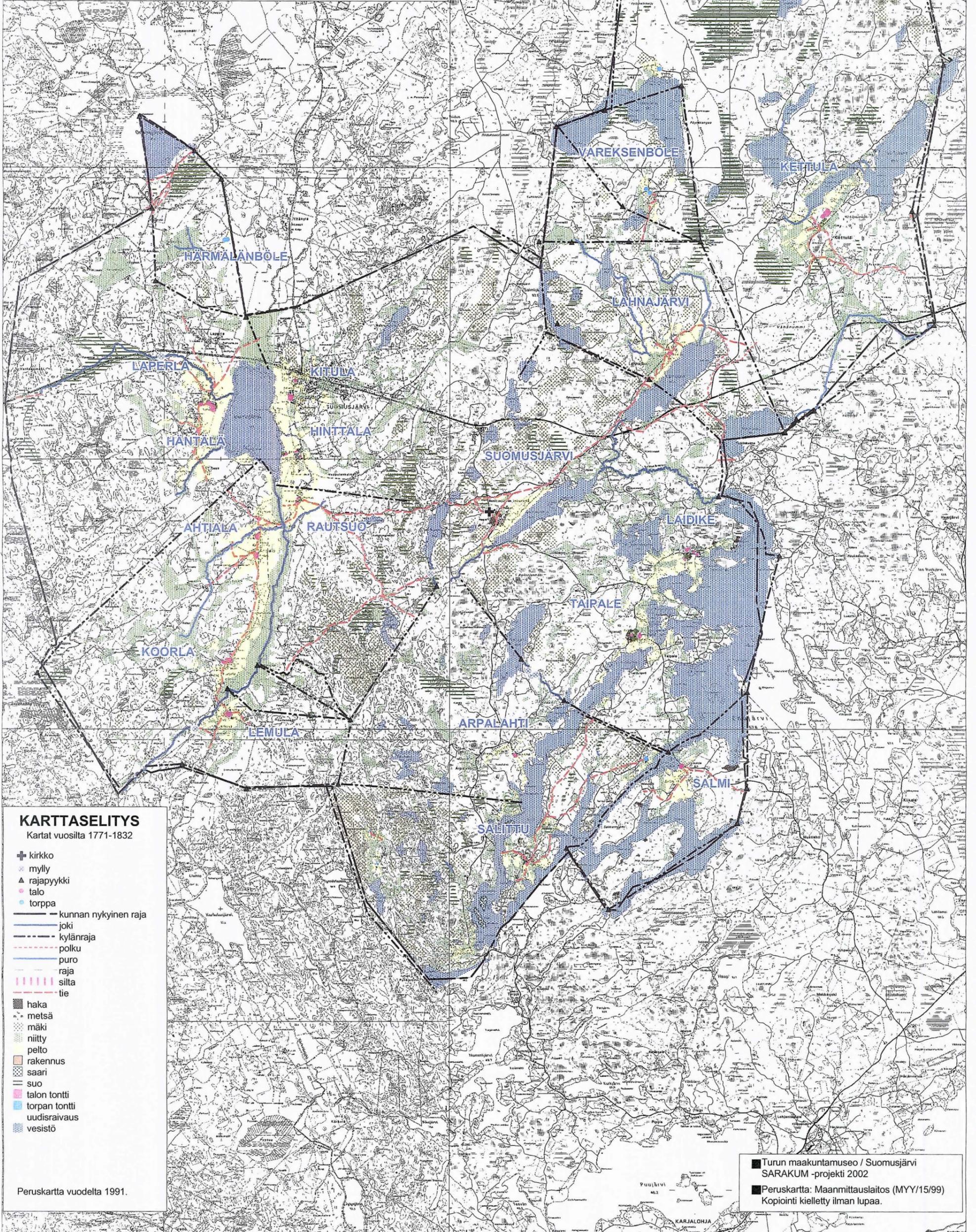
Raportissa esitetään SARAKUM-projektissa tuotettu arvotettu inventointiaineisto kylittäin järjestettynä. Kylistä on alueinventoinnin mukainen lyhyt yhteenveto alueen historiasta, maisemasta ja nykytilasta. Arvotetut alueet ja kiinteistöt on lueteltu kylittäin ja niihin liittyy lyhyt sanallinen kuvaus. Valokuvat ovat esimerkinomaisia ja niissä on pyritty kattavasti esittelemään vain valtakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät kohteet. Viereisellä sivulla on koko Suomusjärven kunnan alueelta maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kartan avulla voidaan helposti paikallistaa vanhojen asuinpaikkojen, peltojen, niittyjen, myllyjen, teiden ym. maisemaan liittyvien elementtien sijainti. Vastaavanlainen maisemahistoriakartta esitetään suuremmissa mittakaavassa (1:10 000) kylittäin. Raporttiin kootut arvotetut alueet ja kiinteistöt on numeroitu kohdenumerolla, jonka avulla ne löytää liitteenä olevasta kulttuurihistoriallisesta arvokartasta.



SUOMUSJÄRVEN KUNTA

Maankäyttö vuosina 1771-98, paisti Salitun osalta 1830-32,
siirrettynä peruskarttapohjalle

1:60 000
TMM / Jaana Salmi 2002



KARTTASELITYS

Kartat vuosilta 1771-1832

- ✚ kirkko
- ✕ mylly
- ▲ rajapyykki
- talo
- torppa
- kunnan nykyinen raja
- joki
- - - kylänraja
- · - polku
- puro
- raja
- |||| silta
- - - tie
- haka
- metsä
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- saari
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- uudisraivaus
- vesistö

Peruskartta vuodelta 1991.

Turun maakuntamuseo / Suomusjärvi
SARAKUM -projekti 2002
Peruskartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Suomusjärvi Ahtiala

Maisema

Ahtialan kylä sijaitsee Aneriojärven eteläpuolella. Järven laskujoki Aneriojoki rajaa kylän maat idässä. Joen varressa, kylän maiden koillis-itäosassa on kylän suurin (ja vanhin) peltoaukea, jonka keskellä on asutusta (mm. vanha kylätontti) ja pohjois-eteläsuunnassa kulkeva Kiskontie. Peltoaukea on itäreunaltaan Aneriojoelle laskevassa rinteessä. Kylän maiden länsiosassa on pienempiä peltopalstoja metsäpalstojen kanssa lomittain. Tässä osassa kylää kulkee useampia pieniä paikallisteitä (Katsuontie, Korvisillantie, Koskenpääntie). Kylän maiden pohjoisosassa Häntäläntie erkanee länteen Kiskontiestä. Risteys on keskellä peltoaukeaa, joka laskee itään Aneriojoen jokiuomaa kohden. Kohdassa, jossa Kiskontie ylittää jokiuoman, on pieni asutuskeskittymä.

Historia

Ahtialan kylästä on löytynyt kaksi kivikautista asuinpaikkaa (Suomusjärven kulttuuri), toinen Pietilän talon, toinen Maulan talon mailta. Ahtialan historiallisen ajan asutus on mahdollisesti vakinaistunut jo varhaiskeskiajalla (1200-luvulla). Vanhimmassa maakirjassa vuodelta 1540 kylässä on kuusi taloa: Maula, Pietilä, Kurki, Harali, Pirkkala ja Siukku. Isojaon aikana (1779) kylän taloista Maula, Kurki, Harali ja Siukku sijaitsivat kylätontilla. Pirkkala sijaitsi omalla tontillaan, n. 300 metriä kylätontista etelään. Pietilän tontti oli kylätontista pohjoiseen n. 300 metrin päässä. Vuonna 1917 Pirkkalaan yhdistettiin Kurkin ja Haralin tilat. Uusi Pirkkala sai maarekisterinumerokseen n:o 3, joka ennen oli Kurkin numero (Pirkkala oli aiemmin n:o 5). Tämän jälkeen Kurkin ja Haralin rakennukset purettiin vanhalta kylätontilta. Maula ja Siukku ovat edelleen vanhalla kylätontilla, samoin Pirkkala ja Pietilä vanhoilla tonteillaan. Pietilän tilalle on rakennettu kokonaan uudet rakennukset vanhan talon naapuriin. Kylätontin lisäksi Ahtialassa on toinen asutuskeskittymä, joka oli 1900-luvun alkupuolella vilkas keskus koko kunnan mittakaavassa. Se syntyi kylätontista n. 500 metrin päähän koilliseen Aneriojoen länsirannalle, Kiskontien varteen. Paikalle perustettiin 1890-luvulla meijeri, jonka naapurissa oli nahkurin asuintalo (Tapio). Myös leipomo tuli paikalle (talo jo hävinnyt) ja osuuskauppa 1910-luvun lopulla, jonka rakennukset ovat edelleen jäljellä. Myös vanhalla kylätontilla toimi kauppiaita 1800-luvun lopulta alkaen. Kylätontista jonkin matkaa etelään rakennettiin Ahtialan kansakoulu 1900-luvun alkupuolella. Se toimi 1960-luvulle asti ja lopulta tulipalo tuhosi koulurakennuksen. Ahtiala sijaitsi liikenteellisesti keskeisellä paikalla, mikä selittää kylän kehitystä. Se oli pohjoisesta etelään kulkevan tien varrella ja mitä ilmeisemmin itä-länsisuunnassa kulkenut ns. Ylinen Uudenmaantie kohtasi ensin mainitun tien Ahtialassa, josta se kulki Rautsuon kylään. Uuden Turku-Helsinki maantien valmistuminen 1930-luvulla merkitsi Ahtialan muuttumista syrjäisemmäksi, ja uuden maantien varrella sijainnut Kitula alkoi nyt kasvaa. Esimerkiksi meijeri muutti 1930-luvulla Ahtialasta Kitulaan. Kylän tilattoman väen asunnot, vuokratilat sekä 1900-luvun alkupuolen pientilat syntyivät kylän länsi- ja lounaisosaan, kylän takamaille (nykyisin useimmat niistä ovat ovat Katsuontien, Korvisillantien ja Koskenpääntien varsilla) Isojaon aikaan 1700-luvun lopulla tällä alueella oli kylän niittyjä. Kahden seuraavan vuosisadan aikana niittyjä muutettiin pelloiksi ja niiden ympäriltä sitä raivattiin lisää.

Nykytila

Kylän tiloilla harjoitetaan melko laajassa mitassa maanviljelyä, ja kylä vaikuttaa muutenkin elinvoimaiselta. Viljelijöiden lisäksi on muissakin ammateissa toimivia ympärivuotisia asukkaita. Maanviljely on pitänyt kylän vanhat peltoaukeat avoimena ja kylän maisemassa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vanhalla kylätontilla on Maulan ja Siukkun rakennukset. Pirkkala ja Pietilä ovat niin ikään vanhoilla erillistonteillaan. Siukkun, Pirkkalan ja Pietilän päärakennukset ovat 1800-luvulta ja ne ovat hyvin säilyneet vanhassa asussaan. Ne ovat rakennushistoriallisesti erittäin merkittäviä kohteita. Maulan päärakennus (1900-luvun alkupuolelta) on peruskorjauksissa saanut joiltakin osin uuden ilmeen, mutta sekin on erityisesti maisemallisesti merkittävä. Vanha kylätontin yhteyteen on 1900-luvun alussa rakennettu pari pientilaa, mutta ne sopivat kokonaisuuteen, ja kylätontti erottuu edelleen selkeästi omalla kokonaisuutenaan. Osuuskaupan rakennusten, vanhan meijerin työläisten asuinrakennuksen ja Tapion tilan rakennusten muodostama kokonaisuus Aneriojoen länsirannalla on sekä maisemallisesti että rakennushistoriallisesti merkittävä.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Ahtiala 1
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha kylätontti Seudullinen

KUVAUS

Ahtialan vanha kylätontti sijaitsee Kiskontien varrella. Maulan ja Siukkun kantatalot ovat siinä vierekkäin. Pirkkalan ja Pietilän kantatalojen vanhat tontit ovat erillään, Pirkkala kylätontin etelä- ja Pietilä pohjoispuolella.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Ahtiala 2
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha liikekeskus Seudullinen

KUVAUS

Aneriojoen varteen syntyi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa 'liikekeskus', jossa toimi meijeri, osuuskauppa, nahkuri, posti sekä leipuri. Osuuskaupan rakennukset, meijerin työläisten asuinrakennus ja nahkurin kotitalo ovat säilyneet.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	1
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ahti	Paikallinen	

Entisellä meijerin tontilla on jäljellä vanha, suurikokoinen 1900-luvun taitteessa valmistunut työväen asuinrakennus. Meijerin muut rakennukset purettu (meijeri toimi vuodesta 1895-1930-luvulle)

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	2
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hietala	Maisemallinen	

Hietala on entinen pientila tai vuokraviljelmä 1900-luvun taitteesta. Samalla suunnalla on enemmänkin vastaavaa vanhaa asutusta. Tilan rakennukset (asuinrakennus 1900-l:n alusta, vaja ja sauna), ovat säilyneet melko hyvin vanhassa asussaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	3
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kainola	Maisemallinen	

Kainolan asuinrakennus lienee valmistunut 1900-luvun alussa ja se on kuulunut Pietilän taloon. 1998-2001 peruskorjattu talo on mahdollisesti ollut Pietilän vanhemmalle polvelle tai muonamiehille tarkoitettu talo.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	4
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kulmala	Maisemallinen	

Maulan talon vanha muonamiehen asunto v. 1930 sijaitsee kylän takamailla, lähistöllä on muutamia muitakin tilattoman väestön ja vuokraviljelijöiden tiloja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	5
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lepistö	Maisemallinen	

Pirkkalan talon entinen torppa tai mäkitupa, joka erotettiin itsenäiseksi tilaksi v. 1920. Sijaitsee kylän peltoalueen laidalla, lähellä muita vanhoja tilattoman väen asuntoja ja vuokrapalstoja. Asuinrakennus 1900-l:n alusta, on peruskorjattu 1990-l..

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	6
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Leppähaara	Maisemallinen	

Leppähaara on 1910-luvun lopulla syntynyt pientila. Tilan rakennukset (asuinrakennus 1918, navetta 1916-18, aitta 1920-l.) ovat säilyneet melko hyvin alkuperäisasussaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	7
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Maula	Paikallinen	

Kantatalo, talouskeskus vanhalla kylätontilla. Pihapiirissä on 1800-luvulla valmistunut aitta sekä 1900-luvun alkupuolella valmistuneet asuinrakennus, navetta ja vaja. Asuinrakennusta on peruskorjattu jonkin verran 1960-luvulla (kuisti/lisäsiipi).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Ahtiala	8
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Osuuskauppa	Paikallinen	

Entinen osuuskaupan kiinteistö sijaitsee keskeisesti Kiskontien varressa paikalla, joka on ennen ollut merkittävä liikekeskittymä. Asuinkäytössä olevaa hyväkuntoista entistä kaupparakennusta (1918) on kunnostettu ja entisöity 2001 vanhaa kunnioittaen.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Pietilä

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
9

Pietilä on yksi Ahtialan kantataloista, ja sen rakennukset sijaitsevat vanhalla tontillaan. Tilan asuinrakennus (1800-luku) on säilynyt hyvin vanhassa asussaan, vaikkakaan kunto ei ole paras mahdollinen.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Pirkkala

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
10

Kantatalo, talouskeskus sijaitsee vanhalla tontillaan hieman muista erillään. Tilan hyväkuntoinen päärakennus on valmistunut 1870-luvulla. Aitta 1800-luvulta, korotettu 1960-luvulla, kaksi muuta asuinrakennusta 1800-1900-l. vaihteesta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Rinne

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
11

Rinne on vanha mäkitupa, jonka asuintalo on rakennettu v. 1918. Talo on peruskorjattu 1970- ja 1980-luvulla. Pihassa uusi asuinrakennus 1960-luvulta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Siukku

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
12

Kantatalo, talouskeskus sijaitsee vanhalla paikallaan kylätontilla. Hyväkuntoinen, vanhassa asussaan säilynyt tilan päärakennus on valmistunut 1860-luvulla. Kivinavetta on rakennettu 1880-luvulla, aitta ja talousrakennuksia n. 1900-1930.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Suomela

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
13

Suomela on tilattoman väestön asuinpaikka 1900-luvun alusta. Asuinrakennus on säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Kiinteistö on toiminut paikallisten liikennöitsijöiden toimipisteenä 1920-luvulta lähtien.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Tapio

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
14

Tapio naapureineen oli 1900-luvun alussa kylän toiminnallinen keskus. Tapion talossa toimi mm. nahkuri ja postitoimisto. Asuinrakennus on rakennettu 1800-luvun lopulla ja sitä on peruskorjattu 1993-1994 (vuoraus ja ikkunat uusittu).

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Tynelä

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
15

Pirkkalan talon vanhusten asunto Tynelä sijaitsee vanhalla kyläalueella. Hyväkuntoisessa, vanhassa asussaan säilyneessä asuinrakennuksessa (1900-1901) on jugend-vaikutteita.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Vahtikari

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
16

Vahtikari on vanha mäkitupa, jonka 1980-90-l. (?) peruskorjattu asuinrakennus on ilmeisesti valmistunut 1940-luvun taitteessa.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Välimaa

KYLÄ
Ahtiala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
17

Välimaa on Maulan tilan perinnönjaon yhteydessä v. 1951 syntynyt tila, jonka vanha asuinrakennus siirrettiin Maulan talon pihasta nykyiselle paikalleen, aivan vanhan kylätontin viereen.

SUOMUSJÄRVI: AHTIALA
 Maankäyttö vuonna 1779
 siirrettynä peruskarttapohjalle
 1:10 000
 TMM / Anna-Maija Hukkanen 2001

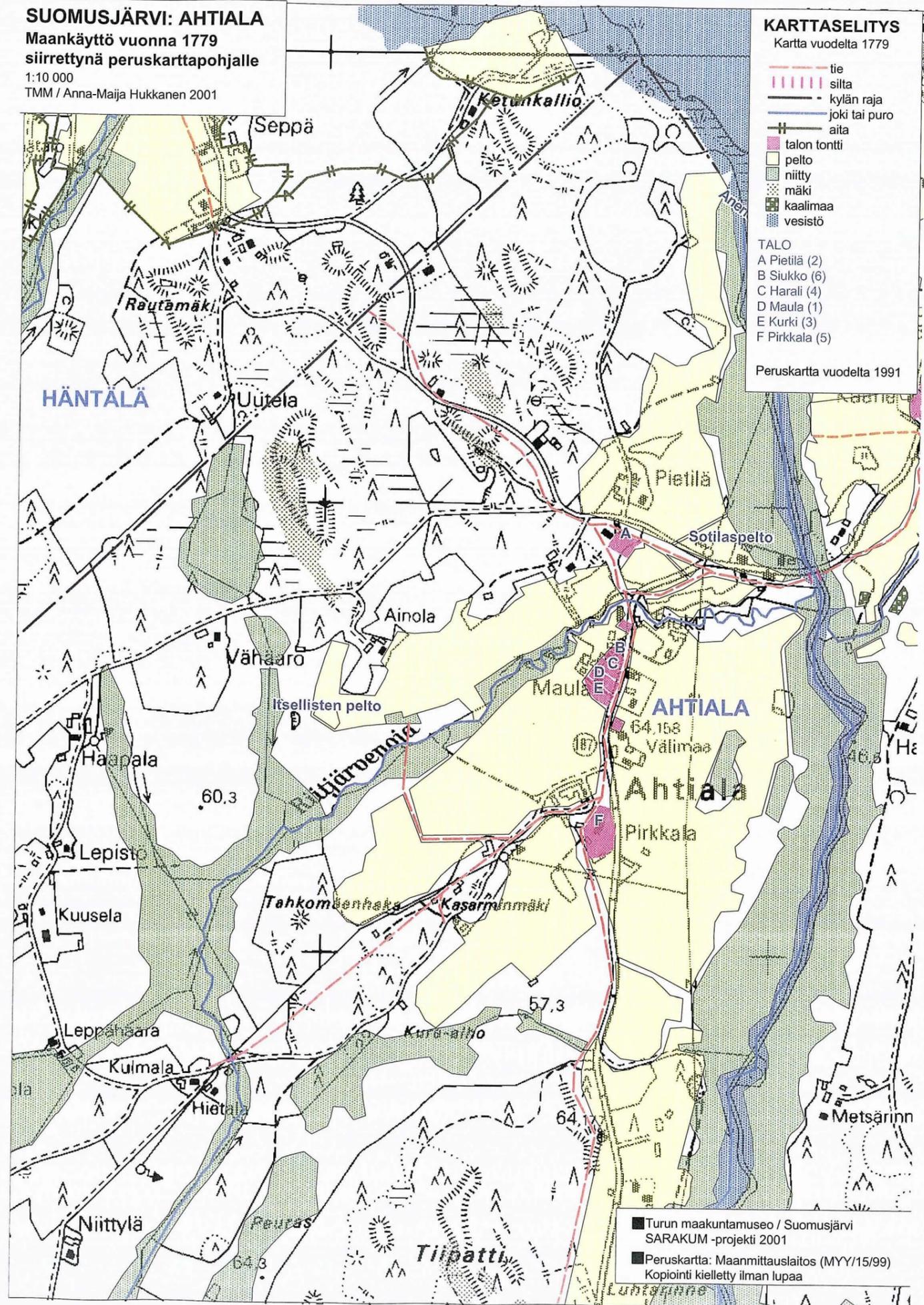
KARTTASELITYS
 Kartta vuodelta 1779

- tie
- silta
- - - kylän raja
- joki tai puro
- aita
- talon tontti
- pelto
- ▨ niitty
- ▩ mäki
- ▧ kaalimaa
- ▦ vesistö

TALO

- A Pietilä (2)
- B Siukko (6)
- C Harali (4)
- D Maula (1)
- E Kurki (3)
- F Pirkkala (5)

Peruskartta vuodelta 1991



■ Turun maakuntamuseo / Suomusjärvi
 SARAUM -projekti 2001
 ■ Peruskartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
 Kopiointi kielletty ilman lupaa

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Suomusjärvi Arpalahti

Maisema

Arpalahti sijaitsee Suomusjärven eteläosassa. Sen itäpuolella on suuri ja monihaarainen Enäjärvi sekä runsaasti pieniä järviä. Kylän länsipuolella on metsäinen ja mäkinen harvaan asuttu korpialue, joka ulottuu länteen Kiskontien varren asutukseen (Ahtiala, Koorla, Lemula). Arpalahdentie kulkee kylän halki pohjois-eteläsuunnassa. Tienvarsi on kylän kohdalla melko metsäistä aluetta. Arpalahden yksinäistalon talouskeskus on tien itäpuolella eikä pihapiiri näy tielle. Talouskeskuksen itä- ja koillispuolella on peltoa sekä Enäjärvi. Sen Kotolahti ulottuu lähelle Arpalahdentietä, mutta lahti on melko reheväkasvuinen. Järven rannassa on loma-asutusta. Kylän länsiosassa (Arpalahdentien länsipuolella) ovat Karijärvi ja Tiekslammi, joiden rannoilla on kesäasutusta. Karijärventien varrella on peltoa, mutta pääosin kylän länsiosa on mäkiä korpimaata. Arpalahdentieltä koilliseen lätevä Särkilahdentien varrella on myös jonkin verran peltoa. Tie johtaa pohjoiseen Valkjärven rannalle, myös siellä on kesäasutusta.

Historia

Arpalahden kylän alueelta ei ole löydetty jäänteitä esihistoriallisen ajan asutuksesta. Historiallisissa lähteissä vanhin maininta Arpalahden kylästä on vuodelta 1464. Kylän arvellaan syntyneen jo 1100-1300-luvulla. Kylässä oli kaksi tilaa vuoteen 1589 asti (Suomusjärven historia I:ssä on ristiriitaista tietoa kylän tilaluvun osalta, vertaa sivuja 138 ja 579; kirjan talonhaltijaluettelon mukaan Arpalahti olisi yksinäistalo vuodesta 1540 alkaen) Arpalahti oli vuodesta 1624 alkaen ratsutila. Isojaon aikaan (1784) Arpalahden talouskeskus on sijainnut samalla paikalla kuin nykyään. Arpalahteen syntyi 1800-luvulla useita torppia. Nykyisin jäljellä olevat sijoittuvat Arpalahdentien, Karijärventien ja Särkilahdentien varsille.

Nykytila

Kylässä on jonkin verran vakituista asutusta. Vapaa-ajan asuntoja on melko runsaasti eri järvien rannalla.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Suomusjärvi	Arpalahti	3
ARVOALUE	ARVOTUS	
Arpalahden tilan talouskeskus	Seudullinen	

KUVAUS

Arpalahden yksinäistalo sijaitsee vanhalla paikallaan. Päärakennus pohjalaistyylinen 2-kerroksinen talonpoikaistalo vuodelta 1829, vanha asu säilynyt hyvin.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Arpalahti	18
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Arpalahti	Seudullinen	

Kantatalo, ratsutila. Pitkä kaksikerroksinen pohjalaistyylinen talonpoikaistalo vuodelta 1829, säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Pihapiirissä vanha luhtiaitta ja vanhoja kivisiä karjarakennuksia. Täyttää valtakunnallisesti merkittävän kohteen kriteerit.



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Arpalahti	19
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jalava	Maisemallinen	

Pientila 1930-luvulta, sijaitsee Arpalahdentien varressa länteen nousevassa rinteessä. Päärakennus vuodelta 1936 (tupa, 1-2 huonetta?) sekä useita piha- ja talousrakennuksia 1930-1950-luvuilta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Arpalahti	20
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kanerva	Maisemallinen	

Vanha torppa. Pihapiiri Arpalahdentien varressa. Päärakennus 1920- tai 1930-luvulta (keskeismuurillinen pohjakaava), vanha ulkoasu melko hyvin säilynyt.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Arpalahti	21
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lahtela	Maisemallinen	

Vanha torppa, pihapiiri peltoaukean laidalla näkyvällä paikalla mäenkumpareella. Peruskorjattu päärakennus rakennettu 1924-25.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Arpalahti	22
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Niemelä	Maisemallinen	

Vanha torppa 1800-luvulta. Nykyinen keskeismuurillinen päärakennus vuodelta 1922 (tehty korjauksia).

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Särkilahdi

KYLÄ
Arpalahti

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
23

Tila erotettu 1940-luvun lopulla (perinnönjaossa?) Arpalahden kantatalosta, jonka vanhan väen rakennus (rak. alun perin 1920- tai 1930-luvulla) siirretty Särkilahden päärakennukseksi (mansardikatto).

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Vaarala

KYLÄ
Arpalahti

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
24

Vanha torppa keskeisellä paikalla Arpalahdentien varressa. Peruskorjattu päärakennus (keskeismuuri) vuodelta 1923, vanhan väen mökki vuodelta 1939, lisäksi uudempia talous- ja varasto rakennuksia.

KUNTA
Suomusjärvi

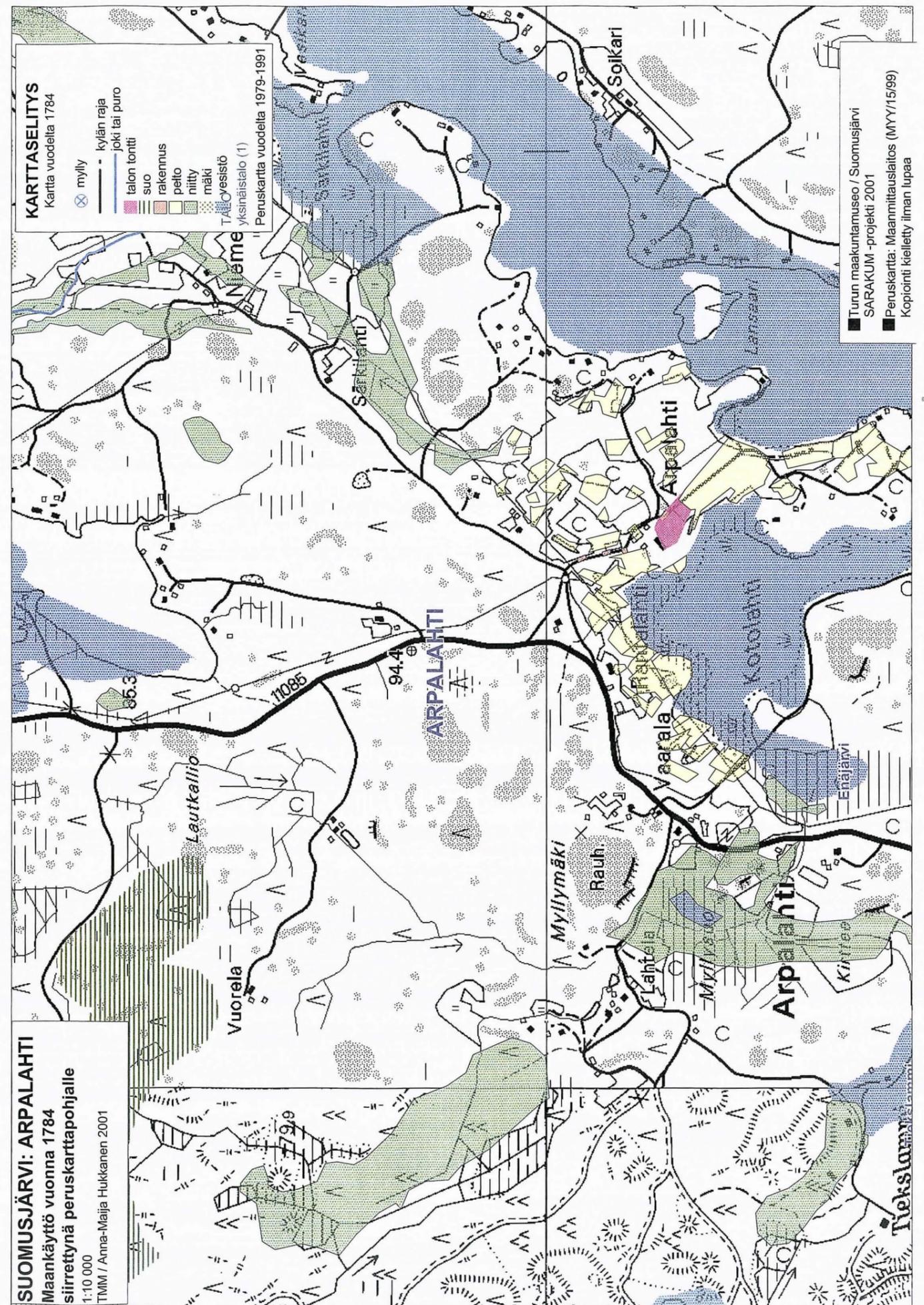
KIINTEISTÖ
Vuorela

KYLÄ
Arpalahti

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
25

Vanha torppa. Päärakennus 1900-luvun alusta, pohjaratkaisu yksinäistupa, johon myöhemmin lisätty yksi kamari. Säilynyt hyvin vanhassa asussa.



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Hinttala

Maisema

Hinttala sijaitsee Kitulan eteläpuolella ja länsipuolella kylää rajaa Aneriojärven eteläosa. Järven lähellä olevat maat ovat pääosin peltoa, joiden keskellä on vanhojen kantatalojen tontit, sekä muutamia yksinäisiä taloja. Lisäksi peltojen keskellä, vanhan kylätontin halki kulkee pohjois-eteläsuunnassa Kiskontie. Kylän eteläosassa siitä haarautuu itään Nuppulankulmantie, jonka varressa peltoalue tekee ulokkeen itään. Nuppukulmantien varrella olevia peltoja lukuunottamatta kylän maiden itäosassa on metsää, kylän maiden kaakkoiskulmassa melko suuri Lapinsuo. Asutus ja pellot ovat siis rinteisen metsämaaston ja Aneriojärven välisellä tasamaalla. Kylän keskiosassa metsästä Aneriojärveen laskeva puro kulkee notkelmassa, ja luo alueelle koreuseroja.

Historia

Hinttalan kylän aluulta on löydetty yksi esihistoriallisen ajan (Suomusjärven kulttuuri) asuinpaikka Ali-Hintta -nimiseltä pellolta. Vuonna 1540 kylässä oli kolme taloa: Hintta, Mansikkaniemi eli Sipuli ja Torkka. Isojaon aikaan v. 1779 talojen asuintontteja ei merkitty yhtenäiseksi alueeksi, vaan ne olivat kaikki hieman erillisiä toisistaan. Torkan ja Mansikkaniemen tontit olivat sisämaassa 'nykyisen Kiskontien varressa', Hintta aivan Aneriojärven rannassa. Torkka ja Hintta päätyivät saman omistajan haltuun 1840-luvun lopulla ja 1850-luvulla tilojen välillä suoritettiin vaihto, jossa Hintan talolle annettiin Torkan asuintontti ja Torkka sai uuden asuintontin jonkin matkaa vanhasta tontista etelään. Hintan rakennukset siirrettiin Torkan tontille, mutta Torkan uudelle asuintontille ei ilmeisesti rakennettu enää mitään ja niin Torkan talo hävisi kylän maisemasta. Maarekisteriin se jäi edelleen omaksi tilakseen. Kylän kaikki kantatalot ovat hävinneet ja/tai siirretty pois vanhoilta paikoiltaan. Mansikkaniemen talo muutettiin 1920-luvulla kouluksi, joka oli toiminnassa 1970-luvun taitteeseen asti. Koulun perustamisen aikoihin 1920-luvulla Mansikkaniemen uudet rakennukset pystytettiin vanhasta tontista n. 400 metriä etelään keskelle tilan peltoja. Hintan talon tontille rakennettiin 1900-luvun jälkipuolella vanhainkoti ja vanhat rakennukset purettiin pajaa lukuun ottamatta. Ennen Mansikkaniemen talon muuttamista kouluksi se toimi Hinttalassa toisessa rakennuksessa, joka sijaitsee aivan kylän etelärajalta Kiskontien varressa. Se rakennettiin 1890-luvulla koko kunnan ensimmäiseksi kouluksi, ja myöhemmin siinä toimi pankki ja posti. Historiallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokas rakennus on säilynyt hyväkuntoisena ja vanhassa asussaan. Tilattoman väestön asuntoja ja vuokrapalstoja syntyi kantataloja idemmäksi, peltojen ja metsäalueen rajalle. Nuppulankulman seudulla niitä oli useampia. Kylä on ollut sijainnut liikenteellisesti melko keskeisellä paikalla, sillä pohjois-eteläsuunnassa on vuosisatojen ajan kulkenut maantie. Myös lännestä itään kulkenut ns. Ylinen Uudenmaantie on kulkenut Hinttalan kautta.

Nykytila

Entisellä Hintan talon tontilla oleva vanhainkoti ja sen lähellä oleva nykyään asuinkäytössä oleva vanha kansakoulu (eli entinen Mansikkaniemen talo) muodostavat ainoan tiheämmän asutuskeskittymän. Nuppulankulmantien varrella Nuppulankulmassa on muutamia kesäasuntoja ja maatiloja melko lähekkäin. Muilta osin kylä on haja-asutusta. Kiskontie kulkee halki kylän peltojen ja notkelmat tekevät maisemasta vaihtelevan ja idyllisen. Pellot ovat viljelyksessä ja maisema on kokonaisuudessaan säilyttänyt hyvin vanhan avoimuuden. Maiseman kannalta arvokkaita rakennuksia ovat peltojen ja metsäalueiden rajalla olevat entiset torpat ja tilattoman väen asunnot (esim. Lehtola, Päivölä sekä Nuppukulmassa Harjula, Kulmala), vaikka ne ovatkin kaikki menettäneet rakennushistoriallista arvoa peruskorjauksissa. Rakennushistoriallisesti arvokkaita kiinteistöjä ovat vanhempi ja uudempi kansakoulu, joista ensin mainittu toimi myös pankkina ja postina. Uudempaan koulukiinteistöön kuuluu kaksi koulurakennusta, iso vaja ja sauna.

KUNTA
Suomusjärvi

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KYLÄKOSA
Hinttala

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
4

KUVAUS

Hinttalan vanhalla kylätontilla on kansakoulu 1920-luvulta (jonka toinen rakennus on entinen Mansikkaniemen kantatalon päärakennus) sekä maisemaa etelästä nähtynä hallitseva moderni vanhainkoti, joka on rakennettu Hintan talon tontille.



KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Alakulma

KYLÄ
Hinttala

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
26

Loma-asuinkäytössä oleva pientila 1930-luvun lopulta, jonka asuinrakennus on säilynyt hyvin alkuperäisasussaan.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Harjula

KYLÄ
Hinttala

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
27

Mäkitupa. Harjula sijaitsee vanhalla mäkitupa-alueella keskeisellä paikalla. Tilan päärakennus 1900-luvun alusta on peruskorjattu ja laajennettu 1950- ja 1990-luvulla..

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Hintta

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
28

Paja on viimeinen Hintan kantatilan vanhoista rakennuksista. Se sijaitsee historiallisen kylätontin ulkoreunalla ja se on säilynyt hyvin vanhassa asussaan.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Hinttalan koulu

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
29

Koulukiinteistö, entinen Mansikkaniemen kantatalo, sijaitsee keskellä Hinttalan kylän vanhaa kyläaluetta. Koulurakennukset, toinen korjattu 1927 Mansikkaniemen vanhasta päärakennuksesta, toinen rakennettu v. 1927, ovat säilyneet hyvin vanhassa asussaa

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Kaunisto

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
30

Kaunisto on erotettu omaksi tilakseen vuonna 1920, mutta on jo aikaisemmin ollut vuokramaana. Kiinteistö sijaitsee maantien varressa n. 500 metrin päässä vanhasta kylätontista etelään. Asuinrakennuksenv. 1918 vanha ulkoasu on säilynyt hyvin.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Kivialho

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
31

Kivialho on Kirjun talon vaarintupa, joka sijaitsee Kirjun naapurissa peltoaukean laidalla. Asuinrakennus v. 1938 on lähes alkuperäisasussaan.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Lehtola

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
32

Sijaitsee melko lähellä vanhaa kylätonttia peltoalueen laidalla. Talossa on asunut ja pitänyt toimistoaan kunnan nimismies. Useassa osassa rakennettu asuintalo (1800-l., 1901) on osaksi peruskorjattu (1980-l.), osaksi säilyttänyt vanhan ilmeensä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ojaranta

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
33

Ojarannan tila syntyi 1920-luvun lopulla kylän takamaille. Asuinrakennus v. 1929 on säilynyt melko hyvin alkuperäisasussaan.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Palomäki

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
34

Lohkotila, jonka rakennukset ovat 1920-luvun lopulta. Asuinrakennuksessa v. 1928 on tehty korjauksia 1990-l. vanhaa mahdollisimman paljon kunnioittaen (lisäsiipi).

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Päivärinta

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
35

Torkan vanha torppa, erotettu 1920. Sijaitsee kylän peltoalueen laidalla n. 500 metrin päässä vanhasta kylätontista. Asuinrakennuksen (1900-luvun vaihteesta) ikkunat on vaihdettu, muuten talon vanha ulkoasu on säilynyt melko hyvin.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Päivölä

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
36

Päivölä on vanha torppa, joka sijaitsee kylän peltoalueen laidassa. Peltoalueen toisella reunalla on vanha kylätontti. Vanha asuinrakennus v. 1928 on laajennettu ja peruskorjattu 1950-luvulla. Erotettu Hintasta asutustilaksi 5.8.1931.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Säästöpankki

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
37

Rakennettu kouluksi; kansakoulu 1887-1926, postitoimisto 1891-1923 ja säästöpankki 1927-1951, kesäsiirtola 1950-70-luvuilla, nykyisin loma-asuntona. Päärakennus on hyväkuntoinen ja alkuperäisasussaan.

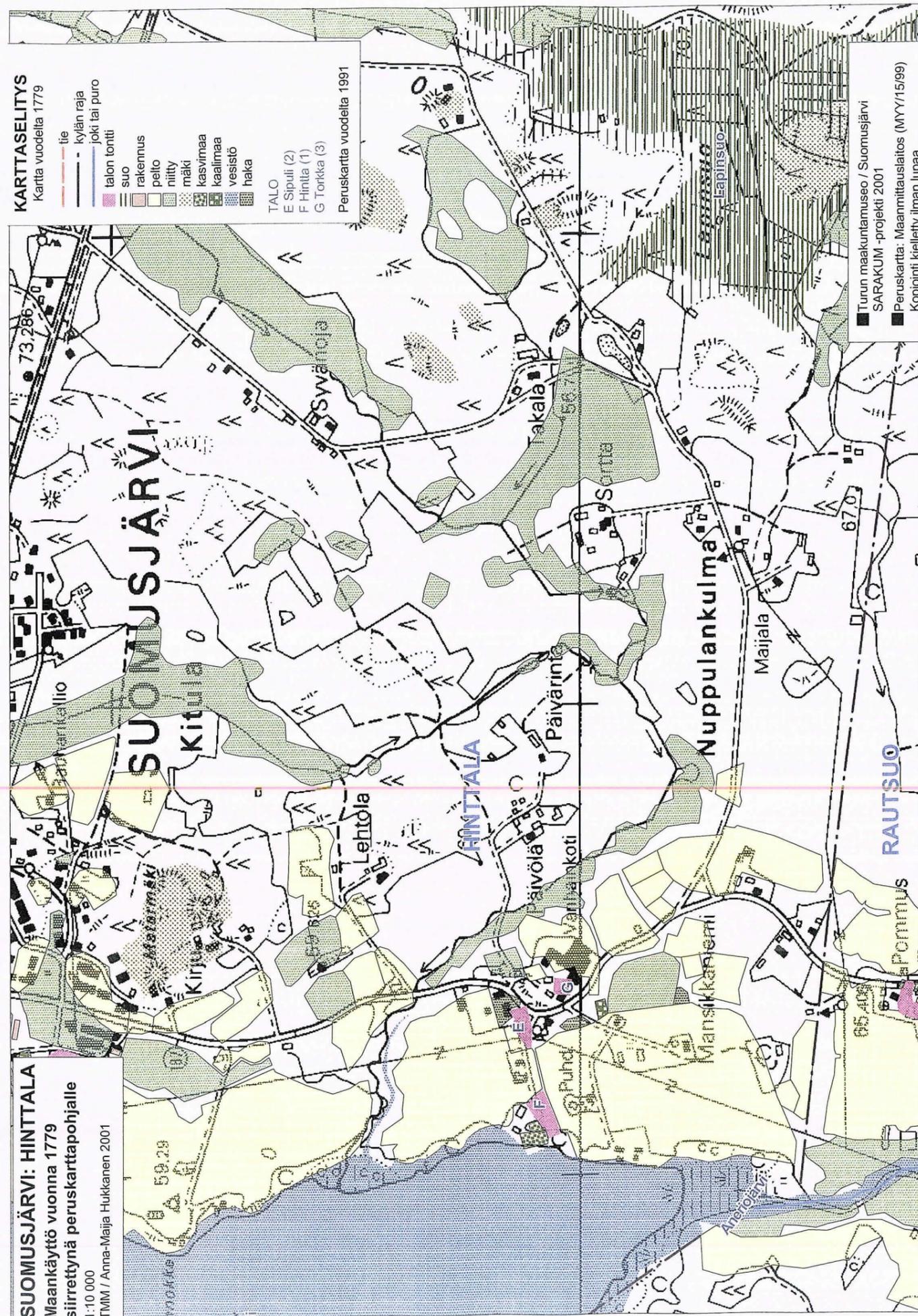


KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Toivola

KYLÄ
Hinttala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
38

Erotettu Hintan talosta 1931, asuinrakennus 1930-35, laajennettu 1950-luvulla.



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Häntelä

Maisema

Häntälä sijaitsee kunnan länsiosassa. Sen pohjoispuolella naapurina on Laperla. Häntälä ja Laperla muodostavat asutuksellisesti maisemallisesti yhtenäisen kokonaisuuden. Häntäläntie kulkee Häntälän halki etelä-pohjoissuunnassa, ja sen varrelle on keskittynyt suuri osa kylän asutuksesta. Asutus jatkuu yhtenäisenä tien varressa Laperlan puolella. Tien itä- ja koillispuolelle jää maisemaa hallitseva Aneriojärvi, joka muodostaa Häntälän kylän itärajan. Kylän peltoalueet ovat suurimmaksi osaksi Aneriojärven ja Häntäläntien välissä. Tieltä on järvelle matkaa n. 500 metriä. Maasto nousee järveltä tien suuntaan (länteen), minkä vuoksi tieltä avautuu hyvä näköala järven suuntaan. Tien kohdalla ja sen länsipuolella maasto on rinteistä metsämaastoa. Tien varren asutus on siis pelto- ja metsäalueen rajalla ketjumaisessa muodostelmassa. Häntäläntie laskeutuu alas rinteeltä ja kulkee peltoalueen halki järven lounaispuolella. Siellä se kulkee Sepän kantatilan mäen kumpareella olevan yksinäisen tontin läpi. Häntäläntien länsipuolella on joitakin pienempiä peltopalstoja ja haja-asutusta, mutta pääosin maasto on siellä korpimetsää. Siellä on myös useita soita ja kallioisia mäenkumpareita.

Historia

Kylä kuuluu Suomusjärven kulttuurin alueeseen. Kylän mailta on löydetty kivikautisten asuinpaikkojen jäänteitä sekä tehty muutamia kivikauteen ajoittuvia irtolöytöjä. Historiallisista vanhin maininta Häntälän kylästä on vuodelta 1439. Vuonna 1540 kylässä oli viisi taloa: Revä, Kesä kahdessa osassa, Sakko ja Torkkeli. Kesän kaksi osaa yhdistyivät 1587. Vuonna 1589 kylään syntyi Sepän talo. Vuonna 1664 Revästä erotettiin Junni. Torkkeli jakautui kahtia Ali- ja Yli-Torkkeliksi vuonna 1826. Ali-Torkkeli yhdistettiin Sepän taloon vuonna 1920. Kesän talon tilukset hajotettiin v. 1939, talouskeskuksesta muodostettu kiinteistö sai tuolloin nimekseen Kesämäki. Vanha kylätontti on sijainnut Häntäläntien varressa paikalla, jossa nykyisin on enää Revän talouskeskus. Muiden tilojen talouskeskukset on siirretty nykyisille paikoilleen isojaon (1771) jälkeen 1800-luvun alkupuoliskolla, Sakon talouskeskusta lukuun ottamatta. Se oli vanhalla kylätontilla Revän talouskeskuksen länsipuolella vielä isojaon täydennyksen aikaan 1868-1870 (paikalla on edelleen yksi talouskeskukseen kuulunut rakennus). Ali-Torkkelin talouskeskus on sijainnut ilmeisesti nykyisen Häntäläntien ja Päivärinnantien risteyksessä. Paikalla on nykyään lato (tms.). Häntäläntie on vanha maantie, joka on Häntälän pohjoispuolella Laperlassa haarautunut moneen suuntaan. Etelässä tie on johtanut Rautsuolle, jossa se on myös haarautunut monelle taholle. Häntälä on siten ollut liikenteellisesti keskeisellä paikalla. Kylän halki on kulkenut Turun ja Helsingin välistä liikennettä kuten myös etelästä rannikolta pohjoiseen (aina Hämeeseen asti) matkustanut väkeä. (Myös Aneriojärven itäpuolella on ollut tieura etelästä pohjoiseen, ja toisaalta Laperlasta on ollut yhteys Kitulaan järven pohjoispuolitse, joten on osaksi epäselvää, mitä uraa itä-länsi- ja pohjois-eteläsuunnassa kulkeneet ovat enimmäkseen käyttäneet; ks. Kiskon ja Suomusjärven historia I) Kestikievarin siirtämistä Rautsuolta Häntälään on suunniteltu vielä 1870-luvulla. Nykyinen 1-tie, joka kulkee Laperlan kylän halki, valmistui 1930-luvulla. Häntälästä Ahtialaan kulkeneen tien uraa on muutettu 1900-luvun aikana Sepän talouskeskuksen eteläpuolella; siellä vanha tieura kulki suoran ylös Rautamäelle (tie on edelleen käytössä), mutta uusi tieura tehtiin kiertämään Rautamäen melkko jyrkkä nousu kääntämällä tie itään peltoalueen reunaa pitkin.

Nykytila

Häntäläntien varren asutus muodostaa melko tiiviin asutuskokonaisuuden, joka jatkuu katkeamatta tien varressa Laperlan kylän puolelle. Kantatiloista ainakin kolmella harjoitetaan maanviljelystä (Seppä, Sakko, Torkkeli). Kylässä ei ole palveluita. Junnin ja erityisesti Revän kantatilojen talouskeskukset ovat rakennushistoriallisesti merkittäviä kohteita. Revässä on päärakennus ja useita talousrakennuksia (vanha asu säilynyt) 1800-luvulta tiiviinä kokonaisuutena Häntäläntien varressa (peruskorjaus käynnissä). Myös muiden kantatilojen päärakennukset vanhoja (peruskorjauksia tehty), paitsi Kesän eli Kesämäen, joka valmistunut 1940-luvulla (edustaa hyvin sen aikaista rakentamista). Kylän rakennuskannasta on valtaosa valmistunut ennen vuotta 1940, eli kylän keskustaan Häntäläntien varteen ei ole rakennettu paljon 1900-luvun jälkipuoliskolla. Kylän asutuskeskittymässä ja sen lähellä on vielä nähtävissä maastossa teiden vanhoja uria, jotka nykyisin ovat käyttämättömiä.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄKOSA
Häntelä

KOHDENO
5

ARVOALUE
Häntäläntien varren asutus

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Pääosa kylän asutuksesta sijaitsee Häntäläntien varressa, länteen nousevan rinteiden yläosassa, metsä- ja peltoalueiden rajavyöhykkeessä. Tällä laajalla alueella on osa kantatilojen talouskeskuksista sekä vanha kylätontti (Revän talouskeskus).



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	39
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Haapala	Maisemallinen	

Entinen Sakon kantatilan talouskeskuksen paikka, jäljellä pieni asuinrakennus (vanhan väen tai työläisten asuinrakennus) omana kiinteistönään. Sijaitsee ylempänä mäenrinteessä osana Häntälän-Laperlan kyläasutusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	40
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hakala	Maisemallinen	

Vanha torppa, erotettu itsenäiseksi tilaksi 1922. Päärakennus 1920-luvulta (?), keskeismuurillinen pohjakaava, 1,5 kerrosta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	41
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Halmela	Maisemallinen	

Vanha torppa, erotettu itsenäiseksi tilaksi v. 1921. Asuinrakennus 1900-luvun alusta (laajennettu). Pihapiiri metsän ja peltoalueen rajalla, näkyvällä paikalla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	42
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Harjula	Maisemallinen	

Puusepän asuinpaikka 1900-luvun alusta. Asuinrakennus rak. 1912 (keskeismuurillinen pohjakaava, n. 8 x 9 metriä), osaksi peruskorjattu (mineriitti). Sijaitsee näkyvällä paikalla Häntäläntien varressa, rinteessä peltoalueen laidalla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	43
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ilola	Historiallinen	

Pientila 1900-luvun alkupuolelta, erotettu itsenäiseksi tilaksi 1928. Keskeismuurillinen asuinrakennus 1930-luvulta (peruskorjauksia: mineriittivuoraus). Vanhan maantieuran varressa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	44
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Junni	Paikallinen	

Kantatila, syntynyt 1600-luvulla. Talouskeskus kylän asutuskeskittymässä. Päärakennus (paritupa?, n. 8 x 24 m.) ja vanhan väen talo (n. 8 x 9 m.) 1800-luvun lopulta, säilyneet hyvin vanhassa asussaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	45
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kesämäki (Kesä)	Paikallinen	

Kesä oli yksi kylän kantatiloista, Kesämäki on sen vanha talouskeskus. Päärakennus vuodelta 1941, säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan (n. 10 x 12 metriä, moderni pohjakaava). Keskeinen sijainti Häntäläntien varressa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	46
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kivelä	Historiallinen	

Vanha mäkitupa, erotettu itsenäiseksi tilaksi 1922. Asuinrakennus rak. 1920 (tupa+keittiö), peruskorjauksia tehty (ikkunat vaihdettu, kate uusittu). Vanhan maantieuran varressa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	47
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Levola	Maisemallinen	

Vanha pientila, lohkottu 1920-l Revän tilasta. Päärakennus ehkä 1920-luvulta ja samalta ajalta kookas navetta hirrestä. Sijaitsevat tien laidassa peltoaukealla, muodostaen merkittävän maisemakokonaisuuden.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	48
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäenala	Historiallinen	

Mäkitupa 1900-luvun vaihteesta. Satulakattoinen asuinrakennus 1900-luvun alusta, laajennettu 1930-luvulla, kuisti 1950-luvulta (ikkunat uusittu 1970-luvulla). Sijaitsee vanhan maantien varrella, metsän ja peltoalueen rajavyöhykkeellä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	49
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nummila	Historiallinen	

Mäkitupa 1800-luvun lopulta, samalta ajalta keskeismuurillinen, aumakattoinen pieni (n. 6,5 x 9 mteriä) asuinrakennus (peruskorjauksia: mineriittivuoraus, peltikatto). Osa Häntälän kyläasutusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	50
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinta	Maisemallinen	

Vanha torppa, erotettu itsenäiseksi tilaksi 1921. Asuinrakennus 1900-luvun alusta, laajennettu 1920-luvulla, myöhemmin peruskorjauksia. Sijainti kylän takamailla peltoalueen keskellä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	51
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rautamáki	Maisemallinen	

Erotettu itsenäiseksi tilaksi 1929. Pihapiiri vanhan maantieuran varressa. Asuinrakennus 1900-luvun alusta (tupa ja kamari, suuri umpikuisti).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	52
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Revä	Paikallinen	

Kantatila vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1800-luvulta (paritupa, 24 x 7,5 metriä) sekä useita vanhoja talousrakennuksia, kaikki säilyneet vanhassa asussaan (kunnostus meneillään 2002). *08/2007: pilttu*



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Häntelä	53
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sakko	Paikallinen	

Kantatila. Päärakennus 1800-luvulta (paritupa?, n. 8,5 x 25 metriä), kuisti uusittu. Pihapiirissä runsasti rakennuksia, mm. vanha aitta ja navetta. Sijaitsee erillään kylän keskusalueesta, mutta näkyvällä paikalla rinteessä peltoaukealla.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Seppä

KYLÄ
Häntälä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
54

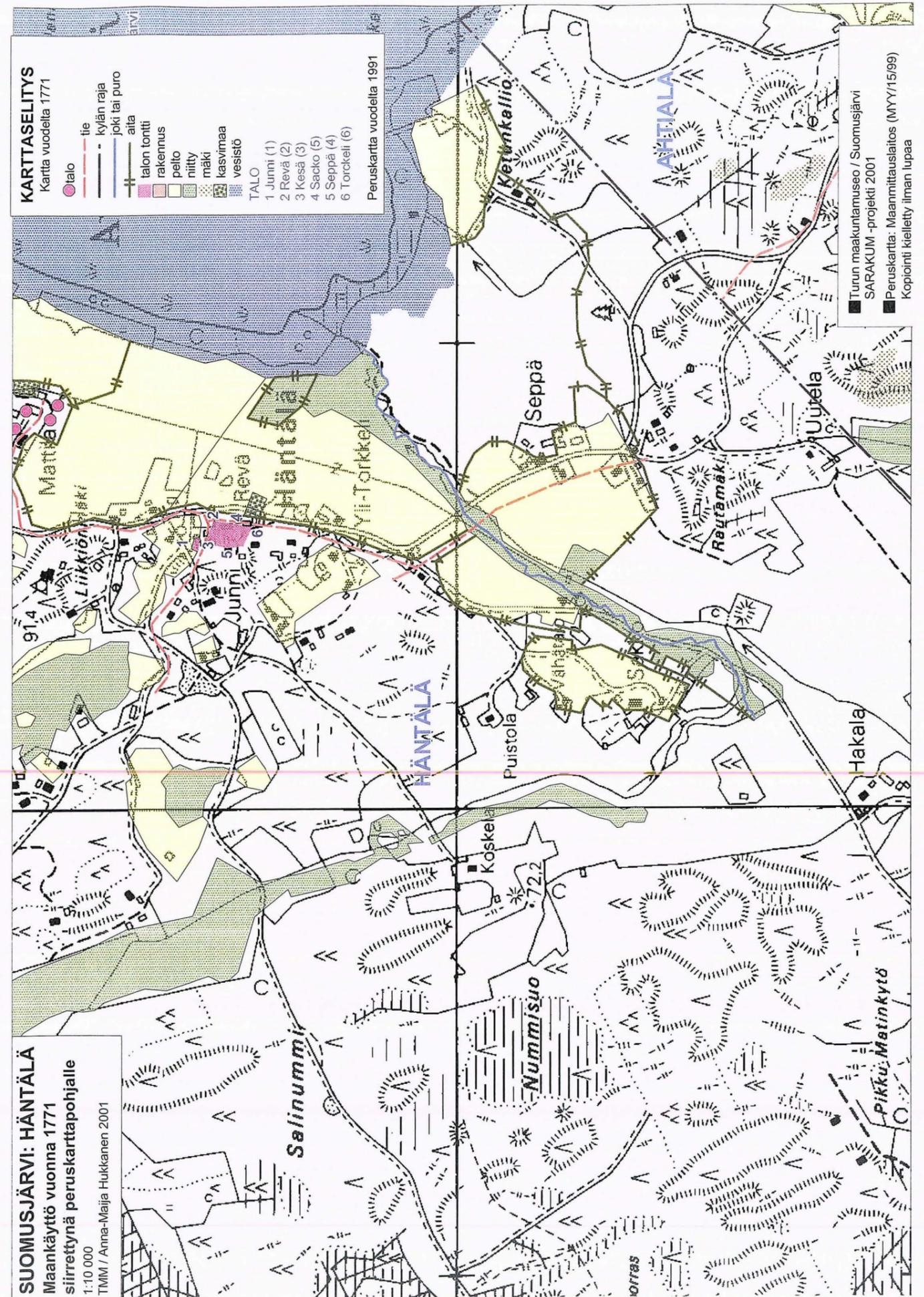
Kantatila. Sijainti muusta asutuksesta erillään, mutta näkyvällä paikalla mäenkumpareella peltoalueen keskellä. Päärakennus rak. noin 1880 (n. 10 x 22 metriä), osin peruskorjattu (ikkunat uusittu).

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Torkkeli

KYLÄ
Häntälä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
55

Kantatila. Pihapiiri Häntälän kyläalueella. Päärakennus vuodelta 1900 (n. 20 x 9 metriä), kuisti uusittu, ikkunat uusittu 1980-luvulla vanhan mallin mukaan; lisäksi vanha aitta ja piharakennus.



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Härmälänböle

Maisema

Kylä on vanhastaan perustettu lähikyläyhteiseksi viljelysmaaksi, ns. autiopyöliksi. Nykyinen maisema on yhä vanhaa viljelysmaisemaa, jossa peltoalueen ympärillä on hajallaan vanhaa asutusta. Maisema ei ole juuri muuttunut, vain pohjoisessa oleva Omenojärvi on saanut rannoilleen uudempia kesämökkejä.

Historia

Vuoden 1540 maakirjassa Härmälänböle mainitaan autiopyöliksi, jota omistivat naapurikylät Laperla, Yltäkylä ja Kitula. Härmälänbölen niittyalueesta kylät riitelivät yhtäjaksoisesti 1630-luvulta 1660-luvulle asti. Asutuskäyttöön kylä otettiin isonjaon seurauksena. (Isojako suoritettu useimmissa kylissä 1700-luvun loppuun mennessä, koko jako ilmoitettiin suoritetuksi 1855 mennessä, joskin jakotoimituksia jatkettiin vielä joissakin kylissä.) Kylässä ei ole vanhoja kantatiloja, sillä se oli autiopyöli ainakin 1910-luvulle saakka. Vasta vuoden 1925 asiakirjoissa kylässä mainitaan olleen 6 tilaa, jotka olivat lähikyläyhteisön torppareiden tiloja. Yksi vanhimmista on Härmänpyölin reservitorppa ainakin 1800-luvulta.

Nykytila

Vanhaa harvaanasuttua maaseutua, jossa peltoalueen pohjoispuolella kulkee Härmälänbölientie. Tien laidalla on kylän vanhaa asutusta, joka jatkuu osittain Kalatien laitaa. Kalatie jatkuu pohjoiseen Omenojärvelle, jossa on jonkin verran uudempaa mökkiasutusta.

KUNTA
Suomusjärvi

ARVOALUE
Reservin torpan tontti

KYLÄKOSA
Härmälänböle

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
6

KUVAUS

Vanha reservitorppa 1800-luvulta. Siirretty nykyiselle paikalleen isonjaon jälkeen. Lisäksi kellari, hirsivaja, 1940-luvun sauna ja vaarintalo, eteläpuolella tietä on kookas navetta ja 1950-luvulla rakennettu liiteri.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Ankila

KYLÄ
Härmälänböle

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
56

Tila on erotettu Yli-Jaakkolan maista 1936. Rakennuskanta pääasiassa 1940-luvulta: päärakennus 1947 ja sauna 1948, navetta on rakennettu 1950-luvulla.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Hiilenkanto

KYLÄ
Härmälänböle

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
57

Vanha torppa. Satulakattoinen, yksikerroksinen asuinrakennus rakennettu 1910-luvulla ja peruskorjattu 1981, jolloin tehty toiselle pitkälle seinustalle laajennussiipi.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Härmänpyöli (Pyöli)

KYLÄ
Härmälänböle

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
58

Vanha reservitorppa, päärakennus on rakennettu alunperin 1800-luvulla. Muutoksia n. 1920-l, 1950-l, peruskorjaus 2003. Pihassa lisäksi hyvin vanha hirsivaja, 2.kerroksinen kellari ja navetta sekä uudempaa rakennuskantaa. Lohkottu 1922.



KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Suomusjärvi

Kettula

Maisema

Maisema on vaihtelevaa peltojen, metsien ja järvien täplittämää maisemaa. Kettulan kylä sijaitsee Suomusjärven itälaidalla 1.tien eli Turku-Helsinkien pohjoispuolella Lahnajärven kylän vieressä. Kylän alueella on kuusi järveä: Iso-Torava, Pikku-Torava, Kylänalasejärvi, Oksjärvi, Kaituri ja Huhtalampi. Kylänalasejärven laidoilla ovat kylän peltoalueet ja keskeinen asutus, järven eteläpuolella on vanha kyläkeskusta. Muiden järvien ympärillä on lähinnä kesämökkejä. Metsäalueet ovat runsaat ja varsinkin Kettulan tilaan kuuluu laajat metsäalueet Iso-Toravanjärven eteläpuolella.

Historia

Jakokuntien maanomistuksista ja rajariidoista on käyty pitkäjäisiä oikeusjuttuja. Esimerkiksi Lahnajärven ja Kettulan jakokunnat kiistelivät Vareksenbölen autiopyölin omistuksesta 1440-luvulta 1690-luvulle asti, jolloin Vareksenbölen jakamisesta saatiin sopimus Lahnajärven, Kettulan ja Salmen kylän välille. Kettulan kylä mainitaan asiakirjoissa jo keskiajalla, vuonna 1467, ensimmäisen kerran. Kylässä oli vuonna 1540 viisi taloa: Härkälä, Ällipää, Nikula, Sulla ja Tomma. Vuonna 1571 lähinnä Nikulasta erotettiin Sippari -niminen tila. Ällipään tilasta erotettiin Vanhatalo (Vanha-Ällipää) vuonna 1802 ja Uusitalo (Uusi-Ällipää) vuonna 1797. Härkälän kantatila mainitaan rusthollina vuosien 1865-75 henkikirjoissa. Tila toimi myös kestiekvarina 1800-luvulla. Kettulan kylä kuului 1800-luvulla Suomen suurimmalle yksityiselle maanomistajalle, Kettulan isännälle ja Mustion ruukinpatruunalle, kamariherra Hjalmar Linderille. Hän hallitsi vielä vuonna 1915 Kettulaa, joka hänen kuoltuaan joutui Lohjan Selluloosatehtaalle. Vuokratilajelijät lunastivat tilansa 1920-luvulla Lohjan Selluloosatehtaalta. Kylässä oli vuonna 1865 torppia 21 ja vuonna 1915 enää 13 torppaa.

Nykytila

Kylä on hiljentynyt koulun ja kaupan lopetettua 1980-luvulla toimintansa. Kylässä on enää yksi karjatila ja useimpien muiden tilojen pellotkin ovat vuokralla.

Toisaalta hyvät kulkuyhteydet Helsinkiin ovat tuoneet viime vuosina muutamia uudisasukkaita Helsingistä vakinaisiksi asukkaiksi.

Kettulan tila on säätiöity ja sillä harjoitetaan metsänhoitoa ja pienimuotoista metsästys- ja majoitustoimintaa.

KUNTA

Suomusjärvi

ARVOALUE

Vanha kylätontti

KYLÄKOSA

Kettula

ARVOTUS

Historiallinen

KOHDENO

7

KUVAUS

Vanha kylätontti, jossa ovat sijainneet kantatilat Ällipää, Nikula, Sulla, Tomma, Sippari ja Härkälä. Tomma ja Sippari sijaitsevat alueen etelälaidalla, muut on siirretty kylän eri puolille. Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänös.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	63
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Härkälä	Paikallinen	

Kantatila. Sotilasvirkatalo. Ollut Mustion ruukin hallinnassa v. 1797-1918 ja mainitaan rusthollina v. 1865-75 henkikirjoissa. Kestikievarina 1800-l. Nykyinen päärakennus on rakennettu 1930-l, lisäsiipi 1960-l. Pihapiirissä uusia peltihalleja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	64
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kettula	Paikallinen	

Lohkotila, johon kaikki kylän kantatalot yhdistettiin v.1923. Päärakennus ja navetta 1930-l., aitta 1700-l., sauna ja Pirtti-niminen vierastalo 1940-l. Konttori on uudehko.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	65
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kivilahti	Maisemallinen	

Kettulan tilasta lohkottu 1930-luvulla. Päärakennus rakennettu noin 1920-luvulla, kuisti 1940-50-l. Kunnostettu 1980-90-l. Rannassa vanha hirsinen rantahuone ja pihassa uudehko puuvaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	66
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koulu	Paikallinen	

Koulurakennus, rakennettu v. 1913. Koulu oli toiminnassa vuodesta 1913 vuoteen 1986. Asuinkäyttöön 1990-l. Muutoksia ja peruskorjaus 2000-l. Pihapiirissä on lisäksi sauna ja ulkokuone.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	67
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Majala	Paikallinen	

V. 1924 lohkottu pientila, jonka rakennuskanta on luultavasti jo 1800-luvulta. Hirsinen pitkänurkkainen päärakennus, jossa on tupa ja kaksi kamaria, pihassa on hirrestä rakennettu entinen talli, nykyinen vaja/puuliiteri/sauna sekä aitta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	68
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Myllymäki	Paikallinen	

Hyvin säilynyt vanha pihapiiri. Rakennukset 1800-luvulta. Pitkänurkkaisen päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on pitkänurkkainen sauna/asuintalo, aitta, vaja sekä riihi, jonka nurkat on koteloitu laudoituksella. Lohkottu 1924.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	69
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nikula	Historiallinen	

Kantatalo. Mainitaan 1500-l. asiakirjoissa. On sijainnut kyläkeskustassa muiden kantatilojen rykelmässä. Mustion ruukin hallinnassa vv. 1800-1919. Tila on siirretty isojaon järjestelyissä pois kyläkeskustasta. Nykyinen päärakennus on rak. 1980-luvull

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	70
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rientola	Seudullinen	

Työväentalo. Pienviljelijäyhdistyksen ylläpitämä kylän harrastustoimintojen ja juhlien pitopaikka, joka on rakennettu 1920-luvun lopulla/1930-luvun alussa. Pihapiirissä päärakennuksen lisäksi ulkokuonerakennus sekä 1960-luvulla rakennettu sauna.



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	71
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ruona	Paikallinen	

Talonpoikaistalo n. 1850-l, tuvassa kolmilappeininen sisäkatto, 2 paksua hirttä sekä leipäorret. Lisäksi hirsiaitta ja vanha navetta n. 1900 sekä 1950-l. sauna sekä pellon laidassa lato. Sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla. Lohkottu 1924.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	72
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sulla	Paikallinen	

Kantatila. Mainitaan 1500-l:n asiakirjoissa. Talonpoikaistalo n. 1900, muutoksia n. 2000. Yhdistetty Kettulan tilaan 1920-l. Lisäksi kalustovaja, kuivuri/lato ja sauna 1920-30-luvulta, sekä uudehko konehalli.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	73
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Syrjälä	Maisemallinen	

Mansardikattoinen 1930-luvun alussa rakennettu päärakennus, johon tehty peruskorjaus v. 2002. Talon kahta sivua kiertävä terassi on tekeillä. Pihassa lisäksi samoihin aikoihin rakennettu sauna. Lohkottu 1932 Sullan tilasta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	74
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tomma	Paikallinen	

Kantatalo. Mainitaan 1500-l. Talonpoikaistalo 1800-l lopulta, laajennus 1960-70-l. Lisäksi pihapiirissä ovat vanha talli, lato, aitta ja sauna sekä uusi hirsimökki ja varasto.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	75
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusitalo (Uusi-Ällipää)	Maisemallinen	

Osatalo kahtia jaetusta Ällipään kantatalosta (Uusi Ällipää). Vanha päärakennus on purettu ja nykyinen on rakennettu 1930-l, lisäsiipi 1970-l, navetta ja pihasauna 1930-l. Aitta on rakennettu 1895.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	76
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vanhatalo (Vanha-Ällipää)	Paikallinen	

Osatalo, Ällipään kantatilasta, vanha Ällipää. Pitkänurkkainen hirsirunkoinen talonpoikaistalo 1800-l, muutoksia 2003. Pihapiirissä on vanha hirsirunkoinen navetta/vaja, sauna/sasuinrakennus, sauna/vaja, puuliiteri ja tiiliaitta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kettula	77
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vuorela (Sippi)	Paikallinen	

Kantatila, sijaitsee vanhalla kylätontilla. Pitkänurkkainen päärakennus on rakennettu 1800-luvun loppupuolella ja se on yhä saman kokoinen kuin alunperinkin, muutoksia 1960-l. Pihassa on 1800-luvulta aitta/lihapuori, hirsinen talli ja savusauna.

SUOMUSJÄRVI: KETTULA

Maankäyttö vuosina 1777-98
siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
TMM / Jaana Salmi 2002



KARTTASELITYS

Tiluskartta vuosilta 1777-98

- ⊗ mylly
- ▲ rajapyykki
- talo
- torppa
- kasvima
- metsä
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- vesistö
- aita
- kylänraja
- puro
- raja
- tie

TALOT:

- A Nikula (3)
- B Härkä (1)
- C Tomma (5 ja 6)
- D Ellipä (2)
- E Sullä (4)
- Ca Grels/Sippari (myöh 6)

Peruskartta vuodelta 1991.

Turun maakuntamuseo / Suomensjärvi
SARAKUM -projekti 2002
Peruskartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kitula

Maisema

Kitulan kylä sijaitsee Suomusjärven pohjoisrajalla, Kiskon/Kiikalantien ja Helsinkiin johtavan maantien risteyksessä. Lännessä kylä rajoittuu Aneriojärveen, jonka rannan tuntumassa ovat kylän peltoaukeat. Myös vanha kylätontti sijaitsee järven vieressä, ja järven rantamailta on löydetty runsaasti muinaisjäänneksiä esihistorialliselta ajalta.

Kylän itäosa kuuluu metsäiseen ylänköalueeseen, eli vanha kylätontti ja pohjois- eteläsuunnassa kulkeva Kiskontie sijoittuvat järven ja rinteisen ylänkömaaston väliin jäävälle tasamaalle.

Nykyasutuksen merkittävin osa sijaitsee kuitenkin hieman idempänä, jonne on rakentunut kunnan nykyinen keskustaajama. Se on luonteeltaan tyypillinen 1900-luvun jälkipuoliskolla rakennettu taajama, jossa on liikkeitä, palveluita ja tiheää pientaloasutusta (rivitalot, omakotitalot). Helsingintie jakaa asutuksen sen kohdalla kahtia.

Historia

Aneriojärven rantamailla on ollut runsaasti esihistoriallista asutusta, myös Kitulan kylän mailla järven itärannalla. Sieltä on löydetty keskiseen kivikauteen (7000-4200 eKr.) ajoittuvan Suomusjärven kulttuurin asuinpaikat Mikkelin talon puutarhasta ja rantapelloilta sekä Lehtiniemen talon pelloilla n. 600 metriä pohjoiseen Aneriojärven koilliskulmasta. Keskiajalta varhaisin merkintä Kitulan kylästä on vuodelta 1447. Vanhimmassa maakirjassa kylässä oli neljä taloa: Paavola, Kynsi, Mikkeli, Kirju. Niistä Paavola oli jaettuna Ali- ja Yli-Paavolaan vuosina 1782-1863. Kirjasta erotettiin Alhainen (Turja) vuonna 1727. Isojaon aikaan (1779) kaikki talot Paavolaa lukuun ottamatta sijaitsivat kylätontilla. Paavolan talot olivat siitä n. 300 metrin päässä pohjoisessa. Kirju siirrettiin pois kylätontilta n. 400 metriä kaakkon peltoalueen laidalle vuonna 1815. Alhaisen tilan rakennukset hävisivät kylätontilta jossakin vaiheessa. Kynsi ja Mikkeli pysyivät kylätontilla 2000-luvulle asti, samoin Paavola lähes vanhalla paikallaan.

Tilattoman väestön asuntopaikat ja vuokratiloja syntyi 1700- ja 1800-luvulla kylätontin itäpuolelle, peltomaiden reunalta alkavalle metsäiselle rinnealueelle (nykyiselle Kitulan uuden taajaman alueelle). Uusi pieni asutuskeskittymä Kitulaan syntyi 1910-luvulla, jolloin kunta sai pakkohuutokaupoissa haltuunsa Paavolan ja Kynsin tilat. Kunta erotti niistä tilattomalle väestölle uudistiloja, jotka sijaitsivat kylän pohjoisosaan, nykyisen Myllytien varteen (Lahdenpää, Joenpelto, Viertola, Lehtiniemi). Turun ja Helsingin välille valmistui uusi maantie 1930-luvulla, ja se kulki Kitulan halki. Maantien myötä Kitulan sijainti muuttui keskeisemmäksi, ja 1900-luvun jälkipuoliskon aikana siitä kehittyi koko kunnan keskustaajama. Vuosien varrella sinne tulivat mm. kunnanvirasto, ostoskeskus liikkeineen, meijeri, urheilukenttä, terveyskeskus ja paloasema. Samanaikaisesti kylän asutus lisääntyi, se levittäytyi vanhan kylätontin koillis- ja itäpuolelle. Uusi keskustaajama syntyi n. 600 metrin päähän Helsingin maantien pohjoispuolelle. Kylä oli ollut aikaisemminkin liikenteellisesti keskeinen. Lännestä itään, Nummen Oinolaan kulkenut ns. Ylinen Uudenmaantie on ilmeisesti 1600-luvulla kulkenut Kitulan kautta, myöhemmin se kulki Aneriojärven eteläpuolitse. Kiskosta Suomusjärven halki pohjoiseen kulkenut tie on myös vanha ja se kulkee Kitulan halki 1700-luvun lopulla tehdyssä Kuninkaan Kartastossa.

Nykytila

Kitula on kunnan keskustaajama, jonka halki kulkeva Helsingintie on erittäin vilkasliikenteinen. Kylä jakautuu ikään kuin uuteen ja vanhaan osaan. Uudempi, 1900-luvun jälkipuoliskolla syntynyt taajama Helsingintien varressa on kuin mikä tahansa saman aikakauden maalaistaajama ostoskeskuksineen ja omakoti- sekä rivitaloineen.

Kitulan vanhalla kylätontilla on jäljellä Mikkelin ja Kynsin talot, molemmissa harjoitetaan edelleen maataloutta. Kummankin tilan päärakennukset ovat 1900-luvun alkupuolelta. Mikkelin päärakennus on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan, Kynsin talo on peruskorjattu. Kylätontin viereen ja lähistölle on tullut uudempaa asutusta, mikä jossakin määrin vaikeuttaa kylätontin erottumista omana kokonaisuutenaan. Kitulan alueelle on tehty asemakaava. Siinä ainoat suojelumerkinnän saaneet kohteet ovat kylän luoteisosassa Myllytien varrella, Helsingintien pohjoispuolella. Myllytien varrella olevien 1900-luvun alkupuolella syntyneiden uudistilojen tontit on merkitty /s -merkinnällä, mikä edellyttää "ympäristön suojelemista". Rakennuksia tämä merkintä ei ole suojellut ja molempien suojelumerkinnän saaneiden vanhojen kiinteistöjen päärakennukset on purettu (Lehtimäki) tai purku-uhan alla (Lahdenpää). Niistä jälkimmäinen on inventoitu kesällä 2001, ensin mainittu v. 1993 (Marjatta Havian toimesta).

Vaikka Kitulassa on rakennettu paljon 1900-luvun kuluessa, ovat kylän vanhat pellot (ja niityt) pääosin edelleen peltoina, avoimena maisemana.

KUNTA
Suomusjärvi

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KYLÄKOSA
Kitula

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
8

KUVAUS

Kitulan vanhalla kylätontilla ovat Mikkelin ja Kynsin tilan rakennukset. Mikkelin vanhassa asussaan säilynyt päärakennus on 1920-luvulta ja tilan myöskin vanhassa asussaan säilynyt ylätupa 1910-luvulta. Kylätontin ympärillä on peltoa.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Harjula

KYLÄ
Kitula

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
78

Harjula on 1920-luvulla syntynyt pieni asutustila, asuinrakennus 1920-luvulta, peruskorjattu 1990-luvulla (osa ikkunoista muutettu).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	79
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Joenpelto	Historiallinen	

Kiinteistö on syntynyt 1900-luvun alussa samoihin aikoihin muutaman naapurikiinteistön kanssa. Ne muodostavat yhdessä oman kulmakuntansa Myllytien varressa laajan peltoalueen laidalla. Asuinrakennusta (1912) uudistettu 1960-80-l. (ikkunat, mineriitti).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	80
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jokela	Maisemallinen	

Jokela sijaitsee Kitulan historiallisen kyläalueen ja kylän uuden keskustan välimaastossa. Tila on erotettu Kynsistä 1915, mutta rakennus on 1930-luvulta. Ainoan suuremman muutoksen talon ulkoasuun on aiheuttanut kaakkoiskulmaan rakennettu laajennussiip

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	81
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jokirinne	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1948, peruskorjattu. Kaksi ulkorakennusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	82
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kirju	Paikallinen	

Kitulan kylän kantatalo, jonka päärakennus on rakennettu joko 1885 tai 1895 ja säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Talouskeskus on siirretty 1815 nykyiselle paikalle vanhan peltoalueen laidan.



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	83
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kumpu	Maisemallinen	

Kumpu on hyväkuntoinen ja peruskorjattu talo 1900-luvun alusta. Alkuperäistä ulkoasua on säilytetty ikkunoissa. Lohkottu 1973 Jokelan tilasta. Keskustaajamaa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	84
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuoppämäki	Paikallinen	

Suomusjärven meijerin asuinrakennukset sijaitsevat meijerin vieressä ja muodostavat sen kanssa oman kokonaisuutensa. Asuinrakennukset 1939-40 ovat säilyneet melko hyvin alkuperäisasussaan. Paavolan vanhalla tontilla.



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	85
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuusela	Historiallinen	

Peruskorjattu 1930-luvun talo, joka sijaitsee Kitulan uuden keskustan laidalla. Pihapiiri 1940-luvulla valmistuneine talousrakennuksineen säilynyt kokonaisuutena hyvin. Päärakennus korjattu perusteellisesti 1980-luvulla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Kitula	86
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kynsi	Maisemallinen	

Kynsi on yksi Kitulan kantataloista, ja sen rakennukset sijaitsevat vanhalla kylätontilla. Tilan vuonna 1915 valmistunut päärakennus on peruskorjattu 1970-80-luvulla (saunasiipi, vuoraus, kate).

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Lahdenpää

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
87

Lahdenpää on 1900-luvun alussa syntynyt silloisen maantien varteen syntynyt tila, jonka naapurissa on muitakin samana aikana syntyneitä tiloja. Tilan päärakennus (siirretty 1910-l.) on säilynyt lähes alkuperäisasussaan, mutta on huonossa kunnossa.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Lehtiniemi

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
88

Asuinrakennus v.1910, säilynyt vanhassa asussa. Vuonna 1993 ollut tyhjillään. Piharakennukset kenties uudempia tai samalta ajalta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Maurinkallio

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
89

Tila on erotettu 1930-luvulla ja talo on valmistunut saman vuosikymmenen lopulla. Peruskorjattu 1950- ja 1990-l:lla, talo on vuorattu mineriittilevyillä, ikkunat on uusittu vanhan mallin mukaisiksi.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Mikkeli

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
90

Kantatalo, talouskeskus vanhalla kylätontilla. Vuonna 1924 valmistunut päärakennus on hyväkuntoinen ja vanhassa asussaan säilynyt. Lisäksi pihapiirissä on vanhemmalle sukupolvelle 1910-l:lla rakennettu ylätalo, alla kivikellari 1700-luvulta (?).

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Mäkelä

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
91

Maatila. Päärakennus palanut ja tilalle tehty uusi v.1962. Ulkorakennukset 1930-luvulta. Maisemallisesti kauniilla paikalla.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Nahvo

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
92

Palstatila 1900-luvun alusta, joka on kokonaisuutena säilynyt hyvin. Päärakennus v. 1913 on peruskorjattu 1970-luvulla.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ojaniemi

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
93

Ojaniemi on entinen torppa, joka on perustettu 1910-luvulla. Tilan 1957 peruskorjattu päärakennus ja puuvaja on rakennettu 1920-luvulla. Lohkottu Mikelistä 1929.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Paavola

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
94

Paavola on yksi Kitulan kantataloista ja sen rakennukset sijaitsevat vanhan tontin tuntumassa (talouskeskus siirretty 1900-luvun alussa?). Tilan nykyinen päärakennus on rakennettu 1950-luvulla.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Purola

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
95

Asuinrakennus 1946, muutettu toimistokäyttöön. Ulkoasussa 1940-luvun ilmettä. Keskustaajamassa.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Sirkkamäki

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
96

Sirkkamäki syntyi 1910-luvulla. Se oli yksi kunnan tuolloin Kynsin tilasta muodostamista tilattomille myydyistä uusista tiloista. Vanha asuinrakennus 1910-luvulta on säilynyt, mutta nykyisin varastokäytössä. Uusi talo on 1940-luvulta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Testilä

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
97

Meijeri on valmistunut 1939-1940. Meijerin tilat muutettu toimistotiloiksi ja ravintolaksi 1980-l. ja 1999-2001, ulkoasussa suurempia muutoksia ei ole tehty. Sijaitsee Paavolan vanhalla tontilla.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Toivola

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
98

Toivola on erotettu Rauhankalliosta 1940-luvun taitteessa ja asuinrakennus v. 1939-40 on säilynyt melko hyvin alkuperäisasussaan. Helsingintien eteläpuolella.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Viertola

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
99

Viertola on yksi Kitulan pohjoisosaan 1910-luvulla syntyneistä tiloista. Sen päärakennus v. 1914 on kokonaan peruskorjattu 1950-luvulla ja 2000. Uusi asuinrakennus 1980-luvun alusta.

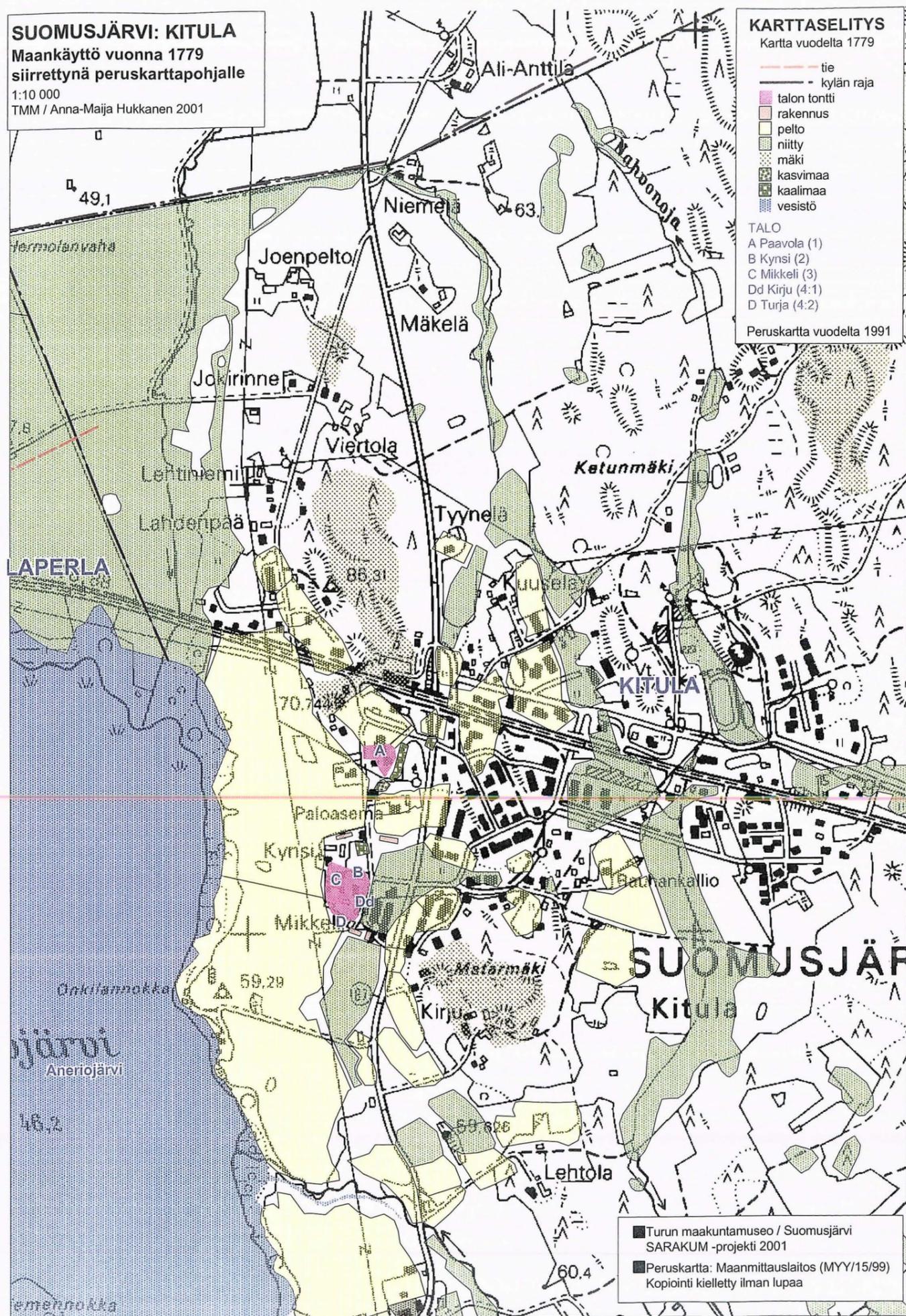
KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Vähäaro

KYLÄ
Kitula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
100

Vähäaron talo on hyväkuntoinen vuonna 1942 valmistunut omakotitalo, joka on säilynyt alkuperäisasussaan melko hyvin. Tontti lohkottu Jokelan tilasta vuonna 1940. Taajama-alueella.

SUOMUSJÄRVI: KITULA
Maankäyttö vuonna 1779
siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
TMM / Anna-Maija Hukkanen 2001



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Koorla

Maisema

Koorlan kylä sijaitsee Suomusjärven lounaisosassa. Aneriojoki ja Kiskontie kulkevat kylän maiden halki koillis-lounaisuuntaisesti. Kylän asutus on pääosin keskittynyt Aneriojokilaakson reunoille. Joen rantamaat sen molemmin puolin ovat peltoa. Maasto molemmin puolen jokea loivasti metsänreunaan, joka on molemmilla puolilla n. 500 metrin päässä joesta. Asutus keskittyy pellon ja metsän rajavyöhykkeelle. Joki itse ei ole erityisen leveä. Kiskontie kulkee joen länsipuolella, ja sen varrella on vanha kylätontti ja kantatilojen nykyiset talouskeskukset. Tieltä avautuu hyvät näköalat jokilaaksoon ja peltoaukean toiselle laidalle. Kiskontie ylittää Aneriojoen kylän etelärajalla. Joki kääntyy selvemmin lounaaseen ja tie laskeutuu laakson rinteeltä alas. Sekä jokilaakson länsi- että itäpuolella maasto on mäkiä ja osin soistuvaa korpimetsää. Näillä alueilla on haja-asutusta.

Historia

Koorlasta on tehty kivikautisia irtolöytöjä (Suomusjärven kulttuuri). Keskiaikaisista historiallisista lähteistä ei ole löydetty mainintoja Koorlasta, mutta kylän on arveltu syntyneen myöhäiskeskiajalla (1400-luvulla?). Vuonna 1540 kylässä oli kolme taloa: Hannu, Suomies ja Seppä. Heikka erotettiin Suomiehestä v. 1578. Sepän tilalla ei enää 1900-luvun lopulla ole talouskeskusta jäljellä. Isojaon aikaan tilojen talouskeskukset sijaitsivat lähekkäin, suunnilleen samalla paikalla kuin nykyäänkin. Häntäläntie on vanha tieura, joka on kulkenut Kiskosta Suomusjärven halki pohjoiseen Kiikalaan, Somerolle ja edelleen Hämeeseen. Isojaon aikaan tie on kulkenut kylätontin läpi. TMM:n historiallisen kartta-aineiston mukaan tieura olisi isojaon aikaan ollut hiukan nykyistä lännempänä. Kylässä on 1900-luvun alkupuolella ollut kauppa (Tyynelän kiinteistö lähellä Aneriojoen siltaa ja Lemulan kylää), samassa yhteydessä on työskennellyt puuseppä. Aneriojoen itäpuolelle peltoalueen ja metsän reunaan syntyi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa tilattoman väen asuntoja sekä pientiloja. Kylällä on ollut oma mylly Aneriojoen varressa kylän lounaisosassa. Isojaon aikaan 1779 samalla paikalla on ollut yhteensä kolme myllyä, joista yksi Koorlan, yksi Lemulan ja yksi Ahtialan(?). Jokea perattiin 1900-luvun alkupuolella ja samaan aikaan rakennettiin betoninen vesiränni, joka ohjasi veden myllyyn.

Nykytila

Kylässä on jonkin verran ympärivuotista asutusta. Palveluita kylässä ei ole. Asutus on jokilaakson reunoilla, pääosin Kiskontien varressa joen länsipuolella. Uudempaa rakennuskantaa on jonkin verran, sekin pääosin vanhemman asutuksen yhteydessä. Hannun ja Suomiehen kantatiloilla on vanhat päärakennukset (ensin mainittu 1920-luvulta, säilynyt hyvin vanhassa asussaan, jälkimmäinen 1800-luvulta peruskorjattu). Heikan päärakennus on vuodelta 1953, edustaa hyvin aikansa rakentamista. Tilojen talouskeskukset ovat vierekkäin Kiskontien varressa, sen länsipuolella. Tilojen navettoja on tien varressa itäpuolella. Joen itäpuolella on 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun pientila-asutusta. Tilat muodostavat oman pienen kulmakuntansa peltoalueen ja metsän rajavyöhykkeellä, ja alue on tärkeä osa jokilaakson maisemaa (Kiinteistöjä ei ole inventoitu 2001-2002). Aneriojoen varressa on jäljellä vanha mylly sekä myllyn vesiränni. Mylly on rakennettu 1940-luvulla vanhan rakennuksen palon jälkeen. Myllyn yhteydessä oleva asuinrakennus (Jokirinne) on rakennettu 1900-luvun alussa ja säilynyt hyvin vanhassa asussaan.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄKOSA
Koorla

ARVOALUE
Kylän myllypaikka

KOHDENO
9

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Aneriojoen varressa myllypaikka, jossa ollut isojaon aikaan kolmen kylän myllyt. Jäljellä Koorlan mylly 1940-luvulta sekä vesiränni joessa. Myllärin asuinrakennus 1900-luvun alusta, hyvin säilynyt. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄKOSA
Koorla

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KOHDENO
10

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Kylätontti Kiskontien varressa. Kantatilojen talouskeskukset vierekkäin tien varressa. Hannun hyvin säilynyt päarak. 1920-l, Heikan 1950-l, Suomiehen peruskorj. talo 1800-l. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Hannu

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
101

Kantatila, talouskeskus vanhalla kylätontilla. Leveärunkoinen päärakennus 1920-luvulta, vanha ulkoasu hyvin säilynyt. Sementtitiilinavetta vuodelta 1937, vanha aitta sekä varastorakennuksia. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Heikka

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
102

Kantatila. Päärakennus 1953 (maanviljelysseuran piirustukset), katteena profiloitu pelti, muuten vanha ilme säilynyt. Toinen asuinrakennus 1800-luvulta. Pihapiiri kylätontilla Kiskontien varressa. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Jokirinne

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
103

Vanha myllyn paikka Aneriojoen varressa. Nykyinen myllyrakennus rak. 1941, betoninen vesiränni jäljellä. Asuinrakennus rak. 1913, säilynyt hyvin vanhassa asussaan.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Lepola

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
104

Suomiehen vanhan väen asunto, asuinrakennus 1930-luvulta (satulakatto, keskeismuuri). Keskeinen sijainti Kiskontien varressa.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Rauhala

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
105

Pientila 1800-luvun lopulta. Päärakennus rak. 1895 (mitat 8,6 x 11 metriä; alkuperäinen pohjakaava keskeissali?), vanha ulkoasu säilynyt. Keskeinen sijainti Kiskontien varressa.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Rintala

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
106

Tila erotettu itsenäiseksi v. 1937. Taitekattoinen päärakennus 1920-30-luvulta. Sijainti keskeinen Kiskontien varressa avoimessa rinteessä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Suomies

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
107

Kantatila, talouskeskus vanhalla kylätontilla.
Talonpoikaistalo 1800-luvulta, osin peruskorjattu (kuisti 1960-70-l, ikkunat 50-l?). Toinen asuinrakennus 1800-l, vanha aitta, navetta 1900-l:n alusta. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Tyynelä

KYLÄ
Koorla
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
108

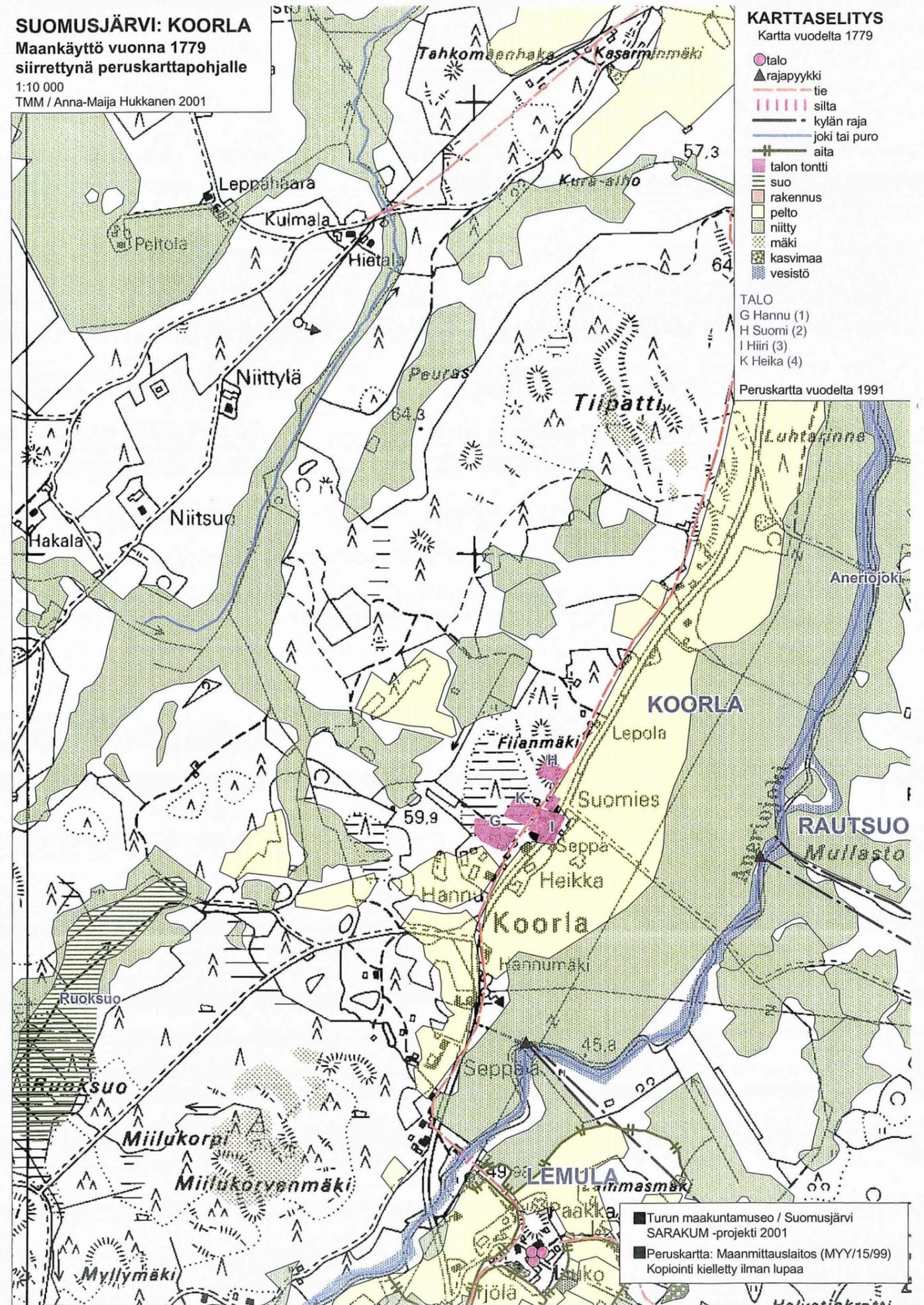
Toiminut liikekiinteistönä 1900-luvun alkupuolella (kauppa, puuseppä). Pitkän talonpoikaistalon kaltainen päärakennus 1900-luvun alkupuolelta. Keskeinen ja näkyvä sijainti Kiskontien varressa.

SUOMUSJÄRVI: KOORLA
Maankäyttö vuonna 1779
siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
TMM / Anna-Maija Hukkanen 2001

KARTTASELITYS
Kartta vuodelta 1779

- talo
 - ▲ rajapyykki
 - tie
 - silta
 - kylän raja
 - joki tai puro
 - aita
 - talon tontti
 - suo
 - rakennus
 - pelto
 - niitty
 - mäki
 - kasvima
 - vesistö
- TALO
G Hannu (1)
H Suomi (2)
I Hiiri (3)
K Heika (4)

Peruskartta vuodelta 1991



■ Turun maakuntamuseo / Suomusjärvi
SARAKUM -projekti 2001
■ Peruskartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Suomusjärvi Lahnajärvi

Maisema

Lahnajärven pohjoisrannalla sijaitsee vanha kyläkeskusta ympärillään peltoalueet. Peltolueet ovat kumpuilevia ja ulottuvat aivan rantaan saakka. Kylätien pohjoispuolella on laajahko metsäalue.

Historia

Lahnajärven kylästä on kaksi kivikautista irtolöytöä, Klemelästä ja Kolhosta. Kylä mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1530 (vuoden 1552 kymmenysluettelossa nimellä Lahnajärffui). Vuoden 1540 maakirjan mukaan Lahnajärvellä oli neljä taloa: Kolho, Reukka, Klemelä ja Simola. Lisäksi kylä omisti Variksenbölen autiopyölin. Vuoteen 1589 mennessä kylään oli syntynyt uusia taloja. Neljästä koko manttaalin tilasta syntyi yksi kokonainen ja neljä puolikasta. Manttaaliluku näyttää maakirjassa pienentyneen, mutta kymmenysluettelon mukaan kylässä ei ollutkaan vuonna 1589 viittä taloa vaan kuusi. Suoni (Suonikkala) -niminen tila syntyi 1557, lisäksi Simolasta erotettiin vuonna 1595 Sipilä-niminen tila. Isojako oli useimmissa kylissä saatu suoritettua 1700-luvun loppuun mennessä, mutta joissakin kylissä jakotoimituksia jatkettiin vielä 1900-luvun puolella, Lahnajärvellä 1913-1916. Lahnajärven kantatiloista asiakirjat kertovat Klemelän olleen ainakin vuodesta 1540 saakka saman suvun hallussa. Nykyinen emäntä on ensimmäinen tytär, joka on perinyt tilan, tähän saakka se on kulkenut isältä pojalle. Tilan asuinrakennus on 1840-luvulta. Myös Kolho tunnetaan jo vuoden 1540 maakirjassa. Tila on ollut saman suvun hallussa ainakin vuodesta 1697. Asuinrakennus on vuoden 1900 tienoilta. Reukka mainitaan jo 1540 maakirjassa ja on ollut samalla suvulla kauan. 1500-luvulla tila jakautui kolmeen osaan, jotka liitettiin uudelleen yhteen vuoteen 1624 mennessä. 1620-luvulla Reukka mainitaan ratsutilana ja ainakin 1666 oli varustettu ratsumies. Vuosina 1813-46 Reukka oli Klemolan hallinnassa. Käsityöläiset nauttivat kylissä suurta arvonantoa. Lahnajärven kylässä oli 1800-luvulla talojen omistamia ja kyläseppien hoitamia yhteispajoja, joita perustettaessa talot kustansivat yhtä suuren pajaosuuden. Kolho ja Simola sekä Klemelä ja Suoni omistivat yhteispajan, Reukka oman ja Sipilän tila lainasi naapuripajaa. Kylässä oli v.1865 torppia 8 ja 1915 enää 5 torppaa.

Nykytila

Kyläkeskusta on vanhassa maisemassaan ja kantatilat ovat kaikki säilyneet paikoillaan. Lahnajärven ympärillä on jonkin verran uudempaa mökkiasutusta. Lahnajärven etelärantaa kulkee 1.tie Tku-Hki, ja Lahnajäven rannalla 1.tien varrella ovat kylän palvelut, kauppa ja bensiniiasema.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Lahnajärvi 11
ARVOALUE ARVOTUS
Lahnajärven kauppa-/huoltoas. Paikallinen

KUVAUS

Lahnajärven etelärannalle on syntynyt 1960-luvulla kauppa ja huoltoasemapalvelukeskus 1-tien (Tku-Hki) runsaan liikenteen tarpeisiin. Aueella on myös yleinen uimaranta.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Lahnajärvi 12
ARVOALUE ARVOTUS
Reukan tilan tontti Seudullinen

KUVAUS

Kantatila. Paritupa-tyyppinen talonpoikaistalo 1800-l. Erittäin hyvin säilynyt pihapiiri vanhoine rakennuksineen. Sijaitsee peltoaukeiden ympäröimällä mäellä maisemallisesti merkittävällä paikalla.



KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Lahnajärvi 13
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha kylätontti Seudullinen

KUVAUS

Kyläkeskustassa ovat sijainneet lähekkäin Klemelän, Kolhon, Sipilän ja Simolan tilat. Simolan tilaa ei enää ole. Reukan tila sijaitsee kyläkeskustasta vähän luoteeseen, Suoni (Suonikkala) siitä koilliseen. Jäljellä oleva rakennuskanta on hyvin säilynyttä

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Lahnajärvi	109
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Klemelä	Paikallinen	

Kantatila. Talouskeskus sijaitsee vanhalla kylätontilla. Talonpoikaistalo 1840-l, korjauksia 1988, -93. Pihapiirissä syytinkiasunto 1910-l, vanha riihi, iso ja pieni aitta ja navetta 1920-l, sauna 1930-l sekä uudemmat autotalli ja puuvaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Lahnajärvi	110
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kolho (Kolko)	Paikallinen	

Kantatila, talouskeskus sijaitsee vanhalta kylätontilla. Talonpoikaistalo 1900, säilynyt ulkoasultaan vanhan mallisena, maltillisia korjauksia 1990-l. Pihapiirissä on lisäksi 1900 rak. talousrakennus, aitta ja uudempi kanala.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Lahnajärvi	111
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lahdenperä	Maisemallinen	

Lohkottu Suonin tilasta 1928. Asuinrakennus alun perin 1900-l alkupuoliskolta, ulkoasu muuttunut perusteellisen korjauksen myötä n. 1990-l. Sauna ja navetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Lahnajärvi	112
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lahtela	Maisemallinen	

Vanha torpan pihapiiri rakennuksineen, joista päärakennus ja savusauna on rakennettu 1907, puuliiteri, navetta ja riihi ovat 1920-luvulta. Vanha ulkoasu on säilynyt.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Lahnajärvi	113
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkilä	Maisemallinen	

Vanha 1900-luvun alun pihamiljö. Pienehkö asuinrakennus n. 1920-l, kuisti 1940-50-l (?). Pihapiirissä vaja, osittain hirsinen navetta, hirsiaitta ja maakattoinen kellari. Lohkottu Suonin kantatilasta 1921.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Lahnajärvi	114
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pellonpää	Maisemallinen	

Pientila, rakennukset 1900-luvun alusta. Päärakennus, eläinsuoja ja pikkuvaja. Rakennukset ovat aivan tien laidalla ja niitä ympäröi vanha puutarha. Lohkottu Reukan kantatilan maista vuonna 1928.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Lahnajärvi	115
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Reukka	Seudullinen	

Kantatila. Talonpoikaistalo alun perin 1740-luvulta, (muutoksia 1800-1900-l ?). Luhtiaitta 1749. Runsasti rakennuksia on 1800-luvulta. 1900-luvun alkupuolen rakennuskantaa edustavat syytinkitalo, kanala, sauna ja ladot.



KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Simola

KYLÄ
Lahnajärvi

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
116

Kantatila. Vanhaa rakennuskantaa ei ole jäljellä.
Kesämökki 1970-luvulta.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Sipilä

KYLÄ
Lahnajärvi

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
117

Sipilän tila sijaitsee vanhan kylätontin lounaislaidalla. Talonpoikaistalo on rak. 1897, muutoksia 1920-l(?). Muorintupa 1920-l., riihi on vanha ja muu rakennuskanta on nuorempaa. Sijaitsee näkyvällä paikalla tien ja Lahnajärven välissä.



KUNTA
Suomusjärvi

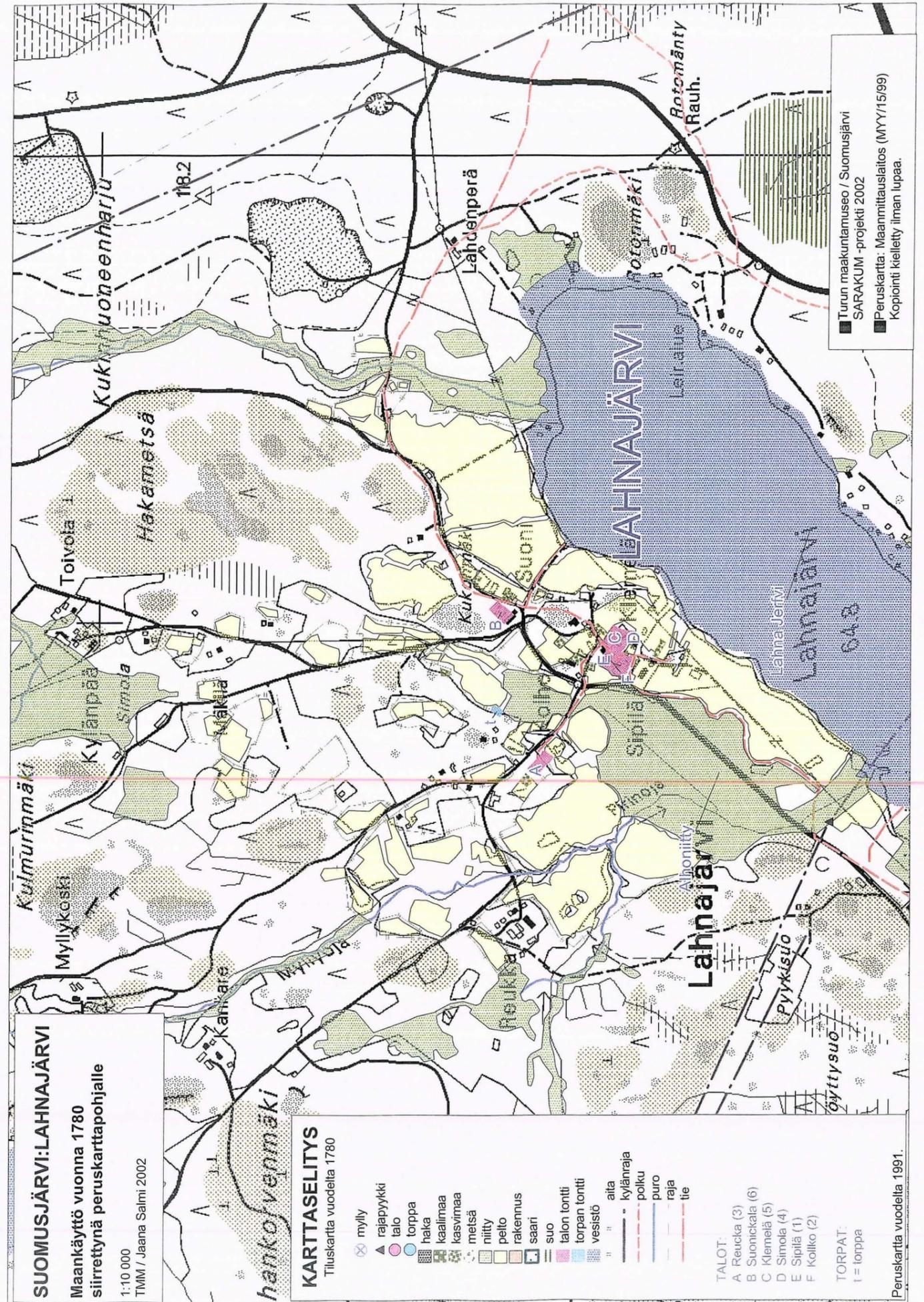
KIINTEISTÖ
Suoni

KYLÄ
Lahnajärvi

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
118

Suonin (Suonikkala) kantatilan talouskeskus vanhalla kylätontilla. Talonpoikaistalo alunperin 1800-luvulta, lisäsiipi ym. muutoksia 1974. pihapiirin navetta 1926, sauna 1930-l. Muu rakennuskanta nuorempaa.



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Laidike

Maisema

Laidike sijaitsee kunnan itäosassa 1-tien eteläpuolella. Kylän asutus ja pellot ovat keskittyneet Enäjärven rantamaille. Kylän ja kunnan itäraja kulkee Enäjärven keskellä, toisella rannalla on Sammatti. Laidikkeen historialliselta kylätontilta on matkaa Enäjärvelle lyhimmillään n. 300 metriä. Järvi on kylän etelä-, kaakkois- ja itäpuolella. Järven ja kylän väliin jäävät pellot. Pieniä osia järvestä näkyy kylätontilta ja sen halki kulkevalta Laidikkeentieltä. Kylätontin asutus näkyy hyvin peltojen takaa, sillä se on rakennettu loivaan rinteeseen. Kylätontin pohjoispuolella on korkeita mäkiä ja metsää. Kylätontilta pääsee pohjoiseen 1-tielle Lokontietä pitkin, joka lähtee Laidikkeentien päästä. Sen varressa on haja-asutusta ja yksittäisiä pelloja, pääosin kuitenkin metsää. Lännessä Laidikkeentie johtaa peltojen halki Karjalohjantielle, jonka varressa on myös asutusta. Karjalohjantien varressa on avointa pelto- ja niittyaluetta, maasto on kumpuilevaa. Kruusintien varrella on haja-asutusta ja metsää. Vahaniementien varresta löytyy kesäasutusta ja peltoa.

Historia

Laidikkeen alueelta on löydetty kivikautisen asuinpaikan jäänteitä sekä tehty useita kivikauteen ajoittuvia irtolöytöjä. Varhaisin maininta historiallisissa lähteissä kylästä on vuodelta 1427. Asutus on Suomusjärvelle saattanut tulla lännen suunnasta. Halikossa on Laidolan kylä, minkä arvellaan olevan yhteydessä Laidikkeeseen, eli asukkaat ovat saattaneet tulla Laidikkeelle sieltä (Kiskon ja Suomusjärven historia I, s. 130). Vanhimmassa maakirjassa vuonna 1540 Laidikkeessa on kuusi taloa: Jusala, Öysti, Eerola, Sipilä sekä kaksi nimeltä tuntematonta, jotka häviävät jo 1500-luvun aikana. Suomusjärven kirkko on 1600-luvulla ollut Laidikkeen kylässä. Vuonna 1635 kylään rakennettiin saarnahuone, joka vihittiin kirkoksi v. 1678 samanaikaisesti kun Suomusjärven kappeliseurakunta erotettiin virallisesti Kiskosta. Vuonna 1697 kirkon mainitaan olleen rappeutunut ja näihin aikoihin alettiin suunnitella sen siirtämistä toiseen kylään, mikä toteutuikin pian. Vuonna 1706 Laidikkeen kirkko oli jo täysin sortunut ja kellotorni romahtanut hautojen päälle. Hautausmaata käytettiin kuitenkin vielä v. 1708. Hautausmaata hoidettiin vaihtelevasti tämän jälkeen. Vuonna 1886 paikalla on ollut tolppa, jossa on metallilevyssä luenut: "Tässä me nukkuneena lepäämme ja odotamme sinua kunnia tulos Herra. Laidike kirkko 1697.". Kirkon tarkasta sijainnista ei ole tietoa, mutta hautausmaa sijaitsee vanhan kylätontin yhteydessä nykyisen Laidikkeentien varressa. Isojaon aikaan v. 1778 neljän tilan talouskeskukset sijaitsivat lähekkäin (mutta eivät tiiviisti) suunnilleen nykyisellä paikalla Laidikkeentien varressa. Vain Eerolan talouskeskus sijaitsee nykyisin eri paikalla kuin isojaon aikaan. Eerolan talouskeskus on siirretty vanhalta paikaltaan länneemmäksi Laidikkeentien varteen 1800-luvun alkupuolella. Se oli nykyisellä paikallaan ilsojaon täydennyksen aikaan 1910-1913. Vanhalla paikalla on nykyisin Airistolana tunnettu talo, joka on rakennettu 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa. Se kuuluu Eerolan kiinteistöön ja sijaitsee vanhan talouskeskuksen tontilla. Kylän halki on vanhastaan kulkenut Laidikkeen kirkkotie, eli tie Suomusjärveltä Laidikkeen kautta Taipaleen ja Salmen kyliin sekä edelleen Karjalohjalle, eli nykyinen Karjalohjantie. Sen varteen on 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa syntynyt asutusta. Karjalohjantien ja Laidikkeentien risteyksessä on 1900-luvun alkupuolella ollut kaksi kauppa (rakennukset edelleen olemassa, ei inventoitu 2002, peruskorjattuja). Kylässä on toiminut myös puhelinvaihdte, "Laidikkeen sentraali" (Lepola Karjalohjantien varressa).

Nykytila

Kylässä on melko paljon asutusta, pellot ovat viljelyksessä. Palveluita kylässä ei ole. Vanha kylätontti on säästynyt laajalta lisärakentamiselta 1900-luvun jälkipuoliskolla. Laidikkeen tien kulkee kylätontin läpi pelto alueen ja metsäisen rinteiden välissä. Vanha hautausmaan tontti on aidattuna tien varressa asutuksen yhteydessä. Asukkaiden mukaan hautausmaan reunassa lojuu jo osaksi peittyneenä hautausmaalta löydettyjä vanhoja hautakiviä. Hautausmaalla on vuonna 1906 pystytetty muistopaasi. Kantatiloista Eerolassa ja Öystissä on vanhat päärakennukset. Jusalan päärakennus on 1950-luvulta, Sipilän eli nykyisen Rantalalan päärakennus on 1990-luvun lopulta. Sipilässä on vanhasta rakennuskannasta jäljellä enää 1900-luvun alussa valmistunut navetta. Tilalla on suuria kasvihuoneita. Talouskeskuksen kuuluu useita rakennuksia, Lokontie kulkee pihapiirin halki pohjoiseen. Päärakennuksen lisäksi tilalla on mm. vanha aitta, jossa on hirsinen jalkarakenne sekä (uusittu) malkakatto. Eerolan päärakennus on säilynyt vanhassa asussaan kivistä lukuunottamatta, joka on purettu. Pihapiiristä on purettu kaikki talourakennukset paitsi sauna. Jusalan pihapiirissä on useita rakennuksia, päärakennus edustaa 1950-luvun rakentamista.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄKOSA
Laidike

KOHDENO
14

ARVOALUE
Vanha hautausmaa

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Suomusjärven kappeliseurakunnan kirkko ja hautausmaa sijaitsivat 1600-luvulla Laidikkeen kylässä. Vanha hautausmaa nykyisin aidattu alue, jossa muistokivi. Hautakiviä ei ole pystyssä. Kirkon tarkasta sijainnista ei tietoa. (SU-670)

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄKOSA
Laidike

KOHDENO
15

ARVOALUE
Vanha kylätontti

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Kylän tilojen talouskeskukset lähekkäin toisiaan (kuitenkin erillään) Laidikkeentien varressa. Tontin asutus pellon reunalla, metsäisen rinteiden alaosassa. Öystissä ja Jusalassa vanhaa rakennuskantaa, Sipilässä (Rantalassa) vain navetta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Eerola

KYLÄ
Laidike
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
119

Kantatila. Leveärunkoinen päärakennus vuodelta 1909, säilynyt pääosin vanhassa asussaan (kuisti poistettu). Talouskeskus siirretty vanhalta kylätontilta, jossa edelleen on tilaan kuuluva "Airistolan talo".



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Jusala

KYLÄ
Laidike
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
120

Kantatila, talouskeskus vanhalla paikallaan. Päärakennus 1950-luvulta, säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Talouskeskus on pellon ympäröimä, mutta pihapiirin puusto rajoittaa osaksi näkyvyyttä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Koivurinne

KYLÄ
Laidike
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
121

Vanha torppa Laidikkeen kylän takamailla. Mansardikattoinen päärakennus 1900-luvun alusta (ollut tupa ja 1-2 huonetta), rakennuksen kulmaan remontoitu umpikuisti.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Lepola

KYLÄ
Laidike
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
122

Mäkitupa. Päärakennus 1900-luvun alusta, laajennettu 1927, jolloin saanut nykyilmeensä (mansardikatto). Rakennuksessa toiminut kylän puhelinvaihte, ilmeisesti myös kauppa.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Linnanmäki

KYLÄ
Laidike
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
123

Jusalan vanhan väen asunto. Asuinrakennus vuodelta 1935, säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Sijaitsee keskellä vanhaa kylätonttia, kylän halki kulkevan Laidikkeentien varressa.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Rantala (Sipilä)

KYLÄ
Laidike
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
124

Sipilän kantatilan talouskeskus erotettu kiinteistöksi nimeltä Rantala, sijaitsee vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1990-luvulta, vanha navetta 1908 (tehty muutoskorjauksia 1990-luvulla). Sijainti keskeinen rinteessä avoimen peltoalueen laidalla.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ristilä

KYLÄ
Laidike
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
125

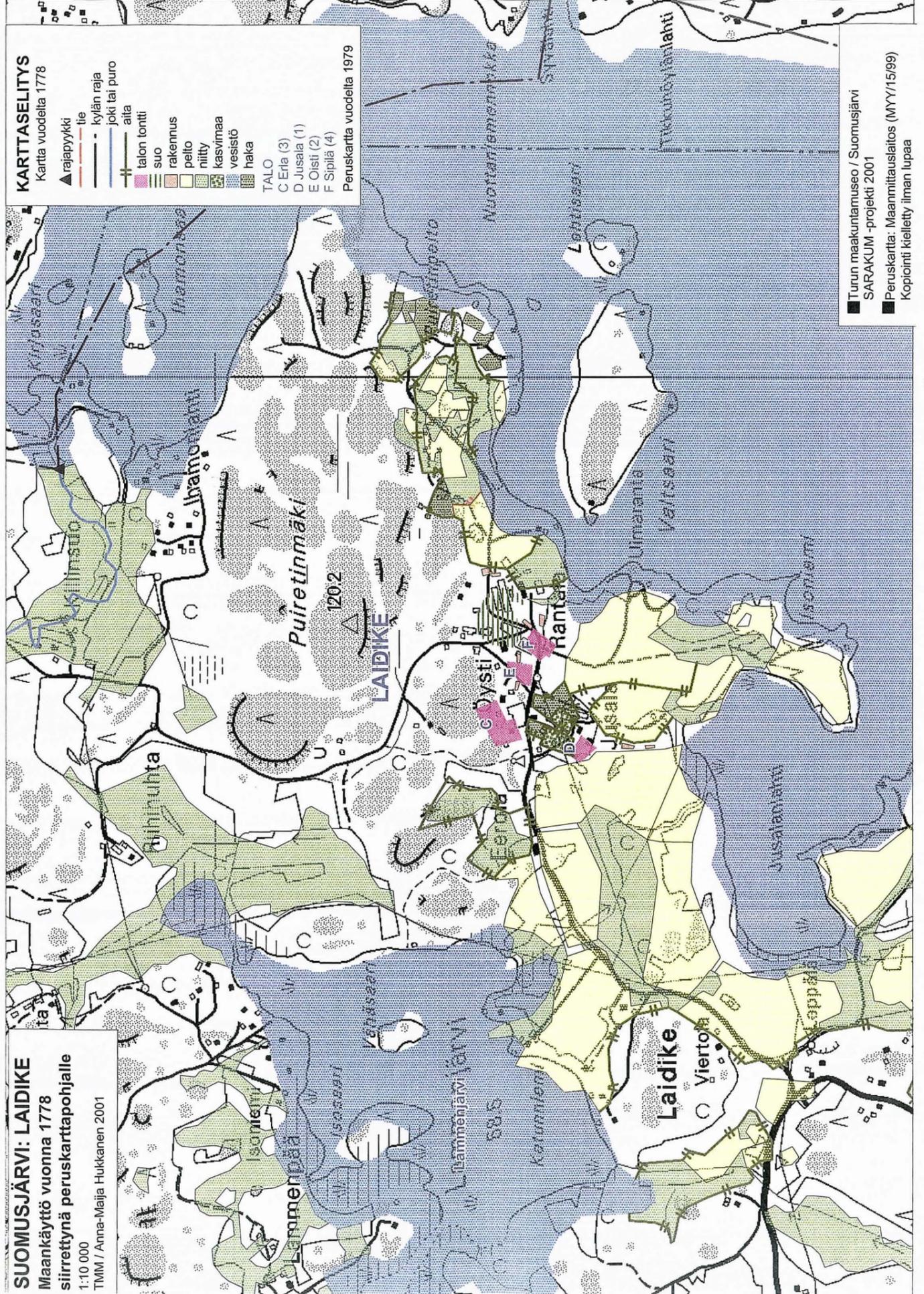
Tilattoman väen asuinpaikka 1800-luvulta. Vanha kylätontti lähellä. Asuinrakennus vuodelta 1870 (tupa, kamari). Tilalla asunut käsityöläisiä 1900-luvulla.

KUNTA
Suomusjärvi
 KIINTEISTÖ
Öysti

KYLÄ
Laidike
 ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
126

Kantatila, talouskeskus vanhalla kylätontilla.
 Päärakennus 1930-luvulta (leveärunkoinen talonpoikaistalo), kaksi aittaa (toinen 1800-luvulta) ja lisäksi muita talousrakennuksia. Näkyvä sijainti peltoalueen laidalla loivassa rinteessä.



Suomusjärvi**Laperla****Maisema**

Laperlan kylä sijaitsee Suomusjärven länsiosassa. Kylä on pinta-alaltaan suuri ja asutusta on paljon. Maisemaa hallitsee itä-länsisuunnassa kulkeva Helsinki-Turku -maantie (1-tie), joka kulkee kylän peltoalueen halki jakaen asutuksen kahtia. Pääosa kylän pelloista sijaitsevat kylän itäosassa, Aneriojärven pohjois-, länsi ja luoteispuolella. Sieltä ne jatkuvat länteen maantien varressa. Järven (ja 1-tien) pohjoispuolella olevan peltoaukean keskellä on Hermolan vaha, suuri siirtolohkare, joka on vuosisatojen ajan toiminut rajapyykkinä. Aneriojärven rannoilta alkava peltoalue on kylän tärkein maisemallinen kokonaisuus. Pellot ulottuvat järven rantaan asti. Peltoalueen laidassa on paljon asutusta, pelto on loivasti rinteistä maastoa, joka laskee järveä kohden. 1-tie jakaa asutuksen kahteen osaan, jotka molemmat ovat peltoalueen laidalla. 1-tien eteläpuolella ja Aneriojärven länsipuolella oleva asutus sijoittuu Häntäläntien varteen, joka kulkee pohjois-eteläsuuntaista harjannetta pitkin. Tieltä avautuu hyvät näköalat länteen Aneriojärven yli sekä pohjois-koilliseen kylän peltoalueella. Kylän asutus on kiinteästi yhteydessä eteläpuolella olevan naapurikylän Häntälän asutuksen kanssa, joka myös sijoittuu Häntäläntien varteen. 1-tien pohjoispuolella oleva asutus on itä-länsisuunnassa kulkevan harjanteen rinteessä. Asutus kulkee nauhamaisesti 1-tien suuntaisesti, ja se näkyy hyvin maantielle. Vastaavasti asutuksen luota avautuu näkymät etelään laajolle pelloille, maantielle sekä Aneriojärvelle. Myös asutuksen itäpuolella on suuri peltoalue. Edellä mainitut ovat kylän suurimmat asutuskeskittymät, erityisesti Häntäläntien varressa asutus on paikoin tiheää. Kylässä on lisäksi paljon haja-asutusta 1-tieltä lähtevien teiden varsilla. Pohjoiseen kääntyvän Korkialantien varressa on myös peltoa, samoin etelään kääntyvän Levolantien varressa Levolantie ja sen varrella oleva asutus on aivan kunnan länsirajalla. Kylään mahtuu myös laajoja metsäalueita. Levolantien ja sen varressa olevien peltojen itäpuolella on metsä, joka ulottuu lähes Häntäläntielle asti. Kylän länsiosassa, 1-tien pohjoispuolella on suuri metsäalue.

Historia

Laperlan alueelta on löydetty runsaasti jäänteitä merkittävistä kivikautisista asuinpaikoista. Suomusjärven kulttuurin nimellä tunnettu kivikauden jakso ajoitetaan vuosiin 7000/6500-4200 eKr. Sen vanhinta vaihetta on kutsuttu Laperlan asteeksi kylän alueelta tehtyjen runsaiden löytöjen vuoksi. Laperlan alueella on ollut laaja asuttu alue, joka n. 6000 eKr. on sijainnut silloisen merenlahden pohjoisrannalla. Nykyisin alueen jakaa kahtia 1-tie, löytöjä on tehty sen pohjoispuolelta ja eteläpuolelta Aneriojärven itärannalta. (Asuinpaikat ja irtolöydöt luetellaan Kiskon ja Suomusjärven historia I:ssä.) Historialliselta ajalta vanhin maininta Laperlan kylästä on vuodelta 1442. Vuoden 1540 maakirjassa kylässä on kuusi taloa: Mattila, Nikkari, Jaakkola, Kylänpää (Kamppi) sekä kahdessa osassa oleva Laperi. Vuonna 1552 syntyy Kevon tila. Vuonna 1588 Laperin kaksi tilaa yhdistyvät ja tilan nimeksi tulee Isoperhe. Jaakkoia jakautuu kahtia Ali-Jaakkoiaksi (Kylä-Jaakkoia) ja Yli-Jaakkolaksi (Rinne-Jaakkola) vuonna 1786. (Yli-Jaakkolasta erotetaan 1900-luvulla Rinne-Jaakkola). Isoperheestä erotetaan Vähäperhe vuonna 1772. Isojaon yhteydessä vuonna 1771 tehdyn kartan mukaan kaikkien tilojen talouskeskukset olivat ryhmäkylänä kylätontilla, joka sijaitsee nykyisin 1-tien eteläpuolella Häntäläntien ja Aneriojärven välisellä pellolla. Nykyisin tontilla on enää Mattilan tilan talouskeskus. Isojaon jälkeen talouskeskuksia on siirretty pois kylätontilta ja kylään on syntynyt kaksi kantatilojen aluetta. Eteläinen alue muodostui vanhasta kylätontista (Mattila) ja Häntäläntien varteen rakennetuista talouskeskuksista (Kevo eli pappila, Nikkari). Tätä aluetta on kutsuttu Kevoksi (peruskartassa Kevonahde) ja Alikyläksi. Toinen kantatilojen talouskeskusten alue syntyi vanhasta kylätontista pohjoiseen, nousevan peltorinteen yläosaan. Nykyisin alue on 1-tien pohjoispuolella, asutus on ketjumaisessa muodostelmassa tien suuntaisesti (Yli-Jaakkola, Ali-Jaakkola, Isoperhe). Näiden tilojen lisäksi alueella syntyi muutakin asutusta ja Laperlan eli Anerion koulu aloitti siellä toimintansa v. 1914. Laperlan sijainti on ollut liikenteellisesti keskeinen. Ylinen Uudenmaantie eli Lohjan tie (eli Helsingintie) on kulkenut kylän läpi viimeistään 1600-luvulla. Lännestä Muurlasta tullut tie on Laperlasta jatkunut Aneriojärven eteläpuolelta Rautsuolle ja pohjoispuolelta Kitulaan (kummasta tie on jatkunut itään Lohjalle jää Kiskon ja Suomusjärven historia I:ssä osin epäselväksi). Laperlasta on lähtenyt tie myös pohjoiseen Kiikalaan ja edelleen Somerolle viimeistään 1600-luvun alussa.

Nykytila

Laperlan asutuksen jakaa kahtia 1-tie, joka kulkee kylän peltoalueen halki Aneriojärven pohjoispuolelta. Tien pohjoispuolinen asutus sijoittuu pienten tonttiteiden varteen, eteläpuolella 1-tiestä lähtevän Häntäläntien varressa on runsaasti asutusta. Kylästä löytyy sekä tiivistä asutusta että haja-asutusta. Kylä on keskeisen sijainnin myötä kasvanut suureksi 1900-luvun alkuun tultaessa, ja kylän rakennuskannasta merkittävä osa on ennen vuotta 1940 rakennettua. Kylä on 1900-luvun lopulla pysynyt asuttuna, ilmeisesti 1-tien tarjoamien hyvien liikenneyhteyksien vuoksi. Kylästä on lyhyt matka kunnan keskustaajamaan Kitulaan, josta löytyvät palvelut. Vanhat tieurat ovat säilyneet hyvin. Häntäläntie noudattaa isojaonaikaista tieuraa sekä Kevolta (vanha kylätontti) lännen suuntaan

että etelään Häntälän kylään. Myös Kruununtie (Rahkalammentieltä Kantolantielle) noudattaa todennäköisesti isojaon aikaista linjaa (tie lienee toiminut kylän sisäisen liikenteen väylänä). 1-tien pohjoispuolella Helsingintieltä koilliseen peltoalueelle kääntyvä tie on niin ikään lähellä isojaon aikaista tieuraa. Kylään on 1990-luvun lopulla pystytetty infotaulu, jossa kerrotaan kivikautisista löydöistä ja Suomusjärven kulttuurista. Taulu sijaitsee 1-tien pohjoispuolella, lähellä Anerion koulua. Tulevaisuudessa kylän maisemaan ja asuinympäristöön vaikuttaa suuresti moottoritie, joka rakennetaan kylän pohjoisosaan. Se tulee kulkemaan itä-länsisuunnassa 1-tien pohjoispuolella.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	16
ARVOALUE	ARVOTUS	
Häntäläntien asutus	Paikallinen	

Kuvaus

Häntäläntie kulkee pohjois-eteläsuuntaisen harjanteen rinteessä, peltoalueen laidalla. Sen varressa on vanhaa asutusta (mm. vanha pappila), joka jatkuu yhtenäisenä Häntälän kylän puolella etelässä. Tieltä avautuu hyvät näköalat itään Aneriojärvelle.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	17
ARVOALUE	ARVOTUS	
Kantatilojen alue, pohjoinen	Seudullinen	

Kuvaus

1-tien pohjoispuolella, rinteessä peltoalueen ja metsän rajavyöhykkeessä on kantatilojen talouskeskuksia ja muuta asutusta. Runsaasti vanhaa rakennuskantaa näkyvällä paikalla. Runsaasti kivikautisia löytöpaikkoja. Osa valtakunnallisesti arvokasta aluetta

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	18
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	

Kuvaus

Vanha kylätontti 1-tien eteläpuolella, lähes Häntäläntien varressa, Aneriojärveen laskevan peltoalueen keskellä. Isojaon aikaan kaikkien kantatilojen keskukset olivat täällä, nyk. enää Mattilan tila. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ajo

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
127

Tila perustettu 1900-luvun alussa. Päärakennus vuodelta 1910 (laajennettu ja peruskorjattu). Sijainti peltoaukean laidalla.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ali-Jaakkola

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
128

Kantatila. Päärakennus 1925, (leveä runko). Laperlan kylän 1-tien pohjoispuolella olevaa asutuskeskittymää, näkyvällä paikalla peltoalueen laidalla. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Aliperhe

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
129

Tila on osa Laperlan kylän 1-tien pohjoispuolella olevaa asutuskeskittymää, sijaitsee näkyvällä paikalla rinteessä peltoalueen laidalla. Tila perustettu 1945, rakennukset 1940-luvun lopulta. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Alppila (Kevo)

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
130

Kantatila. Kappalaisen virkatalo 1651-1958. Talonpoikaistalo 1877, kuisti laajennettu 1950-l, muuten vanha ilme säilynyt. Vanha aitta ja työväen asuinrakennus. Keskeinen sijainti Häntäläntien varressa. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristö



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Hopeala

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
131

Sijaitsee kylän takamailla peltoalueen laidassa. Rakennuskanta 1920-30-luvulta (päärakennus: keskeismuuri, 1,5 krs, kuisti uusittu)

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Intola

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
132

paikalla on ollut rak jo ennen kuin tila on ostettu v.1936. Nykyinen asuinrak v:lta 1947. Vanhempi rakennuskanta on kokonaan purettu. Pihapiirissä on 1960-l kanala ja 1980-l kuivuri. Maisemallisesti kaunis paikka.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Iso-Perhe

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
133

Kantatila. Talonpoikaistalo 1864, (laajennettu useampaan kertaan?), useita 1900-l alun talousrakennuksia. Sijaitsee 1-tien pohjoispuolella näkyvällä paikalla rinteessä peltoalueen laidalla. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	134
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jaakkola	Maisemallinen	

Kantatila? Osa Ali-Jaakkolan tilaa? Asuinrak v.1947, peruskorjattu ja laajennettu. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	135
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kaskenmäki	Paikallinen	

Asuinrakennus 1930-luvulta (satulakatto, keskeismuuri). Sijaitsee Häntäläntien varressa asutuksen ja peltoalueen rajavyöhykkeellä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	136
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ketokulta	Paikallinen	

Itsellisen asuinpaikka 1800-luvun lopulta. Asuinrakennus rak. 1872 (n. 7x 8 metriä). Sijainti näkyvällä paikalla peltoalueella Häntäläntien varressa. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	137
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kivelä	Maisemallinen	

Entinen Mattilan kantatilan vanhan väen asunto. Asuinrakennus 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta, peruskorjattu 1970-l. Sijaitsee Laperlan vanhalla kylätontilla peltojen keskellä. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	138
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koivula	Maisemallinen	

Lohkotila 1912. Talonpoikaistalo 1900-luvun alusta, peruskorjaus käynnissä 2003, pihapiirissä 3 aittaa, joista yksi on pärekattoinen, riihi/kesähuone, sauna, vaja ja navetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	139
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kontiola	Maisemallinen	

Kontiolan päärakennus 1800-luvulta, ollut puusepän asuintalo (n. 9x 10 m., satulakatto). Laajennussiipi rak. 1972. Näkyvä sijainti Häntäläntien varressa. Samalla tontilla ollut Kylänpään kantatilan talouskeskus, päärakennus purettu 1940-luvulla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	140
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koskenranta	Maisemallinen	

Päärakennus 1920- tai 1930-luvulta (satulakatto, yksinäistupa). Peruskorjattu ja laajennettu v.1984. Osa pientä asutuskeskittymää Korkialantien varressa. Näkyvällä paikalla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	141
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kotola	Maisemallinen	

Vanha Kujanpään torpan talouskeskus, joka on erotettu muusta tilasta v.1933. Asuinrakennus 1900-l alkup:lta?, peruskorjattu 1990-l:lla. Sijaitsee lähellä 1-tietä, metsävyöhykkeen reunassa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	142
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lampola	Maisemallinen	

Keskeinen sijainti Häntäläntien varressa, vanhan kylätontin yhteydessä. Asuinrakennus 1800-luvun lopulta (n. 8 x 10m., satulakatto), peruskorjattu. Talossa toiminut kauppa 1900-luvun alkupuolella. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	143
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lintula	Maisemallinen	

Vanha torppa. Asuinrakennus 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta (yksinäistupa), laajennettu. Sijaitsee keskellä suurta peltoaukeaa, kiviakautisten löytöalueiden lähellä. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	144
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mattila	Seudullinen	

Kantatila vanhalla kylätontilla. Keskeinen, näkyvä sijainti peltoalueen keskellä. Päärakennus vuodelta 1894 (20,3 x 11,85 m.), peruskorjauksia 1982. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	145
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Myllyoja	Historiallinen	

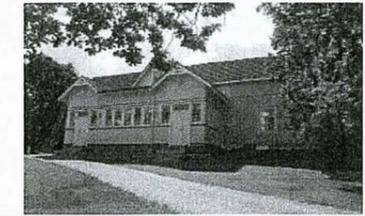
Vanha torppa. Päärakennus 1800-luvulta(?), paritupa, jota laajennettu. Osa pientä asutuskeskittymää Korkialantien varressa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	146
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkilä	Maisemallinen	

Mäkitupa tai tilattoman väen asunto. Osa Laperlan asutusketjua 1-tien pohjoispuolisessa rinteessä. Asuinrakennus 1928 (keskeismuurillinen pohjakaava). Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	147
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nikkari	Seudullinen	

Kantatila. Talouskeskus siirretty nykyiselle paikalleen 1800-l. Talonpoikaistalo 1856, kuisti uusittu 2001. Keskeisellä paikalla Häntäläntien varressa, Aneriojärveen laskevan peltoalueen laidalla. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.



KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	148
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ojala	Historiallinen	

Tilattoman väen asuinpaikka 1910-luvulta. Asuinrakennus siirretty nykyiselle paikalleen 1914. Peruskorjattu (ikkunat uusittu, laajennettu) 1960-l:lla tai jälkeen. Navetta 1920-l:lta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	149
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Perheentupa	Paikallinen	

Päärakennus 1933, (laajennettu 1970-80-l), navetta 1940, uudempia talousrakennuksia. Sijaitsee Laperlan kylän 1-tien pohjoispuolella, näkyvällä paikalla rinteessä peltoalueen laidalla. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	150
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinne	Maisemallinen	

Tilalla sijaitsee kiviakautinen asuinpaikka. Päärakennus rakennettu osittain vanhan, puretun hirsitalon perustalle 1946, piharakennus ja navetta ovat vanhempia.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	151
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivölä	Maisemallinen	

Tilattoman väen asuinpaikka 1800-luvun lopulta. Osa Laperlan asutusketjua 1-tien pohjoispuolisessa rinteessä. Päärakennuksen nykyasu 1920-30-luvulta (satulakatu, keskeismuuri). Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	152
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rasila	Maisemallinen	

Osa Laperlan asutusketjua 1-tien pohjoispuolisessa rinteessä. Ent torppa, erotettu Kujanpäästä v.1921. Päärakennus 1900-luvun alusta (satulakatto, keskeismuuri). Vanha ulkoasu hyvin säilynyt. Navetta ja sauna samalta ajalta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	153
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhala	Maisemallinen	

Vanha torppa. Päärakennus 1920- tai 1930-luvulta, vanhat piirteet säilyneet hyvin.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	154
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rautala	Maisemallinen	

Sepän asuinpaikka. Asuinrakennus 1800-luvulta (paritupa n. 12 x 6 m), vanha ilme säilynyt hyvin pientä laajennusosaa lukuunottamatta. Sijaitsee näkyvällä paikalla keskellä peltoa. Osa Laperlan tiiviimpää kyläasutusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	155
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rinne	Historiallinen	

Tilattoman väen asunto 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta. Häntäläntien varren asutusta, sijainti mäen rinteessä. Asuinrakennus peruskorjattu (yksinäistupa?) 1900-l lopulla. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	156
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rinne-Jaakkola	Maisemallinen	

Osatalo, joka syntyi veljesten jakaessa Yli-Jaakkolan kantatalon. Päärakennus ja navetta on rakennettu 1949, kanala 1952, puimala 1956 ja kuivuri 1965. Sikala on toiminnassa ja se sijaitsee kauimpana pihapiiristä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	157
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rintala	Paikallinen	

Tilattoman väen asunto. Asuinrakennus 1900-luvun alkupuolelta (satulakatto, 10 x 9 m., peruskorjauksia). Vanha navetta 1900-luvun alusta (luonnonkiviperustus) säilynyt hyvin vanhassa asussaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	158
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ristola	Paikallinen	

Kauppakiinteistö 1920-30-luvulta. Satulakattoinen asuin-/kaupparakennus 15,4 x 9,7 m, säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Sijaitsee näkyvällä, liikenteellisesti keskeisellä paikalla. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	159
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Salovaara	Paikallinen	

Puusepän asuinrakennus vuodelta 1917 (verstas, tupa ja kamara, yläkerta, eteistilat ja kuisti), säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Keskeinen, näkyvä sijainti Laperlan-Häntälän kylämiljöössä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	160
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Santala	Historiallinen	

Asuinrakennus (1,5 krs okt) 1900-luvun alkupuolelta, laajennettu nykyiseen asuunsa 1940-luvulla. Sijaitsee Häntälän-Laperlan kyläasutuksen laidalla. Pihapiirin ohi kulkenut vanha maantieura.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	161
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sorronmäki (Sorto)	Maisemallinen	

Vanha torppa 1800-luvulta. Päärakennus 1800-luvulta (yksinäistupa, jota laajennettu). Osa pientä asutuskeskittymää Korkialantien varressa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	162
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Syrjälä	Maisemallinen	

Päärakennus vuodelta 1920 (1,5 krs, runsaasti peruskorjauksia), talousrakennuksia 1930- ja 1940-luvulta. Talouskeskus sijaitsee näkyvällä paikalla peltoalueen laidalla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	163
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Toivola	Historiallinen	

Paikalla ollut 1900-luvun alkuun asti Kylänpään kantatilan talouskeskus, josta jäljellä vanha betonitiilinavetta 1920-30-luvulta. Asuinrakennus 1952 (tyyppitalo). Navetta ollut puutyöyrityksen toimitila, uusi toimitilarakennus on vieressä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	164
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tuomirinne	Maisemallinen	

Suutarin mökki 1900-luvun alusta, laajennettu alkuperäisestä yksinäistuvasta yhdellä huoneella 1960-1970-l:lla. Osa Laperlan-Häntälän kyläasutusta vanhan kylätontin lähellä. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	165
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vienola	Historiallinen	

Asuinrakennus 1900-luvun alusta, joka peruskorjattu ja laajennettu 1990-luvulla. Sijaitsee Häntäläntien varrella, osa Laperlan-Häntälän kyläasutusta em kylätonttien välillä..

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	166
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vähä-Korvenoja	Maisemallinen	

Päärakennus 1920- tai 1930-luvulta (1,5 krs, keskeismuuri), remontoitu v.2002. Osa maantien varren asutusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Laperla	167
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vähäperhe	Seudullinen	

Osatalo. Päärakennus 1920-luvulta (mansardikattoinen, 10,4 x 12,8 m.), arkkitehdin piirtämä, vanha ulkoasu hyvin säilynyt. Tiiviissä pihapiirissä myös vanhoja talousrakennuksia (liiteri, sauna, navetta). Sijaitsee pienellä mäenkumpareella.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Väinölä (Anerion koulu)

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
168

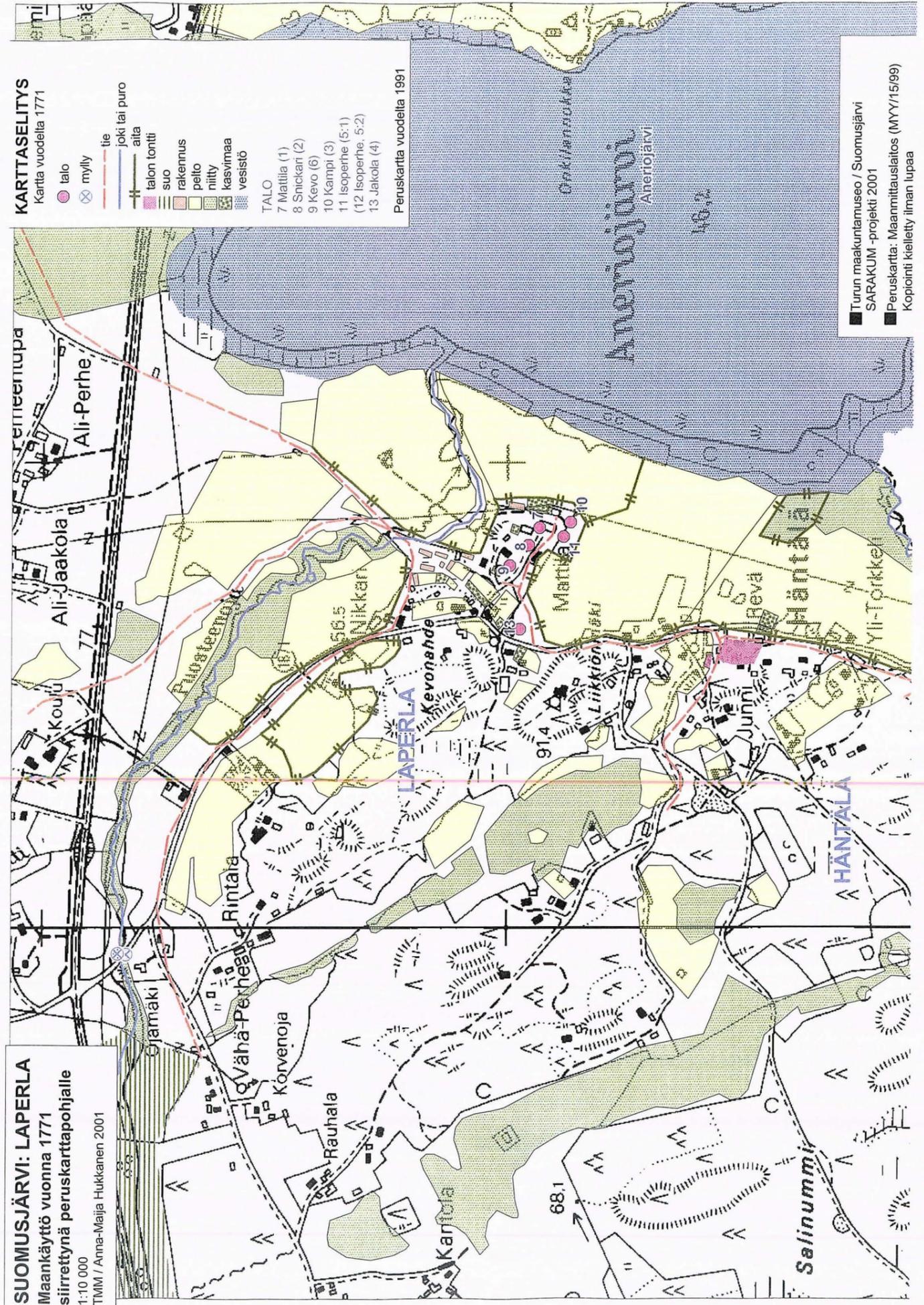
Laperlan/Anerion kansakoulu perustettiin 1914. Kolurakennus samalta vuodelta (vanha ulkoasu hyvin säilynyt), piharakennus (1914) ja asuntola (1966). Sijaitsee vanhalla kyläalueella 1-tien varressa. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Yli-Jaakkola

KYLÄ
Laperla
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
169

Kantatila. Talonpoikaistalo 1805, kuisti uusittu. Toinen asuinrak ja monia vanhoja talousrak:a. Osa Laperlan pohjoista asutuskeskittymää. SU-kohde 672. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Lemula

Maisema

Lemulan kylä on Suomusjärven luoteisosassa Kiskon vastaisella rajalla. Vanha kylätontti sijaitsee mäenkumpareella keskellä peltoja. Aneriojoki kulkee kylätontin luoteispuolella. Kiskontie ohittaa kylätontin sen länsipuolelta. Kylätontin talot näkyvät pitkälle sekä etelän että pohjoisen suuntaan. Muuta asutusta kylässä on vähän, vain yksittäisiä taloja Kiskontien varressa sekä kylätontilta itään lähtevän Lemmulantien varressa.

Historia

Kylän alueelta on tehty kivikauteen ajoittuvia irtolöytöjä. Vanhin maininta Lemulasta historiallisen ajan asiakirjoissa on vuodelta 1539. Vuoden 1540 maakirjassa kylässä on kolme tilaa: Yrjölä (Yrjä), Liuko ja Paakka. Samat tilat ovat pysyneet toiminnassa 2000-luvun alkuun asti. Isojaon aikaan vuonna 1778 Paakan ja Liukon talouskeskukset sijaitsivat samalloilla paikoilla kuin nykyäänkin. Yrjölän päärakennus sijaitsi niiden lähituntumassa kylämäen laella, josta se 1930-luvulla siirrettiin nykyiselle paikalleen. Isojaon aikaan talouskeskukset ovat muodostaneet erittäin tiiviin ryhmäkylän. Kylän halki on vanhastaan kulkenut yleinen tie etelästä pohjoiseen (aina Hämeeseen asti). Tie kulki 1930-luvun lopulle asti kylätontin kautta. Se ylitti joen nykyistä koillisemmasta kohdasta ja tuli suoraan ylös kylämäelle. Tie uusittiin 1930-luvun lopulla lisääntyvän autoliikenteen vuoksi. Vanhan tien nousu kylämäelle oli varsinkin talvisin vaikea kohta autoille. Aneriojoen yli rakennettiin silta ja maantie laitettiin kulkemaan kylätontin ohi sen länsipuolelta. (Maantien vanha ura on merkitty edelleen peruskarttaan katkoviivalla). Tie itään (nykyinen Lemulantie) on kylätontin kohdalla kulkenut vielä isojaon täydennyksen aikaan v. 1907 toisin kuin nykyään. Tie kulki tuolloin Paakan talon pihapiirin läpi kylätontilta koilliseen. Se kaarsi pellon reunaa pitkin kaakkoon ja itään (metsän reunasta alkaen nykyinen tieura noudattaa vanhaa). Kylällä on ollut mylly Aneriojoen varressa. Samalla kohdalla on edelleen Koorlan kylän mylly. Isojaon karttaan myllyjä on merkitty kolme.

Nykytila

Nykyisin kylässä on melko vähän asutusta. Vanhalla kylätontilla ovat ainoastaan vanhat kantatilat. Siksi mäenkumpareella sijaitseva kylätontti rakennuksineen on kokonaisuutena säilynyt hyvin vanhassa olemuksessaan. Takamailla on yksittäisiä taloja. Kylä on osa asutusta, joka jatkuu Kiskontien ja Aneriojoen varressa etelästä Kiskosta pohjoiseen aina Kitulaan ja siitä edelleen Kiikalaan asti. Kylän pellot ovat viljelyksessä. Kantatiloista kahdella (Yrjölä, Paakka) harjoitetaan edelleen viljelystä.

KUNTA
Suomusjärvi

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KYLÄKOSA
Lemula

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
19

KUVAUS

Kylätontti on peltojen keskellä mäenkumpareella, näkyy hyvin Kiskontielle. Paakan ja Liukon talouskeskukset edelleen tontilla, Yrjölä siirretty lähelle. Tontin halki kulkee tie itään. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Ahteenpää

KYLÄ
Lemula

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
170

Liukon talon vanhan väen asunto, asuinrakennus rak. 1939 (keskeismuurillinen 1,5-kerroksinen omakotitalo). Sijaitsee näkyvällä paikalla keskellä peltoaukeata Kiskontien varressa. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi

KIINTEISTÖ
Liuko

KYLÄ
Lemula

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
171

Kantatila, talouskeskus vanhalla paikallaan. Talonpoikaistalo 1800-l, säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Vanhoja piharakennuksia. Sijaitsee näkyvällä paikalla kylänmäen laella. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Metsäranta

KYLÄ
Lemula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
172

Pientila 1930-luvulta (puusepän asunto). Asuinrakennus rak 1936 (tupa, kamari, ent. verstastila), pääosin vanha ilme säilynyt. Vanha navetta samalta ajalta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Paakka

KYLÄ
Lemula
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
173

Kantatila, talouskeskus vanhalla kylätontilla. Talonpoikaistalo 1897, peruskorjauksia (ikkunoita uusittu, kuisti remontoitu). Navetta 1911, muonamiesten mökki 1900-luvun alusta. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Tiensuu

KYLÄ
Lemula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
174

Pientila 1900-luvun alusta. Päärakennus 1900-luvun vaihteesta, peruskorjattu. Sijainti näkyvällä paikalla pelto- ja metsäalueen rajalla. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Töyrylä

KYLÄ
Lemula
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
175

Vanha mäkitupa. Asuinrakennus 1800-luvun lopulta (tupa, kamari?), vanha ulkoasu hyvin säilynyt.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Yrjölä

KYLÄ
Lemula
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
176

Kantatila. Päärakennus 1936 (leveärunkoinen, satulakatto), silloin moderni talonpoikaistalo (keskuslämmitys). Vanha ulkoasu säilynyt hyvin. Näkyvä sijainti Kiskontien varressa. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Yrjölän osa (?)

KYLÄ
Lemula
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
177

Yrjölän kantatilan talouskeskuksen paikka vanhalla kylätontilla. Talouskeskus siirrettiin 1930-luvulla, vanhan väen asunto jäi vanhalle paikalleen ja on myöhemmin erotettu omaksi kiinteistöksi. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Rautsuo

Maisema

Rautsuon kylä sijaitsee Aneriojärven kaakkoispuolella pohjoispuolellaan Hinttalan kylä ja länsipuolellaan Ahtialan kylä. Kylän pellot sijaitsevat aivan kylän maiden luoteiskulmassa, jossa lisäksi on vanha kylätontti. Jonkin verran peltoa on myös Aneriojoen varressa, joka kulkee pohjoisesta etelään kylän länsirajalla. Aneriojoen jokiuoma on selkeä maisemallinen raja. Sen itäpuolella Rautsuon kylän mailla maanpinta nousee selvästi ja suurin osa kylän maita onkin metsäistä ylänkömaata. Näillä metsäisillä mailla on paljon soita sekä Iso-Ruonajärvi ja Sikojärvi. Kiskontie kulkee kylän peltoalueiden halki kylän luoteiskulmassa. Vanhan kylätontin kohdalla siitä erkanevat kaksi tietä, Kekkosentie ja Pillisuontie. Kekkosentie kulkee kylän pohjoisrajan tuntumassa itään. Pillisuontie kulkee etelään Aneriojoen jokiuoman kanssa samansuuntaisesti, sen itäpuolella 300-400 metrin päässä. Asutus on pääosin keskittynyt teiden varsille: kylän luoteiskulmaan, Kekkosentien varteen sekä Pillisuontien varteen kylän eteläosaan.

Historia

Rautsuon alueelta, Pompuksen talon pellolta on löydetty kivikautisen asuinpaikan jäänteitä (Suomusjärven kulttuuri). Keskiajalta varhaisin maininta Rautsuon kylästä on vuodelta 1467. Vanhimmassa maakirjassa vuodelta 1540 kylässä on neljä taloa: Kaarle, Pompus, Manni ja Väinä. Isojaon aikaan (1783) kaikki neljä taloa olivat kylätontilla kylän luoteisosassa. Mannin talo päättyi 1880-luvulla Kaarlen talon omistukseen, ja Mannin asuinrakennus purettiin kylätontilta. Väinän tilan asuintontti erotettiin omaksi kiinteistöksi (Väinäntalo) 1960-luvulla, ja lopulta senkin asuinrakennus siirrettiin pois kylätontilta (toiseen kylään). Tilattoman väestön asuntoja ja vuokrapalstoja on syntynyt itään johtaneen tien I. nykyisen Kekkosentien varteen sekä kylän eteläosaan Aneriojoen itäpuolelle metsäalueen reunamille. Kekkosentien varressa on esimerkiksi entinen kunnan kättilön asunto (Toimela) ja sen varressa on ollut seurojen talo (suojeluskuntatalo), jota ei kuitenkaan enää ole olemassa (paikalla on muistomerkki). Kylän eteläosassa on säilynyt kaksi entistä torppaa, Nummila ja Nummenpää. Kylä oli ennen liikenteellisesti keskeisellä paikalla. Sen läpi kulkivat etelästä pohjoiseen kulkenut tie (nyk. Kiskontie) ja lännestä itään Suomusjärven kylään johtanut tie (nyk. Kekkosentie). 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa tehdyn kuninkaan kartaston mukaan tämä itään johtanut tie (Ylinen Uudenmaantie, Pieni Helsingintie) kulki juuri Rautsuon kautta. 1900-luvun jälkipuoliskolla Kekkosentien varteen ja kylän eteläosaan on syntynyt kesäasutusta.

Nykytila

Rautsuon kylä on pinta-alaltaan melko laaja, ja jakautuu selkeästi eri luonteisiin kokonaisuuksiin. Vanhalla kylätontilla on kahden kantatilan, Kaarlen ja Pompuksen rakennukset, myös Väinän vanha navetta. Niiden muodostama pieni keskus Kiskontien varrella erottuu selvästi maisemasta ja molemmat ovat rakennushistoriallisesti merkittäviä kohteita. Kaarlen päärakennus on valmistunut 1920-luvulla, Pompuksen 1930-luvulla. Molemmat ovat säilyttäneet hyvin vanhan olemuksensa. Lisäksi niiden tonteilla on navetat 1920-luvulta, Kaarlessa aitta 1800-luvun lopulta ja Pompuksessa väentupa 1900-luvun alusta. Itään johtavan Kekkosentien varrella harvakseltaan sijaitsevat entiset tilattoman väestön asunnot ovat lomaasuntoina. Kylän eteläosaan kahden vanhan torpan, Nummilan ja Nummenpään, lähelle on syntynyt oma 'kumakuntansa', jossa on loma-asuntoja sekä muutamia vakituisia asuinkiinteistöjä. Pääosa kylän maista on korpea ja soiden lomittamaa metsää. Kylän länsirajalla kulkevan Aneriojoen rannalla on säilynyt kapea pelto- ja niittykaistale, joka on leveimmillään etelässä vanhojen torppien kohdalla. Pohjoisessa se yhtyy kylätontin ympärillä olevaan peltoalueeseen. Siitä osa on kuitenkin umpeutumassa, sillä Kaarlen talolla pelloille on istutettu puuntaimia.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄKOSA
Rautsuo

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KOHDENO
20

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Rautsuon vanha kylätontti sijaitsee Kiskontien varressa, peltoalueen keskellä kylän luoteisnurkassa. Tontilla on Kaarlen ja Pompuksen kantatilojen rakennukset, myös Väinän vanha navetta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Aikala

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
178

Aikala on ollut tilattoman väestön vuokratila, ja sen rakennukset ovat säilyttäneet hyvin vanhan ulkoasunsa. Asuinrakennus 1900-luvun vaihteesta ja vaja.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Kaarle

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
179

Rautsuon kylän kantatalo Kaarle sijaitsee vanhalla kylätontilla. Vuonna 1926 valmistunut aumakattoinen asuinrakennus on hyväkuntoinen ja hyvin säilynyt vanhassa asussaan. Aitta 1898.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Karila

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
180

Karila on vanha mäkitupa, joka on keskeisellä paikalla Kiskontien varressa vähän matkaa vanhasta kylätontista etelään. Asuinrakennus 1910-l:lta, tehty peruskorjauksia (nykyasu lähinnä 1950-60-l.?).

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Kotiranta

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
181

Ahti Karjalaisen kesäasunto 1970-luvulta. Aiemmin, 1900-l alkupuolella, paikalla on ollut leipurin asuintalo. Saman lahden toisella rannalla on Kekkonen kesäasunto.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Manni

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
182

Rautsuon kylän kantatalo Manni päätyi 1880-luvulla Kaarlen omistajan haltuun ja Mannin päärakennus purettiin. Kaarle ja Manni muodostavat yhden yhteisen pihapiirin. Mannin tontilla on vuonna 1921 valmistunut Kaarlen navetta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Nummenpää

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
183

Pompuksen talon torppa Nummenpää sijaitsee kylän eteläosassa peltomaiden reunalla. Tilan asuinrakennus v. 1922 on säilynyt vanhassa asussaan. Lohkottu 1921.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Nummila

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
184

Nummila on vanha Mannin talon torppa. Sen lähellä on ollut toisiakin torppia. Asuinrakennus v. 1922 (peruskorjattu 1970-80-l:lta ?). Pihapiirissä on hyvin säilynyt vanha olkikattoinen hirsiaitta 1800-luvulta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Pompus

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
185

Rautsuon kylän kantatalo Pompus sijaitsee vanhalla kylätontilla. Hyväkuntoinen ja lähes alkuperäisasuinen päärakennus on valmistunut v. 1938. Väentupa (1905) on myöskin säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Vanha navetta on valmistunut 1920-luvulla.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Toimela

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
186

Toimelan talossa on toiminut kunnan kättilö ja sairaanhoitaja. Asuinrakennuksen v. 1913 vanha ulkoasu on säilynyt melko hyvin.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Väinätalo

KYLÄ
Rautsuo
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
187

Väinä oli yksi Rautsuon kylän kantataloista. Sen asuintontilla vanhalla kyläalueella on jäljellä enää 1920-luvulla valmistunut navetta. Tilan päärakennus on siirretty Suomusjärven Laidikkeen kylään (kesäasunnoksi 1900-l lopulla).

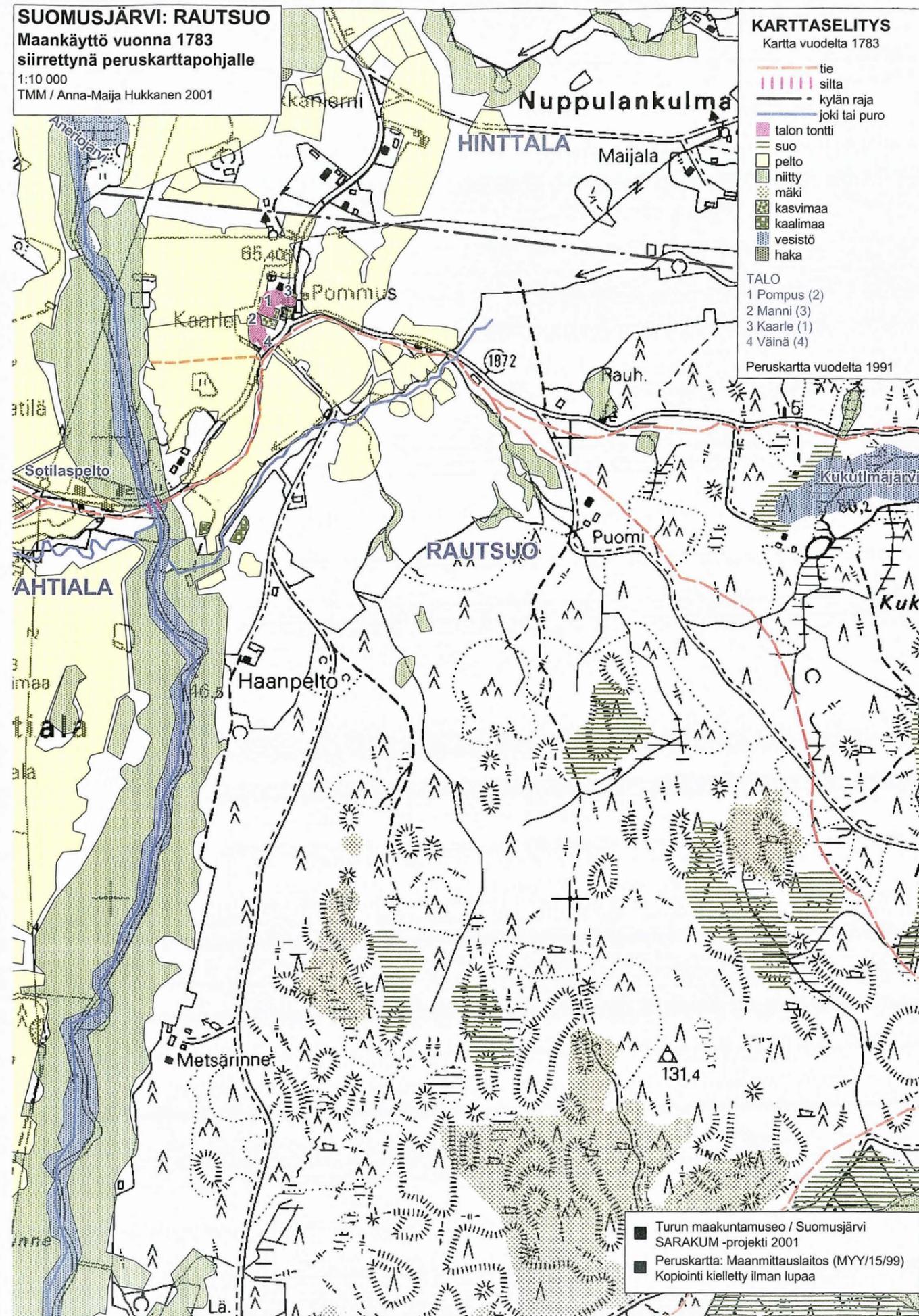
SUOMUSJÄRVI: RAUTSUO
Maankäyttö vuonna 1783
siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
TMM / Anna-Maija Hukkanen 2001

KARTTASELITYS

Kartta vuodelta 1783

- tie
- silta
- - - kylän raja
- joki tai puro
- talon tontti
- suo
- pelto
- niitty
- mäki
- kasvimaa
- kaalimaa
- vesistö
- haka

TALO
1 Pompus (2)
2 Manni (3)
3 Kaarle (1)
4 Väinä (4)
Peruskartta vuodelta 1991



■ Turun maakuntamuseo / Suomusjärvi
SARAKUM -projekti 2001
■ Peruskartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Suomusjärvi Salittu

Maisema

Salitun kylä sijaitsee kunnan kaakkoisosassa. Vanha kylätontti ja suuri osa kylän maista sijaitsee Enäjärven suuressa niemessä, mutta kylän maita on myös niemen länsipuolella Arpalahdentien varressa. Salitun vanha kylätontti sijaitsee edellä mainitun niemen kärjessä. Sinne kuljetaan Karjalohjantieltä kääntyvää Salituntietä pitkin. Salituntie kulkee niemen eteläisen rannan tuntumassa, tällä kohden Enäjärvi on erittäin kapea (Tokkeensalmi). Salmen rantamaalla on peltoa ja niittyä aina Paloniemeen asti, ja lisäksi myös asutusta. Salmen rantamaisema on merkittävä maisemallinen kokonaisuus: asutus on nauhamaisesti rannan tuntumassa, osaksi peltoalueen keskellä, osaksi metsän reunassa. Salituntie kulkee metsän ja pellon rajalla. Salmen varrella on runsaasti vanhaa asutusta, mutta myös uudempaa. Vanha kylätontti on niemessä n. 4 kilometrin päässä Karjalohjantien ja Salituntien risteyksestä. Kahden kantatilan, Vanhatalon ja Uusitalon talouskeskukset sijaitsevat lähekkäin Salituntien varressa. Maasto on talouskeskusten kohdalla kumpuilevaa, pellot jäävät talouskeskusten etelä- ja luoteispuolelle. Peltojen takana on niemen kärki, jossa on vapaa-ajan asutusta. Kantatilojen talouskeskusten länsipuolella järvensalmessa on vanha lossipaikka, josta kylään on vanhastaan kuljettu. Lossi ei enää ole käytössä, mutta joitakin rakenteita on länsirannalla jäljellä. Kylän mailla Arpalahdentien varressa (eli kylätontilta länteen Lauttasalmen yli) on peltoa järven rannan tuntumassa ja haja-asutusta, sekä Salitun vanha kansakoulu. Järven rannassa on loma-asuntoja. Kylän maat ulottuvat tällä puolen järveä aina kunnan etelärajalle Arpalahdentien päähän. Arpalahdentien eteläpäässä on vanhan torppa-alue (Laari), jossa on edelleen peltoa, maasto on kumpuilevaa. Vastaava vanha torppa-alue on pohjoisempana Kuussaarentien varressa, jossa myös on peltoa. Kolmas vanha torppa-alue on Ruonajärven pohjoispuolella, jossa maisema on metsäisempää, vanhat pellot ovat pääosin umpeen kasvaneita. Vanhaa rakennuskantaa on kuitenkin jäljellä. Arpalahden tien länsipuolella alkaa laaja korpialue, joka on metsäistä, mäkistä ja osin soista maastoa. Alueella on paljon pieniä lampia ja järviä. Ruonajärven pohjoispuolella oleva torppa-alue on keskellä tätä metsä-alueita, ja sinne johtaa ainoastaan 'mökkitie' (Ahvenlammentie ja Ruonantie).

Historia

Salitun alueelta on löydetty jäänteitä kivikautisista asuinpaikoista. Löydöt on tehty Uusitalon ja Vanhatalon pelloista (eli ilmeisesti Salitun niemeltä). Kiskon ja Suomusjärven historia I:n mukaan kylässä on ollut 1500-luvulla 3-5 tilaa ja 1600-luvulla 1-3 (s. 137). Nimeltä niistä tunnetaan ainoastaa yksi: Härkä. Se oli kylän ainoa tila 1700-luvulla. Härkä jaettiin kahtia v. 1776, jolloin syntyivät Vanhatalo ja Uusitalo. Isojaon aikaan 1830-1832 Vanhatalon talouskeskus sijaitsi nykyisellä paikallaan. Uusitalon talouskeskus sijaitsi nykyisen paikan kaakkoispuolella, lähempänä Vanhataloa. Uusitalon talouskeskus siirrettiin nykyiselle paikalleen tulipalon jälkeen v. 1886. Kylään syntyi 1800-luvun alussa (vai 1700-luvulla?) neijä torppaa kylän läntisille maille, kylätonttiin nähden järven salmen toiselle puolelle. Kylätonttiin nähden pohjoisessa järven rannalla oli Kuussaaren torppa, lounaassa järven eteläisen lahden päässä Laarin torppa ja lännessä keskellä korpialuetta Ruonan ja Siltalan torpat. Kaikkien näiden torpat ovat säilyneet nykypäiviin (rakennuskanta 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta; Kuussaarta ei inventoitu 2002). Vanhalle kylätontille on kuljettu lossin avulla 1950-luvulle asti. Sitä ennen kylätontille ei ollut kunnon tieyhteyttä koillisesta (nykyinen Salituntie), vaan kaikki liikenne kulki kylätontin länsipuolelta Lauttasalmen yli lautalla. Viimeinen lautta oli ns. kapulalossi. Niitä oli kaksi kappaletta, joista toinen oli käytössä, toinen kuivumassa. Kylään rakennettiin kansakoulu 1920-luvun lopulla. Salitun kansakoulu oli toiminnassa 1960-luvulle asti, sen jälkeen se on ollut leirikeskukseksi.

Nykytila

Kylässä on runsaasti asutusta. Vesistö jakaa asutuksen useampaan erilliseen osaan. Palveluita kylässä ei ole. Vanha kylätontti Salitun niemen kärkiosassa on oma kokonaisuutensa. Uusitalon päärakennus 1800-luvun lopulta on pääosin hyvin säilynyt (laajennussiipi 1980-luvulla, kuistia muokattu). Omistaja kielsi Vanhatalon inventoinnin. Niemen kärjessä kantatilojen talouskeskusten eteläpuolella on runsaasti kesäasuntoja järven rannassa. Karjalohjantieltä Salitun niemen kärkeen johtavan Salituntien varressa, Tokkeensalmen rantamailla on oma maisemakokonaisuutensa. Asutus on osaksi rannassa olevien peltojen ja niittyjen keskellä, osaksi metsän reunassa. Arpalahdentien varressa on haja-asutusta, eteläisimpänä osana Laarin alue. Ali-Laarin tilalla viljellään mansikkaa. Ruonan alue kylän länsiosassa keskellä korpialuetta on muuttunut torppa- ja pientila-alueesta vapaa-ajan asutukseksi. Vanhat pelto- ja niittyalueet ovat pääosin umpeen kasvaneet. Vanhojen torppien talouskeskukset ovat kuitenkin säilyneet melko hyvin vanhassa asussaan (Siltala, Ruona).

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Salittu 21
ARVOALUE ARVOTUS
Laarin torppa-alue Paikallinen

KUVAUS

Laarin torppa 1800-luvun alusta, jakautunut Ali- ja Yli-Laariksi. Tilojen rakennukset 1900-l alusta. Yli-Laarin hyvin säilynyt päärak (1935, 1,5 krs, keskeismuuri, satulakatto), sijaitsee näkyvällä paikalla mäen kumpareella. Vanha avoin maisema säilynyt

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Salittu 22
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha kylätontti Seudullinen

KUVAUS

Uusitalo ja Vanhatalo, molemmissa vanha päärakennus (Vanhataloa ei inventoitu). Uusitalo siirretty kaakosta n. 50 metriä nykyiselle paikalleen 1886.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	188
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Aittasaari	Historiallinen	

Vanha torppa keskeisellä paikalla Enäjärven rannassa, lohkottu itsenäiseksi v.1923. Päärakennus (tupa, 1 tai 2 kamaria) tod.näk 1800-luvun lopulta, peruskorjattu 1950-luvulla (ikkunat vaihdettu).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	189
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Alilaari	Maisemallinen	

Laarin torppa ollut paikalla 1800-luvulla, myöhemmin jakautunut kahtia. Ali-Laarin päärakennus 1930-luvulta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	190
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ihantola	Maisemallinen	

Uudistila 1910-luvulta, jonka mansardikattoinen päärakennus on näkyvällä paikalla järvensalmen ranta-aukean reunassa. Päärakennuksen ikkunat ja kate uusittu 1980-luvulla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	191
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Joki	Maisemallinen	

Vanha torppa, jonka päärakennus rakennettu 1939-1942 ja säilynyt vanhassa asussaan. Pihapiiri sijaitsee pienellä mäenharjanteella järvensalmen avoimella ranta-alueella.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	192
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kansakoulu	Maisemallinen	

Kansakoulu 1920-luvun lopulta, rakennukset peruskorjattuja mutta pääosin vanhassa asussaan säilyneitä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	193
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Käpylä	Paikallinen	

Joen tilan vanhan väen asunto 1920-luvulta. Pieni asuinrakennus säilynyt vanhassa asussaan. Rakennukset keskeisellä paikalla järvensalmen avoimessa rantamaisemassa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	194
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtola	Maisemallinen	

Vanha torppa, jonka päärakennus (tupa, kamari?) 1800-luvulta. Erikoinen, suurikokoinen mansardikattoinen poikkipääty lisätty 1930-luvulla. Sijainti Enäjärven rannalla, lähellä vanhaa lossireittiä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Salittu	195
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rannanpelto	Maisemallinen	

1920-luvulla perustettu pientila. Laajennettu (toinen pääty 1980) ja peruskorjattu (ikkunat uusittu) päärakennus vuodelta 1928. Pihapiiri keskeisellä paikalla Enäjärven Tokkeensalmen avoimessa rantamaisemassa.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Rinne

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
196

Torppa. Päärakennus 1920- tai -30-luvulta, pieniä muutokorjauksia (aaltopeltikate, ikkunaluukut), muuten vanhassa asussa. Yksi osa kylän takamaille 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa syntyneestä asutuskeskittymästä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ruona

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
197

Torppa 1800-luvun alusta sijaitsee kylän takamailla, lähellä ollut muitakin torppia/pientiloja. Päärakennus tyypillinen, hyvin säilynyt 1930-luvun keskeismuurillinen talo. Lisäksi pihassa vanha riihi, lato ja vajoja. Ruonajärven rannassa lato.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Siltala

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
198

Torppa 1800-luvun alusta. Seudulla ollut jo tuolloin toinenkin torppa ja myöhemmin muutakin pienasutusta. Päärakennus saanut nykymuotonsa 1930-luvulla, rakennettu mahdollisesti jo aikaisemmin.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Suomela

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
199

Vanha torppa Enäjärven avoimessa rantamaisemassa. Päärakennus (keskeismuuri) 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Uusitalo

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
200

1800-luvun alussa kahtia jaetun kantatalon toinen puolikas. Talonpoikaistalo 1886, jolloin pihapiiri siirretty nykypaikalleen. Takaseinustalla laajennussiipi 1980-luvulta, muuten korjaukset tehty vanhan mallin mukaan. Luhtiaiaaitta 1800-luvulta.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Vaahtermäki

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
201

Vanha sotilastorppa, joka sijaitsee keskeisellä paikalla järvensalmen rantamaisemassa. Peruskorjattu päärakennus 1800-luvulta.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Vanhatalo

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
202

Salitun kylän kantatila. Talonpoikaistalo.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ylilaari I

KYLÄ
Salittu
ARVOTUS
Paikallinen

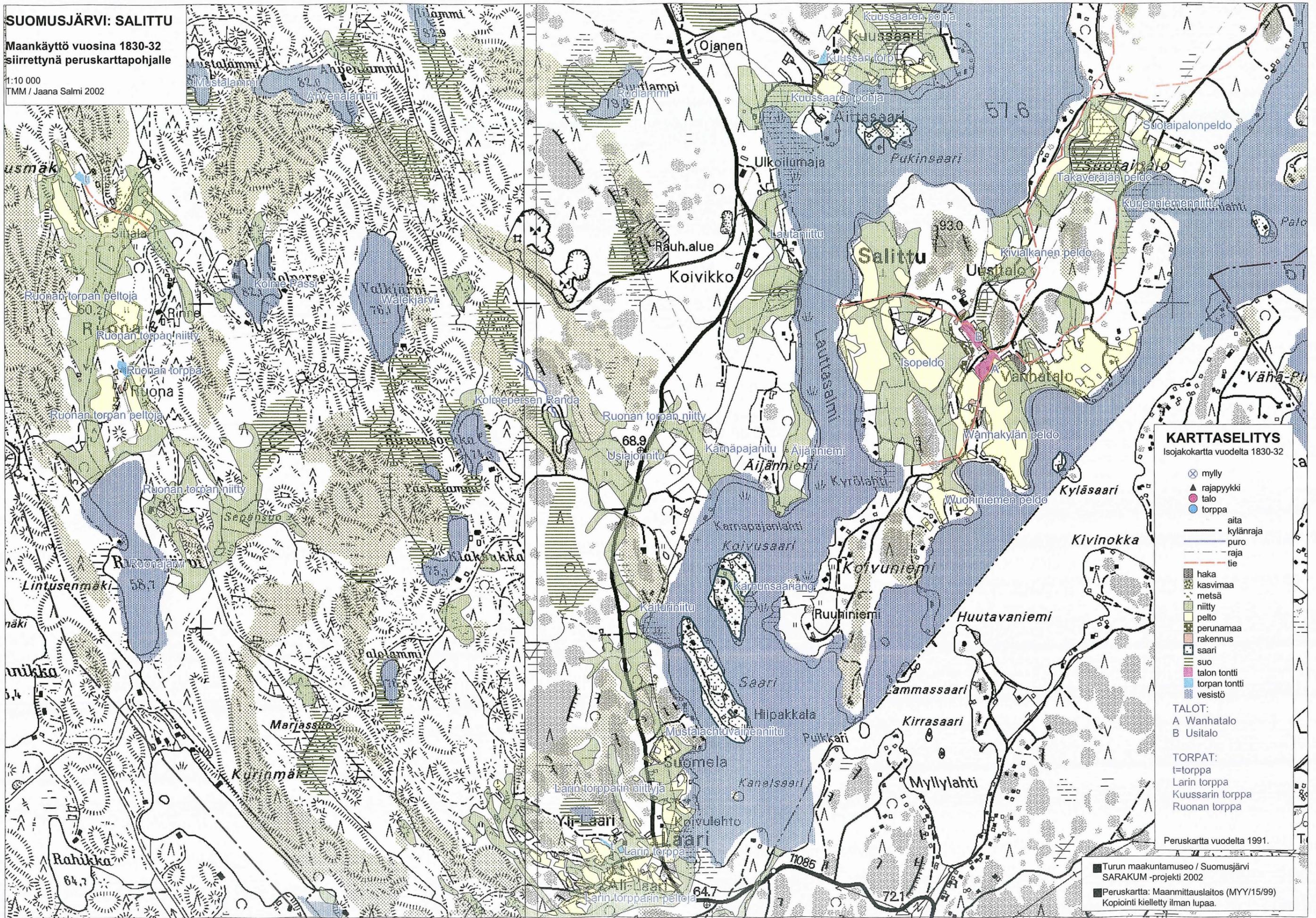
KOHDENO
203

Vanha torppa 1800-luvun alusta. Päärakennus 1930-luvulta (keskeismuuri) säilynyt hyvin vanhassa asussaan, lisäksi pihapiirissä navetta (rak. 1930) ja savusauna (1930-luvun loppu). Pihapiiri näkyvällä paikalla mäenkumpareen päällä.

SUOMUSJÄRVI: SALITTU

Maankäyttö vuosina 1830-32
siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
TMM / Jaana Salmi 2002



KARTTASELITYS

Isojakokartta vuodelta 1830-32

- ⊗ mylly
- ▲ rajapyykki
- talo
- torppa
- aita
- - - kylänraja
- puro
- - - raja
- tie
- haka
- kasvima
- metsä
- niitty
- pelto
- perunamaa
- rakennus
- saari
- suo
- talontontti
- torpantontti
- vesistö

TALOT:
A Wanhatalo
B Usitalo

TORPAT:
t=torppa
Larin torppa
Kuussarin torppa
Ruonan torppa

Peruskartta vuodelta 1991.

Turun maakuntamuseo / Suomusjärvi
SARAKUM -projekti 2002
Peruskartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Suomusjärvi Salmi

Maisema

Nimensä mukaisesti Salmi sijaitsee Enäjärven Tokkeensalmen rannalla, kunnan kaakkoisosassa. Enäjärvi hallitsee kylän maisemaa monella tavoin. Vanha kylätontti on Tokkeensalmen lähellä, salmesta loivasti itä-kaakkoon nousevassa rinteessä. Karjalohjantie ylittää salmen ja kulkee kylätontin halki eli Junnolan ja Isotalon kantatilojen talouskeskusten välistä kaakkoon. Suurin osa kylän pelloista on Karjalohjantien eteläpuolella olevassa suurehkosssa Salmenniemessä. Pellot alkavat lähes tien vierestä, samalla puolen tietä on Junnolan talouskeskus. Niemen keskivaiheilta alkaa kärkeen ulottuva metsäinen maasto. Niemen rannoilla on loma-asutusta. Karjalohjantien pohjoispuolella, tien varressa on Isotalon talouskeskus. Sen takana on pienempi niemi, jonka rannoilla on loma-asutusta. Kylään kuuluu lisäksi suurikokoinen Iso Pirttiniemi, joka on Salmenniemen eteläpuolella. Niemien väliin jäävän salmen leveys vaihtelee 100-200 metrin välillä. Iso Pirttiniemi on lähes kokonaan metsää, niemessä on vain muutama loma-asunto (joista yksi vanha torppa). Niemelle on tieyhteys ainoastaan Karjalohjan kautta. Salmen kylään kuuluu myös Iso Pirttiniemen länsipuolella olevan Vähä-Pirttiniemen kärki, jossa on yksi vanha torppa.

Historia

Kylästä on käytetty myös nimeä Salmentaka. Junnolan talon pellolta on löydetty jäänteitä kivikautisesta asuinpaikasta, sekä tehty kivikautteen ajoittuvia irtolöytöjä Isotalon mailta. Kylästä ei ole löydetty mainintoja keskiaikaisissa historiallisissa lähteissä, vaan vanhimmat maininnat ovat vuosilta 1552-1553. Kylässä on ollut enimmillään 4 taloa 1500-luvun lopulla, mutta myöhemmin tilaluku on vakiintunut kahdeksi, jotka ovat: Isotalo (Ylhäinen) ja Junnola. Isojaon aikaan v. 1779-1781 Junnolan talouskeskus on sijainnut nykyisellä paikallaan. Isotalon talouskeskus sijaitsi aivan Junnolan vieressä, sen koillispuolella. Isotalon talouskeskus on siirretty nykyiselle paikalleen v. 1880. Karjalohjantien iästä ei ole tarkkaa tietoa. Salmen pohjoispuolella olevan Taipaleen kylän nimen perusteella se on ollut osa vanhaa, ainakin keskiaikaista, kulkureittiä. Oletettavasti reitti on jatkunut Taipaleesta Salmen suuntaan. Laidikkeen kirkkotie Suomusjärven kylästä Laidikkeelle tunnetaan 1600-luvulta, ja se on jatkunut Laidikkeelta edelleen Taipaleelle ja Salmen halki Karjalohjalle.

Nykytila

Vanhalle kylätontille Junnolan ja Isotalon talouskeskusten yhteyteen ei ole tullut uudempaa asutusta. Talouskeskukset ovat näkyvästi tien varressa, Isotalo ylempänä rinteessä, Junnola tien eteläpuolella. Junnola on asumaton. Tilan päärakennus on 1800-luvun alusta, vuosiluku 1802 on löydetty talon hirrestä. Rakennusta on saatettu laajentaa myöhemmin (paritupa nykyisin?), ja ulkoasu lienee myöhemmältä ajalta (lautavuoraus?). Kesällä 2002 rakennus oli kunnostettavana, lautavuorausta uusittiin. Kohde on rakennushistoriallisesti merkittävä. Tilan pihapiirissä vanha aitta sekä uudempia talousrakennuksia. Isotalon päärakennus on vuodelta 1882. Se on rapattu 1950-luvulla ja kuistia on muokattu. Pihapiirissä on useita talousrakennuksia, vanhimmat 1900-luvun vaihteesta. Iso-Pirttiniemessä oleva Pirttiniemen vanha torppa ja Vähä-Pirttiniemessä oleva Vähä-Pirttiniemen torppa edustavat perämaiden pientila-asutusta. Niiden rakennuskanta on 1900-luvun alusta, erityisesti ensin mainittu on hyvin säilynyt kokonaisuus.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Salmi 23
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha kylätontti Seudullinen

KUVAUS

Isotalon ja Junnolan kantatilat, Karjalohjantie kulkee talouskeskusten välistä. Isotalon päärak. vuodelta 1886, rapattu, kuisti uusittu, leveä runko. Junnolan päärak. 1802, paritupa?, n. 8x24 m, vanha ulkoasu hyvin säilynyt. Näkyvä sijainti tien vieressä

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Isotalo

KYLÄ
Salmi
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
204

Kantatila. Talonpoikaistalo 1880-luvulta (rappaus 1956). Talouskeskus siirretty nykyiselle paikalleen alemmaa rinteestä v. 1880. Pihapiirissä lisäksi mm. aitta 1900-luvun alusta ja kanala 1930-luvulta.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Junnola

KYLÄ
Salmi
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
205

Kantatila vanhalla paikallaan. Päärak (peruskorjaus kesken v. 2002) 1800-l:n alusta (paritupa?). Pihapiirissä sementtitiilinen karjarakennus ja vaja 1900-l sekä aitta 1800-luvulta. Näkyvä sijainti Karjalohjantien varressa, Enäjärven rantamaisemassa.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Pirttiniemi

KYLÄ
Salmi
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
206

Vanha sotilastorppa, jonka päärakennus 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta. Navetta ja rantasauna 1900-luvun alusta. Sijaitsee Pirttiniemen kärjessä tiettömän taipaleen takana.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Rauhaniemi

KYLÄ
Salmi
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
207

Pientila, jonka päärakennus 1800-luvun lopulta (lautavuoraus uusittu?). Sijaitsee Enäjärven Tokkeensalmen etelärannalla.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Vähä-Pirttiniemi

KYLÄ
Salmi
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
208

Vanha torppa 1800-luvulta Enäjärven rannassa. Päärakennus (tupa, huone?) 1900-luvun alusta, hirsinen varastorakennus 1800-luvulta.

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Suomusjärvi Suomusjärvi

Maisema

Suomusjärven kirkonkylä sijaitsee kunnan keskiosassa. Maisemaa jakavat Suomusjärvi sekä Karjalohjantie ja Kekkosen tie. Suomusjärvi on pitkulainen järvi, jonka lounaispäässä sijaitsee vanha kylätontti ja kirkko. Järvi on täällä päässä kahden mäenharjanteen välisessä syvänteessä/laaksossa, joka jatkuu järven suuntaisesti lounaaseen, sieltä tulee lännessä olevien Iso-Ruonan ja Sikojärven laskuojat. Kylätontti on Suomusjärven pään pohjoispuolisella rannalla. Maasto nousee melko voimakkaasti järvestä pohjoiseen. Rannasta alkaa pelto, ylempänä rinteellä on asutusta. Molempien kantatilojen, Alhaisten ja Ylhäisten, talouskeskukset sijaitsevat peltoalueen yläpuolella rinteessä (talojen nimet kertovat kumpi on alempana ja kumpi ylempänä). Erityisesti Alhaisten tontilta avautuu hyvä näköala itä-koilliseen järvelle ja vastaavasti tilan rakennukset ovat näkyvällä paikalla. Kirkko, kellotapuli ja hautausmaa sijaitsevat järveltä nousevan rinteiden huipun toisella puolella, eikä niiden luota ole näköyhteyttä järvelle. Kirkko ja hautausmaa sijaitsevat Karjalohjantien varressa, joka niiden jälkeen kulkee kantatilojen talouskeskusten ohitse ja laskee alas rinteitä järven pohjukkaan. Siellä tie jatkuu järven toisella puolella itä-kaakkoon Laidikkeelle. Järven pohjukan kohdalla Karjalohjantiestä erkanee Arpalahden tie. Kylätontin kohdalla Suomusjärven lounaispäässä rannassa oleva pelto jatkuu lähes yhtenäisenä rantaa pitkin järven koillispuolelle, jossa myös on laajempi peltoalue sekä asutusta. Kekkosen tie kulkee kylän pohjoisosassa itä-länsisuunnassa. Se ohittaa kirkon ja sen ympäristön asutuksen pohjoispuolelta. Tie iohtaa idässä 1-tielle. Juuri tien itäisessä päässä on tien varressa asutusta, ja tie kulkee samalla lähellä Suomusjärven rantaa. Kirkon ja vanhan kylätontin länsipuolella alkaa mäkinen korpimetsä, samoin Suomusjärven eteläpuolella Karjalohjantien varressa.

Historia

Suomusjärven kylän alueelta ei ole löydetty jäänteitä kivikautisista asuinpaikoista, mutta kaksi irtolöytöä (kourutalton ja poikkikirves) kylästä on tehty. Vanhin maininta historiallisissa lähteissä Suomusjärven kylästä on vuodelta 1532. Vuoden 1540 maakirjan mukaan kylässä oli kolme tilaa: Alhainen, Ylhäinen ja Knaapi, joista viimeksi mainittu on hävinnyt 1700-luvun alussa. Suomusjärvestä tuli kirkonkylä 1700-luvun vaihteessa, jolloin vanha kirkko Laidikkeella todettiin huonokuntoiseksi ja uusi päätettiin rakentaa Suomusjärvelle. Kirkkoa rakennettiin usean vuoden ajan 1700-luvun alkuvuosina, se valmistui v. 1708. Nykyinen kirkkorakennus valmistui v. 1850. Isojaon aikaan v. 1778 Alhaisten ja Ylhäisten talouskeskukset sijaitsivat nykyisillä paikoillaan. Liikenteellisesti kylä on sijainnut melko keskeisellä paikalla. Itä-länsisuunnassa kulkeva Kekkosen tie on vanha tie, joka on johtanut lännessä Rautsuolta itään Lohjalle ja edelleen Helsinkiin asti. Isojaon aikaan tieura on kulkenut nykyisen tien lähellä, vain paikoin täsmälleen samalla kohtaa (TMM:n maisemahistorian kartta-aineisto). Tieltä on tuolloin päässyt kylätontille ja kirkolle kahta reittiä, itäistä ja läntistä tietä pitkin, jotka ovat yhdistyneet Ylhäisten talon kohdalla yhdeksi, Laidikkeelle vieväksi tieksi. Kekkosen tieltä kylätontille johtaneiden teiden urat ovat edelleen merkittynä peruskarttaan ja ovat myös maastossa olemassa, tosin vähän käytettyinä. Nykyisen Kekkosen tien varteen kylän koillisosaan on 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa syntynyt asutusta (ei inventoitu 2002). Asutuksen yhteydessä on myös kylän kansakoulu, joka rakennettiin 1928. Kylän alueelle, Suomusjärven lounaispuolelta tulevan Sikojärven ja Iso-Ruonan laskujoen varteen on rakennettu mylly ilmeisesti 1800-luvulla (isojaonkartassa ei merkintää, isojaon täydennyksen kartassa 1910-l paikalla on myllärin torppa).

Nykytila

Vanhan kylätontin ja kirkon yhteyteen on tullut jonkin verran uudempaa asutusta, sekä seurakuntatalo ja kirkkoherranvirasto. Kyläasutus kirkon ja vanhan kylätontin ympärillä ei silti kokonaisuutena ole niin laaja, kuin kirkonkylältä voisi olettaa. Järven rannassa olevat pellot ovat viljelyksessä, maisema on pysynyt avoimena. Alhaisten ja Ylhäisten kantatilojen talouskeskukset ovat vanhoilla näkyvillä paikoillaan järven rantaan laskevan rinteiden yläosassa. Molempien päärakennukset ovat lisäksi aivan Karjalohjantien varressa. Ylhäisten päärakennus on 1800-luvulta, sitä on laajennettu ainakin kaksi kertaa: 1870-luvulla yksinäistuvasta parituvaksi (?), 1930-luvulla tehty laajennussiipi. Alhaisten empiretyylinen päärakennus rak. 1871, vanha ilme pääosin hyvin säilynyt. Kylässä on toinen asutuskeskittymä Kekkosen tien varressa lähellä 1-tietä kylän koillisosassa. Kylän maat ulottuvat 1-tien pohjoispuolelle, jossa myös on asutusta. Museovirasto on määritellyt Suomusjärven kirkonkylän valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi. (Rakennettu kulttuuriympäristö, Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16, Helsinki 1993)

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Suomusjärvi 24
ARVOALUE ARVOTUS
Kirkko ja hautausmaa Valtakunnallinen

KUVAUS

Kirkko siirretty Laidikkeelta Suomusjärvelle 1700-luvun vaihteessa. Nykyinen kirkkorakennus rak. 1850 (uusklassinen ristikirkko), kellotapuli rak. 1751 (ulkoasu 1800-1900-l.), ruumishuone 1700-luvulta (vanhan kirkon sakaristo, ulkoasu 1800-l.)

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Suomusjärvi Suomusjärvi 25
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha kylätontti Seudullinen

KUVAUS

Alhaisten ja Ylhäisten talouskeskukset vanhoilla paikoillaan. Näkyvä sijainti järveltä nousevassa rinteessä. Alhaisten päärak. 1871, Ylhäisten päärak. 1800-luvulta, laajennettu 1870-l ja 1930-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA KYLÄ KOHDENO
Suomusjärvi Suomusjärvi 209
KIINTEISTÖ ARVOTUS
Ahjola Seudullinen

Entinen Ylhäisten tilan vanhanväen asunto. Taitekattoinen asuinrakennus 1920-luvulta, vanha ulkoasu säilynyt hyvin. Sijaitsee maantien varressa vanhan kylätontin yhteydessä. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Alhainen

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
210

Kantatila vanhalla tontillaan. Talonpoikaistalo 1871 (ikkunat uusittu 1950-luvulla), empirevaikutteita. Toinen asuinrakennus 1800-luvulta (peruskorjauksia). Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Avoranta

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
211

Torppa, Asuinrakennus 1800-luvulta, jatkettu kamarilla 1902. Piharakennuksena on pulpettikattoinen vaja.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Honkavuori

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
212

Päärakennus on rakennettu 1927. Pihapiirissä on ns. "Rasilan tupa" 1905, navetta 1924 ja vanha aitta. Talli ja sauna ovat 1930-luvulta ja muu rakennuskanta on 50-luvulta tai myöhempää.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Joenpelto

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
213

Päärakennus v.1922, peruskorjattu 1960-l:lla. Vanhempi päärakennus purettu. Pihapiirissä on lisäksi 1960-luvulla rakennettu ulkorakennus. Kylän taajamassa koulun vieressä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Järvenpää

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
214

Päärakennus v.1918, peruskorjattu v.1987-1993. Pihapiirissä navetta 1950-l:ta ja sauna/kanala, lisäksi maakellari, uudempi leikkimökki ja grillikatos. Kauempana kaksi peltoliiteriä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ketola

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
215

Tilattoman väen asunto kirkon vieressä. Satulakattoinen as.rak (yksinäistupa?, n. 13x6,5 m) kenties 1800-l:lta, korjattu 1900-l lopulla, vanha ilme säilynyt. Pihapiiri metsän ympäröimä. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Kirkkomäki

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Valtakunnallinen

KOHDENO
216

Suomusjärven kirkko vuodelta 1850 (Uusklassinen ristikirkko), kellotorni 1751 (ulkoasua muokattu myöhemmin), ruumishuone 1700-luvulta (vanhan kirkon sakaristo). Hautausmaa. Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Lepistö

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
217

Mäkitupa, lohkottu Ylhäisten tilasta 1923. Asuinrakennus, jossa tupa ja kamari n. 1900, kuisti 2000-l . Muita rakennuksia ovat vanha navetta, aitta, vaja ja pieni eläinsuoja.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Lepola

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
218

Mäkitupa, lohkottu Ylhäisten tilasta 1923. Perinteisessä asussaan säilynyt 1900-luvun vaihteen eteiskamarillinen tupa. Rakennus sijaitsee aivan tien laidassa. Tiestä kauempana on lisäksi uudempi kesämökki ja autotalli.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	219
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsäranta	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1928. Pihapiirissä 1929 rakennettu navetta ja sauna 1960-luvulta. Vanha ilme säilynyt. Sijaitsee 1-tien varrella.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	220
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Myrskylä	Paikallinen	

Myrskylä toiminut Suomusjärven kunnantalona. Talonpoikaistalo 1870-1890-l, säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Pihapiirissä vanhat, hyvin säilyneet sauna, aitta ja vaja. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	221
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkilä	Maisemallinen	

Tila sijaitsee 1-tien laidassa, päärakennus 1937. Vanha ilme säilynyt. Pihapiirissä lisäksi kanala/sauna ja navetta/työverstaas.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	222
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhanmanner	Maisemallinen	

Vanha torppa Karjalohjantien varressa. Asuinrakennus 1920-luvulta (peruskorjattu ja laajennettu 1980-l:lla, alkujaan tupa + kamari?), navetta 1900-luvun alusta. Rakennuksissa osin vanhaa ilmettä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	223
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ruonankangas	Paikallinen	

Presidentti Urho Kekkosen kesäasunto. Loma-asunto ja rantasauna 1950- tai 1960-luvulta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	224
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tienhaara	Maisemallinen	

Päärakennus on rakennettu v.1936, peruskorjattu v.1985. Pihapiirissä ei muuta vanhaa rakennuskantaa. Autotalli/puuvaja on rakennettu 1986.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	225
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Toivola	Paikallinen	

Kirkonkylän koulu, joka on rakennettu vuonna 1928 koulukiinteistöksi. Pihapiirissä on samaan aikaan rakennetut piharakennus ja sauna. Koulurakennus on korjattu ja laajennettu lisäsiivellä 1985.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	226
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tupamäki	Maisemallinen	

Päärakennus on rakennettu v.1930, korjattu v.1971 lähtien, vanha ilme säilynyt. Pihapiirissä navetta 1940-luvulta ja sauna v.1971. Ennen v.1930 paikalla oli vanhempi sepän asuinrakennus. Kekkosen tien varressa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	227
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vähä-Rannanpelto	Maisemallinen	

Torppa, jonka päärakennus, navetta ja sauna ovat kaikki rakennetut vuonna 1925. Rakennukset ovat hirsirunkoisia ja sauna on vuoraamatonta hirttä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Suomusjärvi	Suomusjärvi	228
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylhäinen	Seudullinen	

Kantatila vanhalla kylätontilla. Talonpoikaistalo 1800-luvulta, muutoksia 1930-, 1950-l. Useita vanhoja talousrakennuksia. Sijaitsee näkyvällä paikalla maantien varressa, rinteiden päällä. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ylipryki

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
229

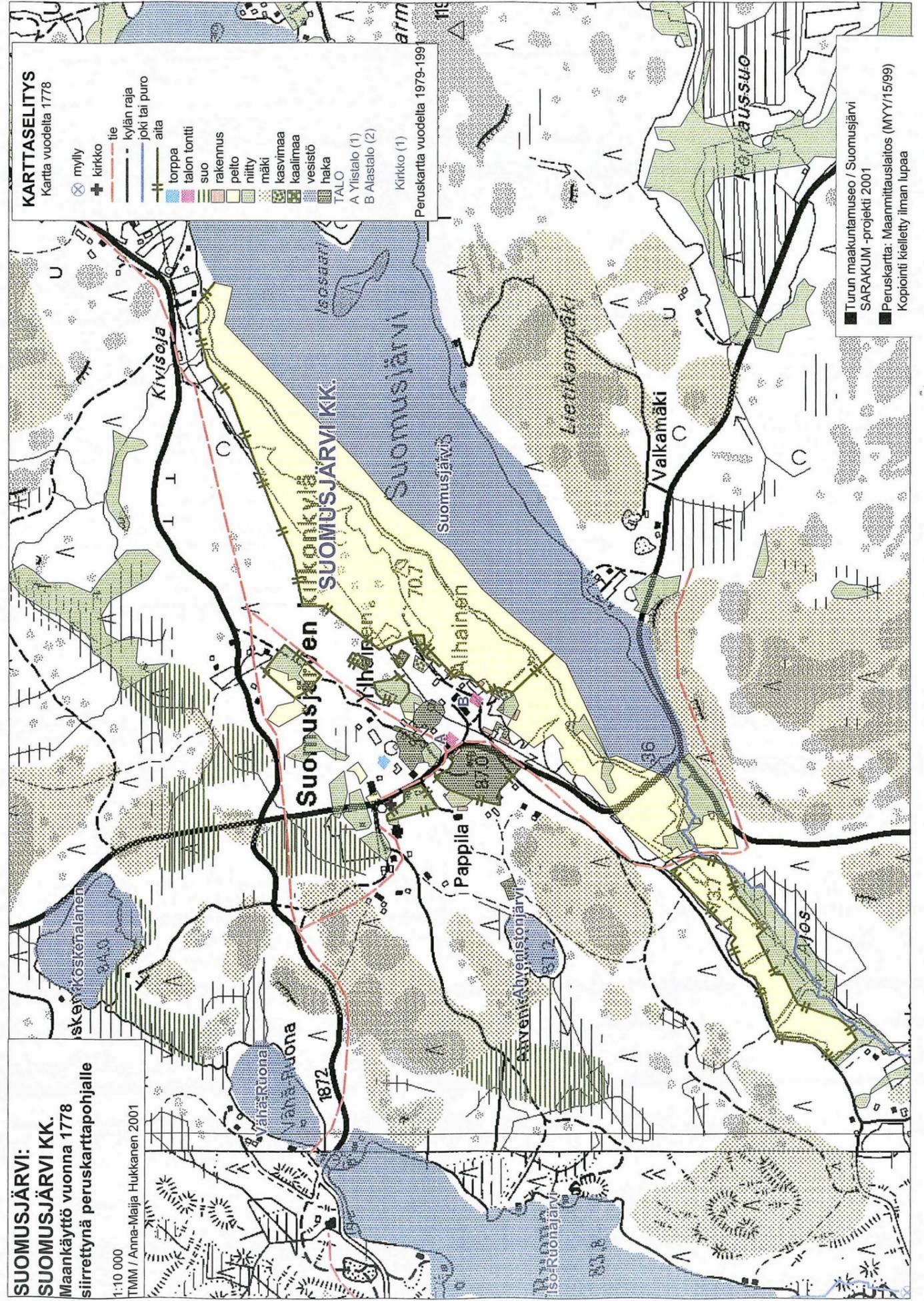
Torppa. Päärakennus 1900-luvun alusta, laajennettu 1927. Pihapiirissä on 1927-30 rakennettu tiilinavetta ja 1964 rakennettu sauna.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Ylipryki

KYLÄ
Suomusjärvi
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
230

Torppa, lohkottu Ylhäisten tilasta 1923. Asuinrakennus 1900-luvun vaihteesta, muutoksia 1927, 1980-l ja 2002. Pihapiirissä on lisäksi navetta 1920-luvulta ja uudempi sauna.



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Taipale

Maisema

Kylä sijaitsee kunnan itäosassa Enäjärven rajaamalla maakannaksella. Taipaleen vanha kylätontti on Enäjärven Lammaskarinlahden pohjukan pohjoisrannalla. Kylätontti on mäenharjanteella, järveen laskevassa rinteessä on peltoa. Kylätontin läpi kulkeva Lammaskarintie johtaa lounaaseen järvenlahden rannan suuntaisesti. Tien pohjoispuolelle ja kylätontin länsipuolelle jää metsäalue. Kylätontin itäpuolelta n. 100 metrin päässä kulkee pohjois-eteläsuunnassa Karjalohjantie (johon Lammaskarintie yhtyy kylätontin pohjoispuolella). Kylätontin ja järvenlahden kohdalla oleva peltoalue ulottuu Karjalohjantien reunaan. Maasto on kylätontin kohdalla kumpuilevaa. Karjalohjantien itäpuolella Enäjärven rantaan on matkaa kylätontin kohdalla n. 600-700 metriä, etelämpänä tie kääntyy lähemmäs rantaa. Kylätontin kohdalla Karjalohjantien ja rannan välissä on ruovikkoa, osaksi myös peltoa ja niittyä. Järven rannalla on runsaasti kesäasutusta. Karjalohjantien varressa on haja-asutusta.

Historia

Kylän alueelta on löydetty kivikauteen ajoittuva tasatalta, sekä rautakautinen soikea tuluskivi. Asuinpaikkojen jäänteitä ei ole löydetty. Historiallisissa lähteissä varhaisin maininta Taipaleen kylästä on vuodelta 1427. Vuonna 1540 kylässä oli kolme taloa: Paavola, Piekkala ja Falkki. Paavola ja Piekkala ovat 1700-luvulla olleet saman omistajan hallussa, yhtenä Taipaleen ratsutilana. Isojaon aikaan tilojen talouskeskukset ovat sijainneet nykyisillä paikoillaan (Paavola 20-30 metriä etelämpänä lähempänä Piekkalan pihapiiriä). Paavolan tilan päärakennus muutettiin kansakouluksi 1900-luvun alussa rakentamalla sen pätyyn suuri luokkahuone. Koulu toimi vuoteen 1965 asti. Kylässä on ollut postitoimisto 1900-luvulla (Vaaran kiinteistö).

Nykytila

Vanha kylätontti sijaitsee hieman Karjalohjantieltä syrjässä. Kantatiloilla on vanhat päärakennukset. Paavolan (nykyinen nimi Paavolanmäki) kansakouluksi muunnettu päärakennus on 1890-luvulta, ja säilynyt ulkoisesti hyvin vanhassa asussaan. Piekkalan päärakennus 1800-luvun lopulta, Falkin 1800-luvun puolivälistä - molempia laajennettu 1900-luvun taitteessa, ja peruskorjauksia tehty myöhemmin. Kylätontilla on kantatilojen lisäksi Piekkalan työväen asuintalo (Aarla) sekä Falkin vanhan emännän asuintalo (n. 1950-luvulta). Kylän pellot ovat viljelyksessä.

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ
Taipale

KOHDENO
231

KIINTEISTÖ
Aarla

ARVOTUS
Paikallinen

Vanhalla kylätontilla oleva entinen Piekkalan talon työväen asuinrakennus, erotettu itsenäiseksi kiinteistöksi. Päärak 1800-l lopulta, peruskorjauksia tehty 1970-l:lta (ikkunat ja kuisti uusittu, laajennettu jossakin vaiheessa?).

KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄ
Taipale

KOHDENO
232

KIINTEISTÖ
Falkki

ARVOTUS
Seudullinen

Kantatalo, tilan talouskeskus isojaon aikaisella paikallaan. Päärakennus talonpoikaistalo 1800-luvulta, hirsirunko katonharjaan asti, peruskorjauksia: lautavuoraus ja ikkunat uusittu.



KUNTA
Suomusjärvi

KYLÄKOSA
Taipale

KOHDENO
26

ARVOALUE
Vanha kylätontti

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS
Paavolan, Piekkalan ja Falkin talouskeskukset mäenharjanteen laella, peltoalueen laidalla. Paavolan päärakennus 1890-luvulta, muutettu kouluksi 1900-l. alussa, vanha asu hyvin säilynyt. Piekkalan ja Falkin päärakennukset 1800-luvulta, peruskorjauksia.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Paavolanmäki

KYLÄ
Taipale
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
233

Paavola yksi kylän kantataloista. Päärakennus talonpoikaistalo (rak. 1896), ollut paritupa mutta muutettu 1906 kouluksi lisäämällä päähän luokkahuone. Suuria peruskorjauksia ei ole tehty. Pihapiirissä koulun talousrakennus.

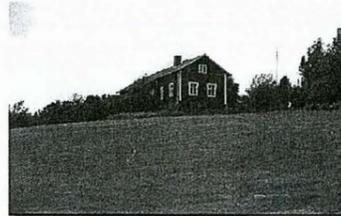


KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Piekkala

KYLÄ
Taipale
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
234

Kantatila. Päärakennus 1800-luvulta (paritupa, rakennuksen yläosa hirrestä), toinen tupapäätty vuodelta 1900. Pihapiirissä vanhoja talousrakennuksia, mm. aitta 1800-luvulta. Päärakennus sijaitsee näkyvällä paikalla mäen harjalla peltoaukean laidalla.



KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Rientola

KYLÄ
Taipale
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
235

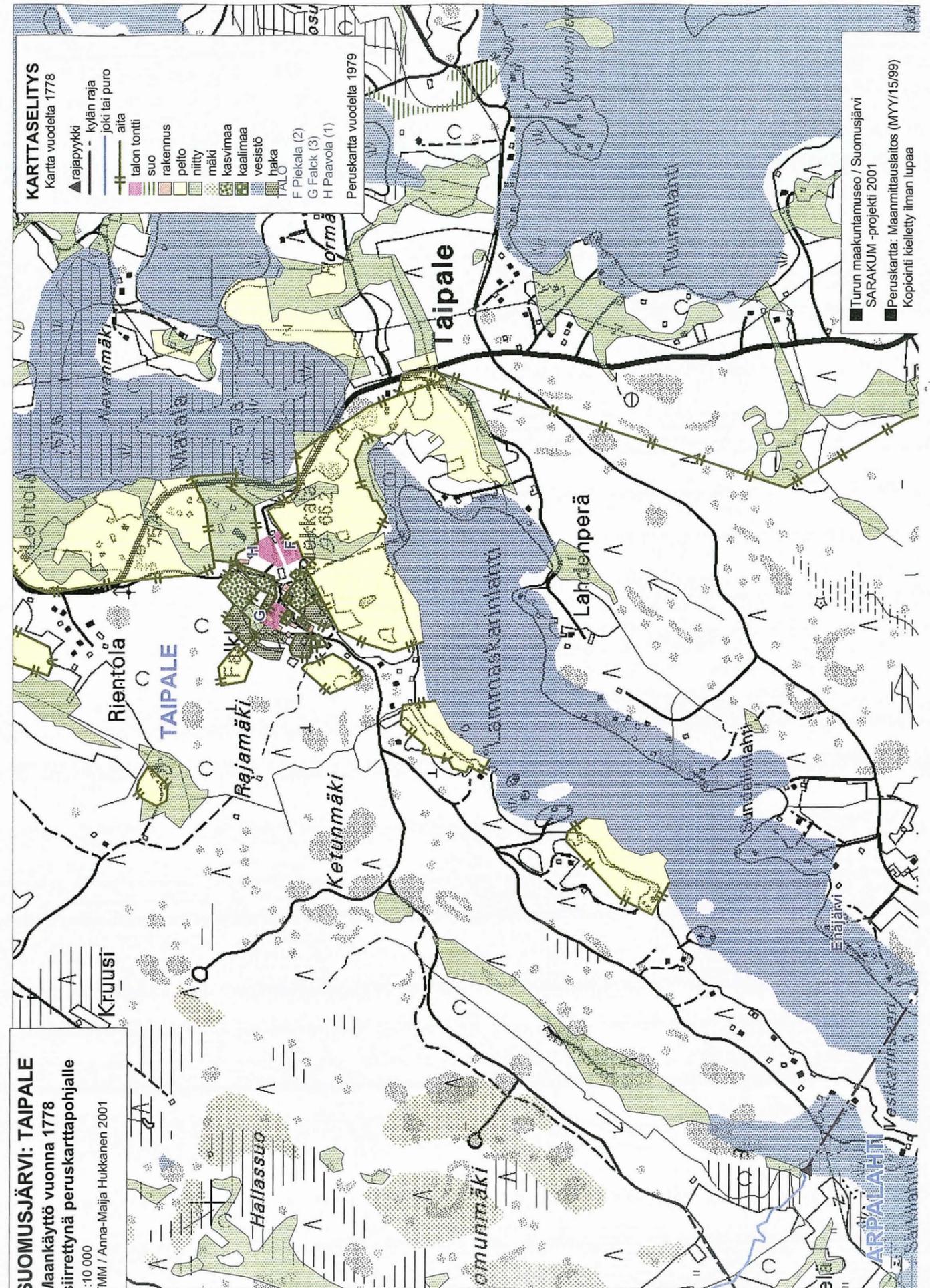
Pientila 1900-luvun alkupuolelta, vanhassa asussaan säilynyt keskeismuurillinen päärakennus 1930-luvulta. Samassa pihapiirissä uudempi asuinrakennus.

KUNTA
Suomusjärvi
KIINTEISTÖ
Vaara

KYLÄ
Taipale
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
236

Kiinteistö erotettu kansakoulunopettajan asuintontiksi/pientilaksi 1930-luvun alussa. Aumakattoinen, 2-kerroksinen funkisvaikutteinen asuinrakennus (rak. 1941), säilynyt hyvin vanhassa asussaan. Sijainti näkyvä Karjalohjantien varressa.



KUNTA

Suomusjärvi

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Vareksenböle

Maisema

Sijaitsee Varesjärven ja Perikas-järven välisellä maa-alueella. Maisema on metsäinen, ainoa tie kulkee metsäalueen läpi. Joitain niittyjä on metsäalueiden välissä, niityt ovat olleet aikaisemmin naapurikylien viljelyksessä.

Historia

Entinen lähikylien yhteinen viljelyalue, ns. autiopyöli. Lahnajärven ja Kettulan jakokunnat kiistelivät Vareksenbölen autiopyölin omistuksesta 1440-luvulta 1690-luvulle asti, jolloin Vareksenbölen jakamisesta saatiin sopimus Lahnajärven, Kettulan ja Salmen kylän välille.

Nykytila

Järvien rannoilla on jonkin verran kesämökkiasutusta ja yksi vakinainen asuintila, Pyöli.

KUNTA

Suomusjärvi

ARVOALUE

Vanha autiopyölin tontti

KYLÄKOSA

Vareksenböle

ARVOTUS

Paikallinen

KOHDENO

27

KUVAUS

Pyölin tila on liki samalla paikalla, johon v.1771-1798 isojakokartoissa on merkitty kaksi torppaa. Pyölin asuinrak kenties 1920-l:lta, remontoitu 1990-l:lla, vanhailmeinen. Aitta 1800-l:lta, muut ulkorak:t 1900-l alkup:lta. Kylän ainoa vanhempi tila.

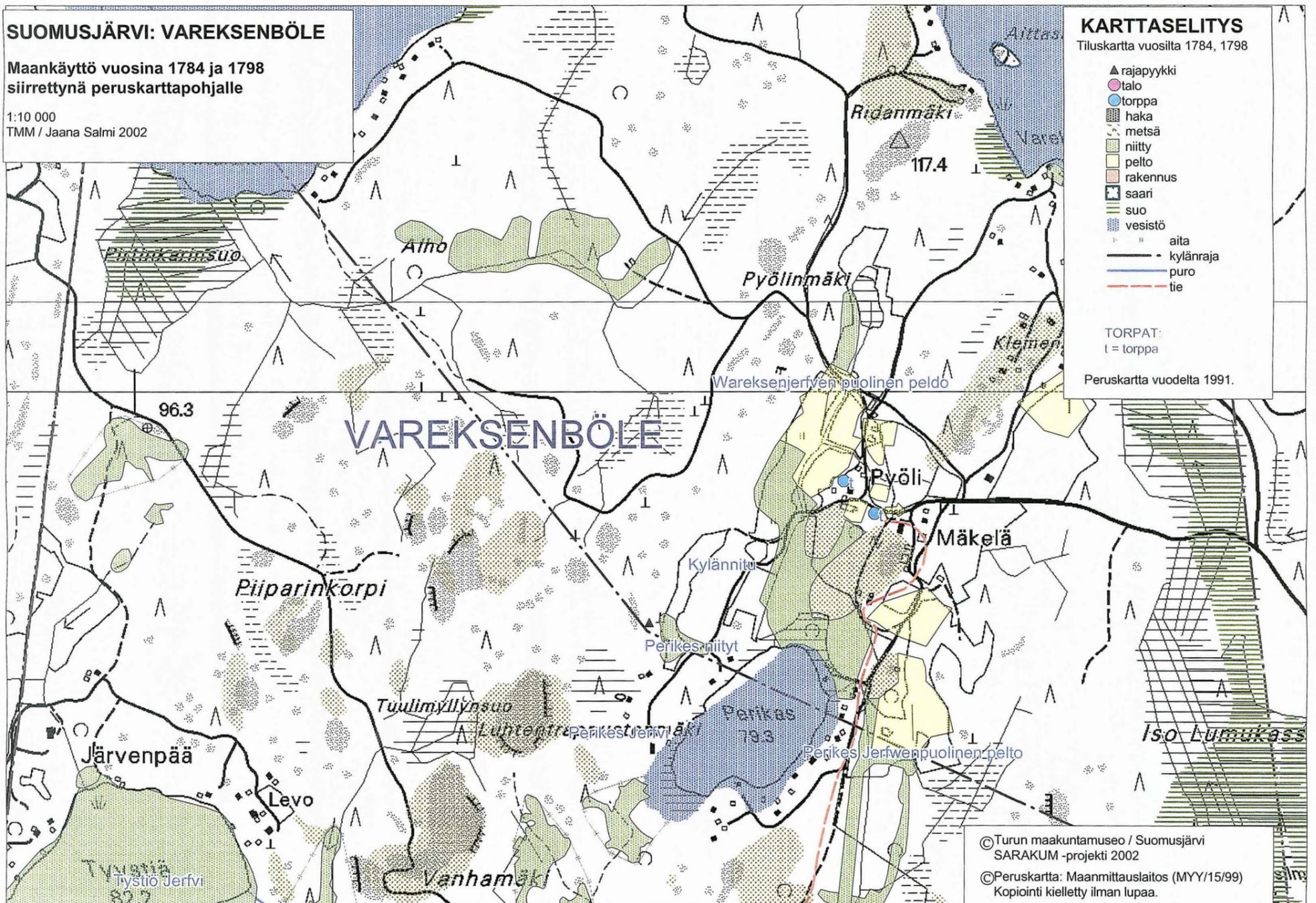
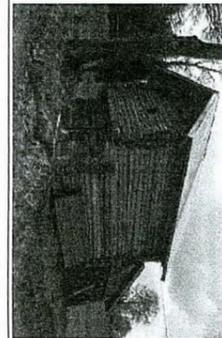


KUNTA
Suomusjärvi
KINTEISTÖ
Pyöli

KYLÄ
Vareksenböle
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
237

Lohkottu 1926. Vareksenbölen vanhinta asutusta edustava tila. Päärakennus n. 1920-l, muutoksia 1990-l. Navetta n. 1920-l, puuvaja n. 1930-l, sauna 1940-50-l ja lisäksi pihapiirissä on näitä vanhempi aitta.



SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA ”Sarakum”

PROJEKTISUUNNITELMA

Tausta: Varsinais-Suomen tärkeimmät matkailulliset teemat ovat kulttuuri ja alueen ainutlaatuinen historia. Vasta viime aikoina on alettu ymmärtää kulttuuriympäristöön liittyvien arvojen merkitys kansalliselle ja paikalliselle identiteetille. Kulttuuriympäristöä voidaan hyödyntää myös elinkeinotoiminnassa ja näin luoda uusia työtilaisuuksia. Ympäristön vaalimisen varmistamiseksi on jatkettava historiallisten muistomerkkien ja rakennusten sekä ympäristöjen ja maisemien hoitoa. Hoidon ja suunnittelun pohjaksi tarvitaan perustietoa alueen historiasta sekä rakennettuun ympäristöön sisältyvistä kulttuuriarvoista.

Varsinais-Suomessa on säilynyt enemmän vanhoja rakennuksia kuin missään muualla Suomessa. Länsi-Suomelle tyypillinen kyläasutus on erittäin tiheätä ja vanhat kylämäet ympärillä avautuvine viljelmineen hallitsevat ympäristöä yhä tänäkin päivänä. Rakennettu ympäristö muodostaa yli 70 % kansallisvarallisuudestamme. Analyttinen ja ajantasainen tieto auttaa viranomaisia ja yksityishenkilöitä vaalimaan kansallisvarallisuutta myös kulttuuriarvot säilyttävällä tavalla. Perusteltu tieto edistää myös vanhojen arvokkaiden ympäristökokonaisuuksien ja kohteiden korjaamista ja käyttöä mm. matkailutarpeisiin.

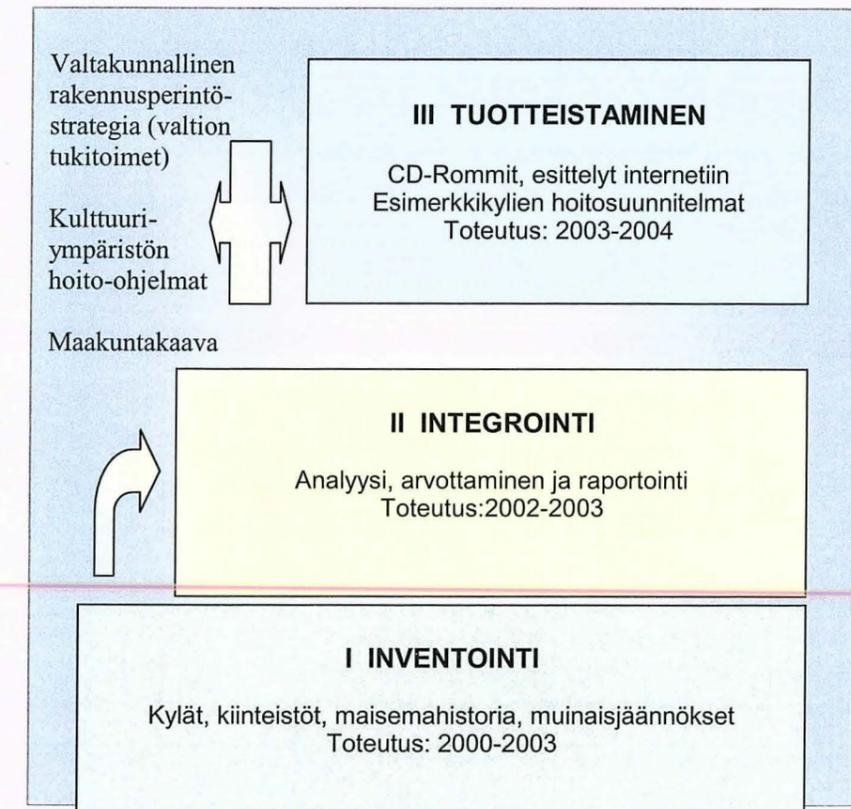
Salon seutu on alueena monipuolinen ja kiinnostava. Maisematyypeiltään alue jakautuu kolmeen osaan; (II) rannikon jokilaakso-selänne-vyöhykkeeseen (Salon seutu), (III) savitasankojen hallitsemaan ja pienten moreeniselänteiden jäsentämään viljelylakeuksien vyöhykkeeseen (Someron seutu) ja (IV) selännevaltaiseen vyöhykkeeseen (Kiskon-Somerniemen-vyöhyke), jolle ovat tyypillistä kapeat laaksot, järvet, metsäselänteet ja harjut. Maisematyypit ovat vaikuttaneet jo varhain ympäristön erityis- ja ominaisuuspiirteiden muovautumiseen. Suomen vanhimman kivistä kulttuurin, Suomenselän kulttuurin, asuinsijat sijaitsevat selännevaltaisella vyöhykkeellä ja rannikkoseudun jokilaaksot ovat saaneet pysyvän asutuksensa viimeistään rautakaudella. Alueen kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin kuuluu mm. poikkeuksellisen hienoja kartanomiljöitä, talonpoikaista kyläasutusta sekä varhaisen esiteollisen ajan ruukki- ja kaivosyhdyskuntia. Voimakkaasti viime vuosina kasvanut Salon kaupunki edustaa sekä pittoreskia entistä puutalovaltaista kauppala-että modernia liike-elämän keskusta.

Salon seudulla on Uskelan- ja Halikonjoen laaksot, jotka kuuluvat valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin. Lisäksi alueella on lukuisia valtakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä rakennetun ympäristön suojelukohteita. Alueen halki kulkee myös kaksi valtakunnallisesti merkittävää ikivanhaa päätietä, Hämeen härkätie ja Suuri rantatie (Kuninkaantie). Näitä yhdistävät Hiidentie ja Härjänpoljintie, ja kylästä toiseen kiemurtavat lukemattomat, jo keskiajalla syntyneet kirkko- ja kylätiet.

Tavoite: Projektin tavoitteena on tuottaa perustietoa ympäristönhoidon ja matkailun tukemiseksi, vahvistaa asukkaiden identiteettiä sekä lisätä alueen vetovoimaisuutta ja tunnettavuutta.

Alue: Alueellisesti projekti kattaa Halikon, Kiikalan, Kiskon, Kuusjoen, Muurlan, Perniön, Perttelin, Salon, Someron, Suomenselän ja Särkisalon kuntien asutuksen ja elinkeinoelämän historialliset ydinalueet.

Hanke:



Hankkeen aikana tuotetaan kattava, monipuolista käyttäjäkuntaa palveleva perustiedosto alueen muinaisjäännöksistä, rakennetusta ympäristöstä ja maisemahistoriasta sekä määritetään kulttuurihistorialliset arvot ja suunnitellaan aineiston pohjalta tehtäviä ”tuotepaketteja”.

Projekti muodostaa ”sateenvarjoprojektin”, jonka alla eri osiot ja niiden rahoitus toteutetaan. Hankekokonaisuuden esiselvitysosan (I) muodostaa kulttuuriympäristön (rakennukset, maisemahistoria, kylät, muinaisjäännökset) inventointi ja sen rahoituksesta vastaa Varsinais-Suomen liitto (maakuntakaavoitus/maakunnan kehittämisasiä), alueen kunnat ja Turun maakuntamuseo. Aiempien ja nyt toteutettujen inventointien integrointi (II) arvotuksen sisältäväksi tiedostoksi toteutetaan maaseutuohjelman rahoituksen turvin ja tiedoston tuotteistaminen (III) tapahtuu yhteistyössä Leader-toimintaryhmien ja Tampereen Teknillisen Korkeakoulun arkkitehtiosaston kanssa.

Projektin perusselvitykset suunnataan niihin alueisiin, jotka ovat kunkin kunnan asutus- ja elinkeinohistorian kannalta kaikkein merkittävimmät. Jokilaaksoihin ja järvien rantojen tuntumaan sijoittuvat keski- ja uuden ajan alussa asutetut vanhat kylätontit, niitä yhdistävät historialliset tiet, ja niiden ympärillä avautuvat hedelmällisille paikoille raivatut vanhimmat viljelyalueet. Alueen luonnonvarat ovat luoneet myös edellytykset varhaiselle ruukki- ja kaivostoiminnalle, ja niiden ympärille on syntynyt jo 1600-1700-luvuilla mielenkiintoisia teollisuusyhdyskuntia.

Maaseudun rakennetun ympäristön arvottaminen tapahtuu Maisema-alue- ja Joki- varsiprojekteissa luotujen kriteerien mukaisesti: Kylät ja kiinteistöt jaetaan asutus- ja kulttuurihistoriallisen sekä rakennustaiteellisen arvon pohjalta kolmeen luokkaan (seudullinen, paikallinen ja maisemallinen). Viljelymaisemasta arvokkaimman luokan muodostaa vanhan maatalouden aikainen avoin maisema (pellot, niityt ja hakamaat) ja tiestöstä hyvin säilyneet historialliset linjaukset. Kaupunkien rakennetun ympäristön arvottamista varten luodaan maaseudun arvoluokkia vastaava kriteeristö Salon kaupungin asemakaavakartta-analyysin ja kiinteistöinventoinnin pohjalta.

Rakennuskulttuuri- ja historiatiedot viedään ATK-tietokantaan (Access), josta ne on siirrettävissä paikkatiedostoihin (GIS). Maisemahistoria- ja kulttuuriarvokartat digitoidaan ominaistietoineen suoraan paikkatieto-ohjelmaan (Mapinfo).

Kuntien muinaisjäänösinventoinnit päivitetään ja tiedot niistä viedään osaksi paikkatietojärjestelmää ja kulttuuriarvokarttoja. Kunnat saavat tiedot käyttöönsä paperitulosteina sekä sähköisessä muodossa resurssiensa ja tarpeidensa mukaan.

Projektin yhteydessä tutkitaan sähköisten tiedonhallintamenetelmien tarjoamia mahdollisuuksia levittää tietoa rakennetusta kulttuuriympäristöstä opetustoimen, matkailuelinkeinojen ym. kiinnostuneiden tahojen käyttöön. Kustakin kunnasta tehdään CD-Rom, johon on koottu kuntaa koskeva aineisto, sekä esittely kunnan kulttuuriympäristöstä ja sen arvoista internetiin.

Projektin aikana solmitaan yhteydet aktiivisiin kyläyhdistyksiin tai vastaaviin tahoihin, jotka ovat kiinnostuneita lähtemään mukaan III vaiheen jatkohankkeisiin. Kustakin kunnasta pyritään löytämään esimerkkikylä tai alue, josta laaditaan alueen kulttuuriarvoihin pohjautuva hoitosuunnitelma. Kohteet valitaan eri tyyppien edustajista unohtamatta voimakkaasti muuttuneita taajamia ja muinaisjäänösten hoitotavoitteita. Hoitosuunnitelmien on tarkoitus toimia esimerkkeinä myös muiden alueiden vaalimiselle. Mallikohteet voisivat olla esim. seuraavan-

laisia: 1. Halikon Hajalan taajama tai Märy, joka on mäen reunaan sijoittuva talonpoikainen ryhmäkylä, jonka viljelymaisema on muuttumassa aluetta halkovan moottoritien seurauksena. 2. Kiikalan Johannislundin lasitehtaan alue. 3. Kiskon Orijärven kuparikaivoksen alue. 4. Kuusjoen Kanunki, mäellä sijaitseva vanha talonpoikainen ryhmäkylä. 5. Muurlan Ruotsalan kylä. 6. Perniön Kosken ja Latokartanon kartano- ja ruukkimiljööt. 7. Perttelin Iso-Hiisi ja Vähä-Hiisi. 8. Salon vanhin kaava-alue (tai Mököinen). 9. Someron Hirsjärven kartanot (Vanhala, Kartano, Söderkulla ja Wiik). 10. Suomensjärven Kitula. 11. Särkisalon Pettu.

Lähtötilanne ja tehtävät: Aiemmin kerättyjen rakennuskulttuuritiedostojen kattavuus ja taso vaihtelee hyvin paljon eri kuntien kesken. Parhain tilanne on Kuusjoella, jonka rakennusinventointi ja analyysi on tehty Varsinais-Suomen jokivarsialueiden inventointiprojektin (1997-99) yhteydessä ja heikoin Kiskossa ja Suomensjärvellä, joissa työ on käytännöllisesti katsoen aloittamatta. Projektin yhteydessä täydennetään myös aiemmin tehtyjä inventointeja maisemahistorian selvityksen, kulttuuriarvojen määrittelyn ja koordinaattien tarkastuksen osalta.

Myös alueen muinaisjäänösten inventointitaso vaihtelee huomattavasti. Vanhimmat tiedot ovat vuodelta 1885 (Särkisalo) ja 1949 (Salo), uusimmat 1990-luvulta (Halikko 1998, Perniö 1997). Salon, Kiikalan, Kiskon ja Särkisalon muinaisjäänökset inventoidaan uudelleen. Osasta vastaa rahoituksen ja toteutuksen osalta museovirasto. Paikkatietoon siirrettävät tiedot tarkastetaan sijainti- ym. tietojen osalta.

Alueen 11 kunnassa on yhteensä noin 450 kylää ja karkeasti arvioiden noin 6000 ennen vuotta 1940 rakennettua kiinteistöä. Näistä on aiemmin inventoitu noin 4000 kiinteistöä ja laadittu noin 180 kylästä aluelomake.

Alueen halki kulkee kaksi valtakunnallisesti merkittävää ikivanhaa päätietä, Hämeen härkätie ja Suuri rantatie (Kuninkaantie), näitä yhdistävät Hiidentie ja Härjänpoljantie sekä lukemattomia jo keskiajalla syntyneitä kirkko- ja kyläteitä. Vain päätiet on inventoitu Tiemuseon toimesta, muiden teiden linjauksista ja säilyneisyydestä ei ole käytettävänä yhtenäistä tietoa.

Kattavien tiedostojen kokoaminen rakennetusta kulttuuriympäristöstä vaatii noin 70 kuukauden työpanoksen ja muinaisjäänösten inventointi noin 19 kuukautta. Lisäksi tulevat julkaisuista (hoitosuunnitelmat, raportit, CD-Rommit, internet-esittelyt) aiheutuvat kustannukset.

Tulokset: Työn tuloksena syntyvä rakennuskulttuurikortisto muodostuu alueinventointilomakkeista (liite 1) ja kohdeinventointilomakkeista (liite 2):

Alueinventointiosaa käytetään hyväksi kylien maankäytön ja elinkeinoelämän suunnittelussa. Se sisältää mm. matkailuelinkeinojen luomiseen ja kehittämiseen tarvittavaa syvällistä kulttuurihistoriallista tietoa ja kohteiden arviointia nähtävyyksissä. Se sisältää tietoa asutus- ja maisemahistoriasta sekä kulttuu-

rihistoriallisista ja maisemallisista arvoista, muinaisjäännöksistä sekä uhkatekijöistä ja muutoksista kulttuurimaisemassa, rakennusten ikäjakaumasta jne.

Kohdeinventointilomakkeista saa tietoa yksittäisten kiinteistöjen historiasta, rakennusten kulttuurihistoriallisesta ja antikvaarisesta arvosta suojelua, peruskorjausta ja rakennusvalvontaa varten.

Kortiston tueksi tehdään kylittäin ja kunnittain nk. kulttuurimaisemakopiot historiallisesta maisemarakenteesta (liite 3) sekä nk. arvokartta (liite 4), jossa on esitetty yksilöiden alueiden kulttuuri-elementit (muinaisjäännökset, rakennuskanta, kylämäet, kaupunginosat, historialliset tiet, pellot jne.). Kulttuurimaisemakopioilla tarkoitetaan 1700- ja 1800-luvun vaihteen isojakokartoista peruskarttapohjalle siirrettyä maisemakuvaa, joka visualisoi vanhan maatalouden aikaista tilannetta. Kulttuurimaisemakopiot ovat erittäin tärkeitä apuvälineitä määrittäessä maisemaelementtien ja asutuksen kulttuurihistoriallista arvoa.

Muinaisjäännöksistä tehdään inventointiraportit museoviraston periaatteiden mukaisesti, sekä paikkatietojärjestelmiin siirrettävä taulukkomuotoinen tietokanta.

Yhteenvedo koko projektialueen kulttuuriarvoista kootaan raporttiin, jota monistetaan 100-150 kpl kuntien, alueellisten viranomaisten ja yhteistyötahojen käyttöön. Kunkin kunnan inventointilomakkeista kootaan ao. kunnan pääkirjastoon ja kunnanvirastoon tallennettavat käyttökopiot. CD-Rommeja tehdään ainakin kuntien viranomaisten, koulujen ja kotiseutuyhdistysten käyttöön. Mikäli kiinnostusta ilmenee, voidaan harkita niistä tehtäviä kaupallisia myynituotteita. Projektille avataan omat sivut internetiin, josta voi seurata projektin etenemistä. Jokaisesta kunnasta tehtävä kulttuuriympäristön esittely linkitetään osaksi kuntien kotisivuja. Mallikyliä hoitosuunnitelmia monistetaan/painetaan n. 250-500 kpl ja ne jaetaan kaikkien alueella toimivien kyläyhdistysten ja -toimikuntien käyttöön.

Vaikutukset: Luo työpaikkoja ja palvelee suunnittelua

Projektin tuloksena syntyy perustietoa, jota tarvitaan mm. matkailupalvelujen kehittämiseen, kylien hoitosuunnitelmien laatimiseen sekä tavanomaiseen asuin- ympäristön kehittämiseen ja rakentamiseen. Tuloksena syntyy välillisiä työpaikkoja.

Projekti työllistää projektinvetäjän lisäksi 5-6 tutkijaa, jotka tekevät maastotöitä kesäkuukausien ajan ja sen jälkeen työstävät kerätystä aineistosta rakennuskulttuurikortiston.

Lisää alueen vetovoimaisuutta matkailukohteena sekä yritys-, työ- ja asuinpaikkana, levittää tietoa

Projektin tulos on käytettävissä välittömästi kehitettäessä maaseutuelinkeinoja, joissa perinteisestä kulttuuriympäristöstä ja sen hoitamisesta on hyötyä elinkeinojen menestymiselle (esim. erilaisten matkailureittien suunnitteluun), maankäytön suunnittelussa, rakentamisen ohjauksessa ja mm. eriasteisissa ympäristön-

parannushankkeissa. Se tarjoaa myös tarpeellisen taustatiedon kyläkohtaisten hoitosuunnitelmien tekemiselle.

Edistää ympäristönsuojelua ja kestävästä kehitystä, vahvistaa paikallista identiteettiä, edistää viihtymistä

Rakennetun ympäristön hoidon ja kehittämisen on perustuttava alueen ominaispiirteiden ja kulttuuriarvojen tuntemiseen. Projekti pyrkii sellaisten maisemiarvojen määrittämiseen ja säilyttämiseen, jotka vahvistavat paikallista identiteettiä ja vaikuttavat sitä kautta asukkaiden viihtymiseen.

Kulttuuriympäristön arvottaminen palvelee suunnittelua ja rakennetun ympäristön suojelua maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla. Inventoinnin yhteydessä levitettävä tieto vanhojen rakennusten korjausperiaatteista ja korjausavustuksista edistävät kestävästä kehitystä.

Kehittää kulttuuriympäristötiedostoja ja niiden käytettävyyttä

Rakennuskulttuuritiedostot ja muinaisjäännösrekisterit kirjoitetaan ATK:lle ja sidotaan karttakoordinaatteihin. Inventointitietokanta on rakennettu siten, että tiedot kohteiden kulttuurihistoriallisesta merkityksestä voidaan siirtää osaksi paikkatietojärjestelmää (GIS). Muinaisjäännöksistä luodaan Access-muotoinen taulukko ja tiedot siirretään Mapinfoon. Kulttuurimaisemakopiot digitoidaan Mapinfoon ja siirretään samaan mittakaavaan peruskarttojen kanssa (1:20 000). Kunnat ja alueelliset viranomaiset saavat siten aineiston käyttöönsä sähköisessä muodossa.

Yhteys ohjelmiin:

Projekti toteuttaa Varsinais-Suomen kehittämissuunnitelmissa asetetut tavoitteet:

Varsinais-Suomen tavoite 2- ohjelma 2000-2006. Esim. 3.2. Ympäristön tilan säilyttäminen ja parantaminen ja 3.4. Matkailun ja kulttuurin kehittäminen sekä elinympäristön parantaminen ja viihtyisyyden lisääminen. Kohta 6.3. Ympäristö ja kestävä kehitys: *"Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys, jolla taataan, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle ja vaalitaan mm. tasa-arvoa, taiteen eri lajien elinvoimaisuutta, kansanperinnettä, maisemaa sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ja asuinympäristöjä."* 9.1.4b: *Säilytetään ja kunnostetaan arvokkaimmat kaupunkimiljööt, ts. säilytetään kulttuuri- ja perinnetta... Ympäristön omaleimaisuuden säilyttämiseksi sekä erityisarvojen ja kestävä kehityksen edistämiseksi lisätään tietoisuutta oman alueen ympäristöstä..."*

Maaseutusuunnitelma. (3.0): Kylien kunnostaminen ja kehittäminen sekä maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen. *"Maaseudun kulttuuriperinnön suojeleminen ja säilyttäminen on tärkeää kylän identiteetille ja sitä kautta kylässä viihtymiselle. Kulttuuriperintöä voidaan hyödyntää myös elinkeinotoiminnassa ja näin luoda uusia työtilaisuuksia alueelle. Esim. tuettavia toimenpiteitä: paikallishistorian ja perinteen tallentaminen ja esille tuominen, maisemallisesti tärkeiden rakennusten ja kulttuuriympäristön hoito..."*

Lounais-Suomen ympäristöohjelma. 4.7 Rakennettu ympäristö ja kulttuuri-
maisema. Tavoitteet vuoteen 2005: *"Yhdyskuntien viihtyisyä, historiallisesti
monimuotoinen ja ajallisesti kerroksinen elinympäristö on säilytetty ja
kulttuuriympäristö on pysynyt elävänä. Maaseutu on säilynyt elinvoimaisena niin,
että perinteisten elinkeinojen muovaamat maiseman ja rakennetun kulttuuriym-
päristön erityispiirteet ovat säilyneet."*

Varsinais-Suomen kehittämisohjelma. TPK 5.3. *"Ympäristön vaalimisen
varmistamiseksi on jatkettava historiallisten muistomerkkien ja rakennusten sekä
ympäristöjen ja maisemien inventointia sekä hoitoa. Hyvällä suunnittelulla alueita
ja kohteita voidaan käyttää erilaisiin tarkoituksiin suojeluarvoa vaarantamatta."*

Varsinais-Suomen matkailuohjelma. 3. Matkailun infrastruktuurin kehit-
täminen. 3.2. Kulttuuri ja vapaa-aika sidotaan osaksi maakunnan matkailumark-
kinointia. *"Maakunnan tulee hyödyntää alueen kulttuuria ja historiaa vienti-
artikkelina alueen tunnetuksi tekemisessä sekä matkailun kehittämisessä."*

Lounais-Suomen Itsenäiset Maaseutuyrittäjät, LSIM ry. Ohjelmaluonnos
vuosille 2000 - 2006 (8.2.5): Esim. *"Maisema- ja rakennusinventointien avulla
voidaan tunnistaa erityisesti säilyttämisen arvoiset kokonaisuudet ja maisemaan
kohdistuvat uhat. Inventoinnit ovat omiaan lisäämään alueella asuvien ihmisten
kiinnostusta ympäristöönsä ja aktiivisuutta sen hoitoon ja säilyttämiseen. Samalla
tietoisuus oman alueen menneisyydestä sitouttaa väestöä omaan paikkakuntaan-
sa."*

Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry. Ohjelmaluonnos 2000-2006.

Toteutus: Projekti jakautuu vuosille 2000-2004:

Vuosi 2000: Projektin käynnistäminen ja tavoitteiden sekä aikataulujen täsmentäminen yhdessä
alueen kuntien kanssa.

Jatketaan Salon ja Kiikalan rakennusinventointeja. Laaditaan Salon ja Kiikalan
inventoiduista kylistä ja kaupunginosista kulttuurimaisemakopiot. Digitoidaan
valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden kulttuurimaisemakopiot.
Inventoidaan Salon muinaisjäännökset (vastuu museovirasto).

Vuosi 2001: Saatetaan loppuun Kiikalan ja Perttelin rakennetun ympäristön inventoinnit,
jatketaan Perniön ja Someron inventointeja sekä aloitetaan työ Kiskossa ja
Suomusjärvellä. Aloitetaan ja jatketaan maisemahistorian karttojen laatimista
Halikossa, Perttelissä, Salossa, Muurlassa, Särkisalossa, Perniössä, Somerolla,
Kiikalassa ja Suomusjärvellä.

Inventoidaan Kiskon ja Perttelin muinaisjäännökset.

Vuosi 2002: Jatketaan em. inventointeja ja maisemahistorian selvitystyötä. Inventoidaan
Kiikalan, Muurlan ja Särkisalon muinaisjäännökset.

Vuosi 2003: Saatetaan loppuun inventoinnit, maisemahistorian selvitystyöt. Määritetään alueen
kulttuuriarvot ja viedään ne osaksi paikkatietojärjestelmää. Laaditaan raportit ym.
selvitykset. Aloitetaan esimerkkikylien hoitosuunnitelmien ja kuntien rakennettua
kulttuuriympäristöä koskevien sähköisten esitteiden suunnittelu.

Vuosi 2004: CD-Rommit, mallikylien hoitosuunnitelmat ja internetesitykset valmistuvat.
Loppuraportti ja projektin päättäminen.

Työmäärä/kunta (kk)	2000	2001	2002	2003	2004
- Halikko (2+7)	2	1	1	3	2
- Kiikala (11)	4	2	2	1	2
- Kisko (14)		4	4	4	2
- Kuusjoki (1,25)				0,25	2
- Muurla (8)		2	2	2	2
- Perniö (13)		3	4	4	2
- Pertteli (1+10)	1	3	3	2	2
- Salo (13,5)	4	3	1,5	3	2
- Somero (9,5)		2	2	3,5	2
- Suomusjärvi (10)		3	3	2	2
- Särkisalo (7)		1	2	2	2
Kylien hoitosuunnitelmat, rap. monistus				4	5
Yhteensä (116,27)	11	24	24,5	30,75	27

Vastuu: Turun maakuntamuseo vastaa projektin käytännön järjestelyistä, työn ohjauksesta,
työtiloista ja laitteista sekä taloudenhoidosta. Museo palkkaa projektihenkilöstön.
Kuntien ja Varsinais-Suomen liiton rahoitusosuus maksetaan Turun maakunta-
museolle. Projektin taustaorganisaationa toimii Varsinais-Suomen kulttuuriym-
päristötyöryhmä. Projektin ohjausryhmä muodostetaan kulttuuriympäristötyö-
ryhmän, alueellisten Leader-toimintaryhmien ja alueen kuntien nimeämistä edus-
tajista.

Projektin johtajana toimii Turun maakuntamuseon tutkija Kaarin Kurri, joka
vastaa myös rakennetun ympäristön inventoinnin ja kulttuuriarvojen määritte-
lytyön ohjauksesta. Muinaisjäännösten inventointia ohjaa museon tutkija Heljä
Brusila. Projektihenkilöstönä käytetään mahdollisuuksien mukaan ao. kunnista
kotoisin olevia sopivan koulutuksen omaavia henkilöitä.

SUOMUSJÄRVI - RAUTSUO - KAARLE

Kiinteistötiedot

KUNTA	KIINTUNNUS	KYLÄ/KAUPUNGINOSA	KIINTEISTÖN NIMI		
Suomusjärvi	413-0001-0009	RAUTSUO	KAARLE		
OSOITE			ALUETYYPPI		
Kiskontie 249, 25410 SUOMUSJÄRVI			Haja-asutusalue		
KULTTUURIARVOT			ARVOTUS		
Rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja ympäristöllisesti arvokas			Seudullinen		
PERUSTELUT					
Rautsuon kylän kantatalo Kaarle sijaitsee vanhalla kylätontilla. Vuonna 1926 valmistunut aumakattoinen asuinrakennus on hyväkuntoinen ja hyvin säilynyt vanhassa asussaan. Aitta 1898.					
KAAVATILANNE	KAAVAMERKINTÄ	RAK.LKM.REK.	INV.LKM	HIST. TILATYYPPI	
		2	2	Talo, kantatalo	
ASUTUSHISTORIA					
Kaarlen talo on yksi Rautsuon kylän kantataloista ja se mainitaan vanhimmassa maakirjassa v. 1540.					
PIHAPIIRI					
Pihapiiri koostuu kahdesta kiinteistöstä, Kaarlestä (1:9) ja Mannista (3:18). Asuinrakennus ja aitta sijaitsevat Kaarlen alueella, vanha navetta Mannin alueella. Molemmat kiinteistöt ovat pitkään olleet saman omistajan hallussa ja ne muodostavat yhdessä yhtenäisen pihan. Pihamaalla on laajat nurmikentät, asuinrakennuksen länsipuolella on puutarha. Navetan pohjoispuolella on Pompuksen tontti, Kaarlen kaakkoispuolella Kiskontien varrella on Väinän kantatalon tontti.					
YMPÄRISTÖ					
Pihapiirin pohjoispuolella on toinen kantatalo, Pompus. Kiinteistön itä- ja kaakkoispuolella kulkee Kiskontie, jonka takana on peltoa. Etelä- ja länsipuolella on niin ikään peltoa.					
LISÄTIEDOT					
Kaksi kantataloa, Kaarle ja Manni, päätyivät saman omistajan haltuun 1870- ja 1880-luvulla. Mannin päärakennus lienee purettu pian tämän jälkeen, viimeistään ennen 1920-lukua. Näin kahdesta kiinteistöstä muotoutui yksi pihapiiri. Mannin päärakennuksen sijainnista ei ole tarkkaa tietoa, mutta jossakin nykyisen pihamaan alueella se on ollut.					
VALOKUVAT					
Suomusjärvi 10/2001, Suomusjärvi 11/2001					
PIIRUSTUKSET					
KARTAT					
ASIAKIRJAT					
KIRJALLISET JA SUULLISET LÄHTEET					
Suomusjärven maarekisteri (Varsinais-Suomen maanmittaustoimisto)					
Suomen maatilat, III osa Turun ja Porin lääni, Ahvenanmaa (Porvoo 1932), s. 1756-57.					
Hilkka Lietzen (Kaarlen asukas)					
INVENTOIJAT		PVM			
Janne Haikari		5.7.2001			

SUOMUSJÄRVI - RAUTSUO - KAARLE

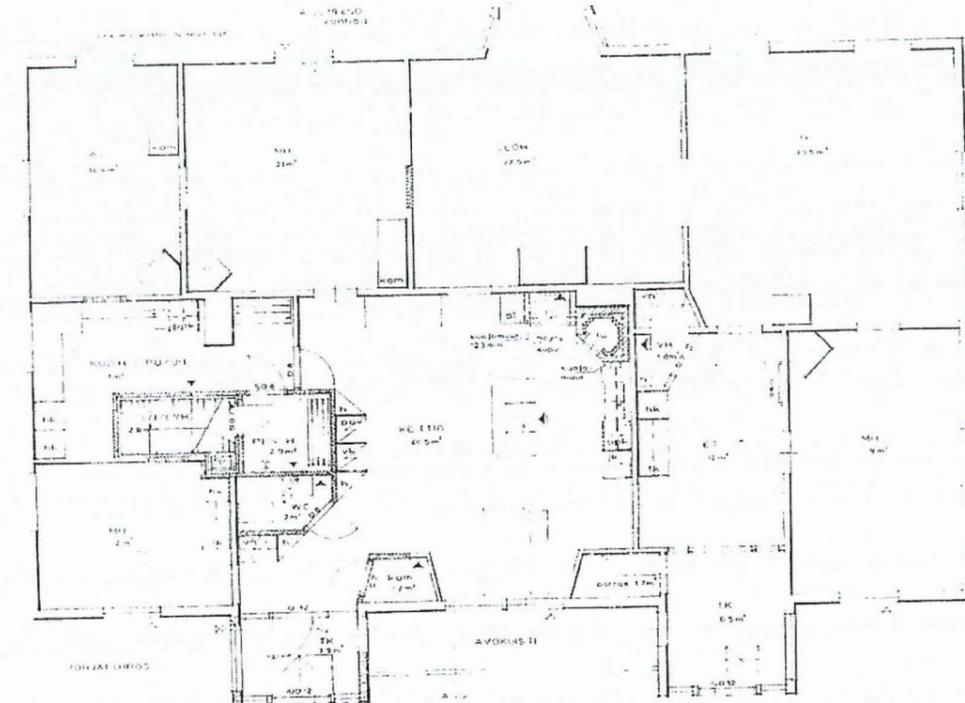
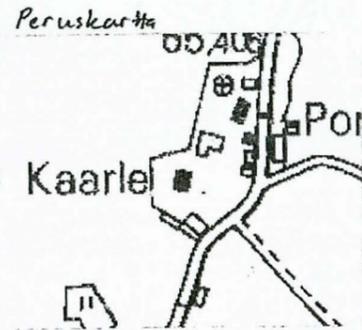
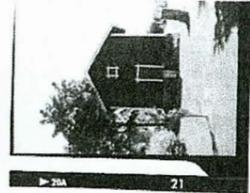
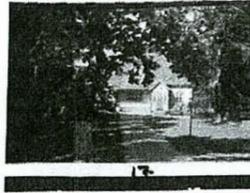
Rakennus 001 Talonpoikaistalo

KIINTUNNUS	SUOJELU	KULTT.HIST. ARVO			
413-0001-0009	Ei suojeltu	Rakennustaiteellisesti arvokas			
RAKVUOSI	1926	MUUTOKSET			
NYKYKÄYTTÖ	ALKUP.KÄYTTÖ	KERROS	RUNKO	VUORAUUS	
Asuminen	Asuminen	1	Hirsi	Vaihteleva ponttilauta	
PERUSTUS	KATTO	KATE	ULKOVÄRI	KUNTO	
Luonnonkivi -harkko	Auma	Tiili -keraaminen	vaalean keltainen	Hyvä	
RAKENNUSHISTORIA,SISÄTILAT JA KUVAUS					
RAKENNUSHISTORIA: Talo on valmistunut vuonna 1926. Talo oli aluksi useamman vuoden ajan vuoraamaton. Vanha Kaarlen päärakennus on sijannut jossakin pihapiirin alueella, ei kuitenkaan samalla paikalla kuin nykyinen. Taloon vedettiin vesijohto ja tehtiin viemärit 1959. Talossa tehtiin sisäremontti 1993-94, jolloin taloon rakennettiin sauna ja pesutilat. Aumakaton päätylapeista on jossakin vaiheessa poistettu frontonit. Länsi- ja itälappeen frontoneissa on kaksi kuusiruutuista ikkunaa, päätylapeiden frontoneissa oli yksi ikkuna. KUVAUS: Talon itäseinustalla kuisti, jonka reunoissa on satulakattoiset umpiosat, molemmissa on sisäänkäynti. Niiden väliin jäävä osa on avonainen. Kuistin yläpuolella katonlapeessa on frontoni. Keskellä länsiseinustaa on erkkeri, jonka ulkoreuna on tuettu kivipilarein. Myös katon länsilapeessa on frontoni.					
LISÄTIEDOT, PIIRUSTUKSET JA LÄHTEET					
VALOKUVAT			KOORDINAATIT	2477306	6694251
Suomusjärvi 10/2001, 2-11 ja 11/2001, 32-35.					

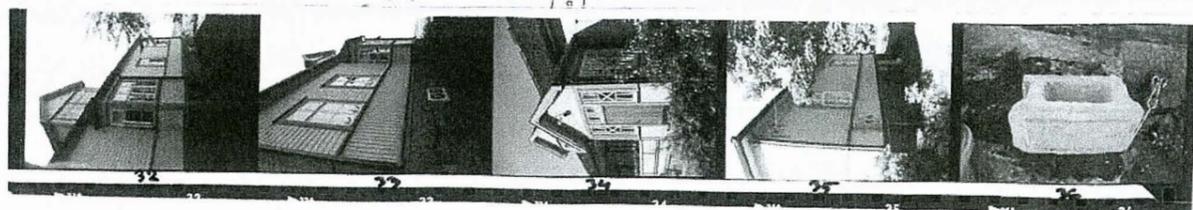
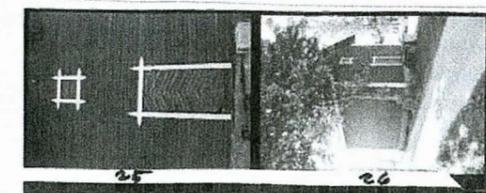
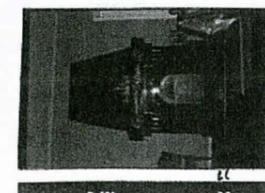
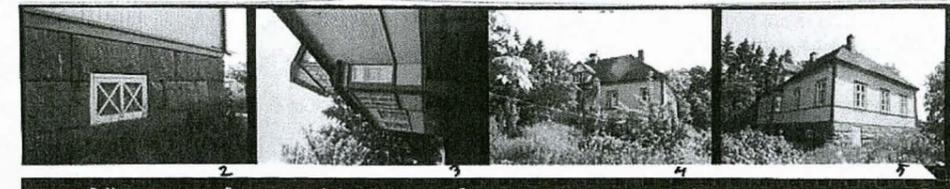
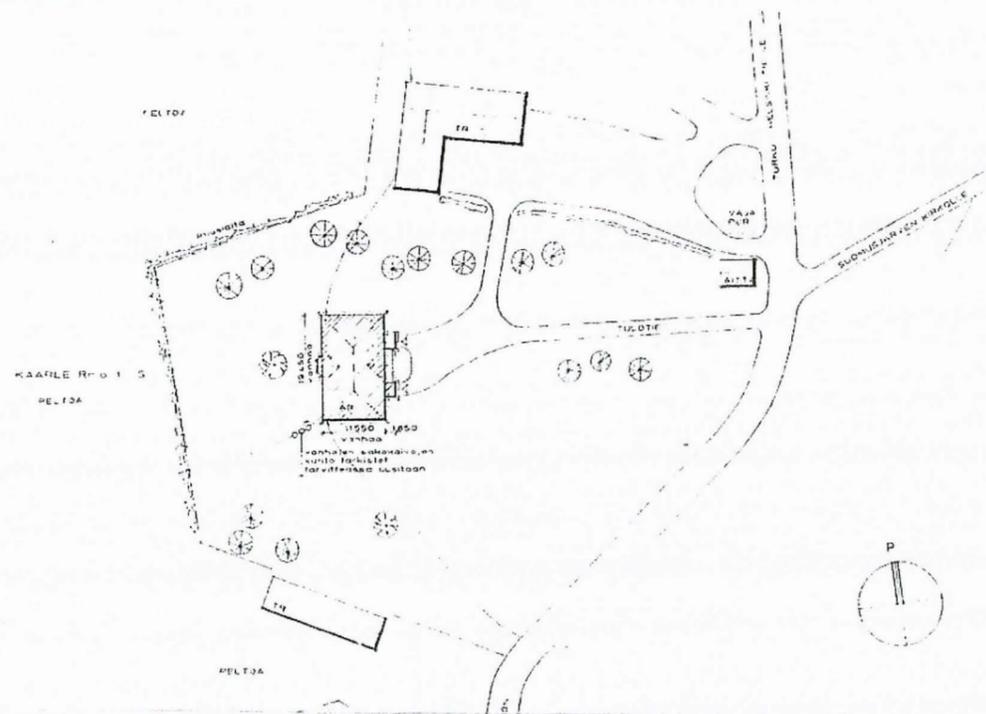
Rakennus 002 Aitta

KIINTUNNUS	SUOJELU	KULTT.HIST. ARVO			
413-0001-0009	Ei suojeltu				
RAKVUOSI	1898	MUUTOKSET			
NYKYKÄYTTÖ	ALKUP.KÄYTTÖ	KERROS	RUNKO	VUORAUUS	
Varastointi	Varastointi	2	Hirsi	Ei vuorattu	
PERUSTUS	KATTO	KATE	ULKOVÄRI	KUNTO	
Luonnonkivi -harkko	Satula	Tiili -keraaminen	punainen	Hyvä	
RAKENNUSHISTORIA,SISÄTILAT JA KUVAUS					
RAKENNUSHISTORIA: Aitta on rakennettu vuonna 1898, vuosilluku ja nimikirjaimet B.L. on hakattu kivijalkaan. SISÄTILA: Aitta on kaksikerroksinen. Viljalaarit ovat olleet toisessa kerroksessa. KUVAUS: Ulko-ovi on rakennuksen länsiseinustalla.					
LISÄTIEDOT, PIIRUSTUKSET JA LÄHTEET					
VALOKUVAT			KOORDINAATIT	2477376	6694259
Suomusjärvi 11/2001, 21-26.					

Suomusjärvi (776)
Rautsuon kylä (413)
Kaarle 1:9
Kiskontie 249



Kaarlen (1:9) talon pihapiiriin liittyvät kiinteästi Mannin (3:18) ja Väinätalon (4:11) kiinteistöt. Manni on näistä kolmesta pohjoisin, ja sen mailla on vanha navetta. Myös Väinätalon mailla on vanha navetta, se sijaitsee pihapiirin etelälaidalla. Kaarlen vanha asuinrakennus on pihapiirin keskellä.



SUOMUSJÄRVI - LAIDIKE

Kylän/kaupunginosan inventointitiedot

KULTTUURIHISTORIALLINEN ARVO	ARVOTUS
Rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja ympäristöllisesti arvokas	Seudullinen
PERUSTELU	
Kylässä ollut 1500-luvun lopulta lähtien neljä taloa. Kolme niistä edelleen vanhalla paikallaan, Eerola siirretty nykyiselle paikalleen 1800-luvulla. Vanha hautausmaa ja kirkon paikka 1600-luvulta kylätontin yhteydessä.	
MAISEMA	
Laidike sijaitsee kunnan itäosassa 1-tien eteläpuolella. Kylän asutus ja pellot ovat keskittyneet Enäjärven rantamaille. Kylän ja kunnan itäraja kulkee Enäjärven keskellä, toisella rannalla on Sammatti.	
Laidikkeen historialliselta kylätontilta on matkaa Enäjärvelle lyhimmillään n. 300 metriä. Järvi on kylän etelä-, kaakkois- ja itäpuolella. Järven ja kylän väliin jäävät pellot. Pieniä osia järvestä näkyy kylätontilta ja sen halki kulkevalta Laidikkeentieltä. Kylätontin asutus näkyy hyvin peltojen takaa, sillä se on rakennettu loivaan rinteeseen.	
Kylätontin pohjoispuolella on korkeita mäkiä ja metsää. Kylätontilta pääsee pohjoiseen 1-tielle Lokontietä pitkin, joka lähtee Laidikkeentien päästä. Sen varressa on haja-asutusta ja yksittäisiä pelloja, pääosin kuitenkin metsää.	
Lännessä Laidikkeentie johtaa peltojen halki Karjalohjantielle, jonka varressa on myös asutusta. Karjalohjantien varressa on avointa pelto- ja niittyaluetta, maasto on kumpuilevaa.	
Kruusintien varrella on haja-asutusta ja metsää. Vahaniementien varresta löytyy kesäasutusta ja peltola.	
HISTORIA	
Laidikkeen alueelta on löydetty kivikautisen asuinpaikan jäänteitä sekä tehty useita kivikauteen ajoittuvia irtolöytöjä.	
Varhaisin maininta historiallisissa lähteissä kylästä on vuodelta 1427. Asutus on Suomusjärvelle saattanut tulla lännen suunnasta. Halikossa on Laidolan kylä, minkä arvellaan olevan yhteydessä Laidikkeeseen, eli asukkaat ovat saattaneet tulla Laidikkeelle sieltä (Kiskon ja Suomusjärven historia I, s. 130).	
Vanhimmissa maakirjassa vuonna 1540 Laidikkeessa on kuusi taloa: Jusala, Öysti, Eerola, Sipilä sekä kaksi nimeltä tuntematonta, jotka häviävät jo 1500-luvun aikana.	
Suomusjärven kirkko on 1600-luvulla ollut Laidikkeen kylässä. Vuonna 1635 kylään rakennettiin saarnahuone, joka vihittiin kirkoksi v. 1678 samanaikaisesti kun Suomusjärven kappeliseurakunta erotettiin virallisesti Kiskosta. Vuonna 1697 kirkon mainitaan olleen rappautunut ja näihin aikoihin alettiin suunnitella sen siirtämistä toiseen kylään, mikä toteutuikin pian.	
Vuonna 1706 Laidikkeen kirkko oli jo täysin sortunut ja kellotorni romahtanut hautojen päälle. Hautausmaata käytettiin kuitenkin vielä v. 1708. Hautausmaata hoidettiin vaihtelevasti tämän jälkeen. Vuonna 1886 paikalla on ollut tolppa, jossa on metallilevyssä lukenut: "Tässä me nukkuneena lepäämme ja odotamme sinua kunnia tulos Herra. Laidike kirkko 1697.". Kirkon tarkasta sijainnista ei ole tietoa, mutta hautausmaa sijaitsee vanhan kylätontin yhteydessä nykyisen Laidikkeentien varressa.	
Isojaon aikaan v. 1778 neljän tilan talouskeskukset sijaitsivat lähekkäin (mutta eivät tiiviisti) suunnilleen nykyisellä paikalla Laidikkeentien varressa. Vain Eerolan talouskeskus sijaitsee nykyisin eri paikalla kuin isojaon aikaan.	
Eerolan talouskeskus on siirretty vanhalta paikaltaan lännemmäksi Laidikkeentien varteen 1800-luvun alkupuolella. Se oli nykyisellä paikallaan isojaon täydennyksen aikaan 1910-1913. Vanhalla paikalla on nykyisin Airistolana tunnettu talo, joka on rakennettu 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa. Se kuuluu Eerolan kiinteistöön ja sijaitsee vanhan talouskeskuksen tontilla.	
Kylän halki on vanhastaan kulkenut Laidikkeen kirkkotie, eli tie Suomusjärveltä Laidikkeen kautta Taipaleen ja Salmen kyliin sekä edelleen Karjalohjalle, eli nykyinen Karjalohjantie. Sen varteen on 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa syntynyt asutusta. Karjalohjantien ja Laidikkeentien risteyksessä on 1900-luvun alkupuolella ollut kaksi kauppaa (rakennukset edelleen olemassa, ei inventoitu 2002, peruskorjattuja). Kylässä on toiminut myös puhelinvaihte,	

Alueinventoinnit -Turun maakuntamuseo

26.4.2005

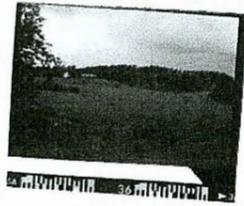
SUOMUSJÄRVI - LAIDIKE

"Laidikkeen sentraali" (Lepola Karjalohjantien varressa).	
NYKYTILA	
Kylässä on melko paljon asutusta, pellot ovat viljelyksessä. Palveluita kylässä ei ole.	
Vanha kylätontti on säästynyt laajalta lisärakentamiselta 1900-luvun jälkipuoliskolla. Laidikkeen tien kulkee kylätontin läpi pelto alueen ja metsäisen rinteiden välissä. Vanha hautausmaan tontti on aidattuna tien varressa asutuksen yhteydessä. Asukkaiden mukaan hautausmaan reunassa lojuu jo osaksi peittyneenä hautausmaalta löydettyjä vanhoja hautakiviä. Hautausmaalla on vuonna 1906 pystytetty muistopaasi.	
Kantatiloista Eerolassa ja Öystissä on vanhat päärakennukset. Jusalan päärakennus on 1950-luvulta, Sipilän eli nykyisen Rantalalan päärakennus on 1990-luvun lopulta. Sipilässä on vanhasta rakennuskannasta jäljellä enää 1900-luvun alussa valmistunut navetta. Tilalla on suuria kasvihuoneita.	
Öystin päärakennus on peruskorjattu vanhaa kunnioittaen. Talouskeskuksen kuuluu useita rakennuksia, Lokontie kulkee pihapiirin halki pohjoiseen. Päärakennuksen lisäksi tilalla on mm. vanha aitta, jossa on hirsinen jalkarakenne sekä (uusittu) malkakatto.	
Eerolan päärakennus on säilynyt vanhassa asussaan kuistia lukuunottamatta, joka on purettu. Pihapiiristä on purettu kaikki talourakennukset paitsi sauna. Jusalan pihapiirissä on useita rakennuksia, päärakennus edustaa 1950-luvun rakentamista.	
ERIKSEEN ARVOTETTU ALUE	ARVOTUS
Vanha kylätontti	Seudullinen
Kylän tilojen talouskeskukset lähekkäin toisiaan (kuitenkin erillään) Laidikkeentien varressa. Tontin asutus pellon reunalla, metsäisen rinteiden alaosaan. Öystissä ja Jusalassa vanhaa rakennuskantaa, Sipilässä (Rantalassa) vain navetta.	
ERIKSEEN ARVOTETTU ALUE	ARVOTUS
Vanha hautausmaa	Seudullinen
Suomusjärven kappeliseurakunnan kirkko ja hautausmaa sijaitsivat 1600-luvulla Laidikkeen kylässä. Vanha hautausmaa nykyisin aidattu alue, jossa muistokivi. Hautakiviä ei ole pystyssä. Kirkon tarkasta sijainnista ei tietoa. (SU-670)	
LISÄTIEDOT	
VALOKUVAT	
Suomusjärvi 1/2002, 36; Suomusjärvi 12/2002, 2-5, 22-25; Suomusjärvi 13/2002, 12-17; Suomusjärvi 14/2002, 15-17, 28-31.	
PIIRUSTUKSET	
KARTAT	
ASIAKIRJAT	
LÄHTEET	
Anja Sarvas, Seija Väärä: Kiskon ja Suomusjärven historia I. Jyväskylä 1998.	
Mervi Kvist: Kiskon ja Suomusjärven historia II. Jyväskylä 2001.	
Suomusjärven maisemahistorian kartta-aineisto, Turun maakuntamuseo 2001-2002.	
Rakennusinventoinnit (Janne Haikari 2002, Marjatta Havia 1993).	
Isojaon täydennys ja uusjako Taipaleen ja Laidikkeen kylissä 1910-1913, kartat ja asiakirjat, Varsinais-Suomen maanmittaustoimiston arkisto, Suomusjärvi 15:5.	
INVENTOIJAT	PVM
Janne Haikari	

Alueinventoinnit -Turun maakuntamuseo

26.4.2005

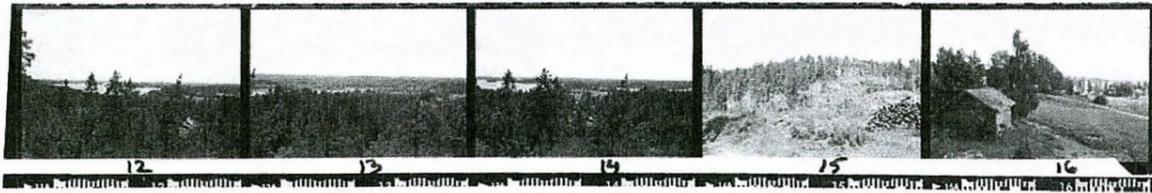
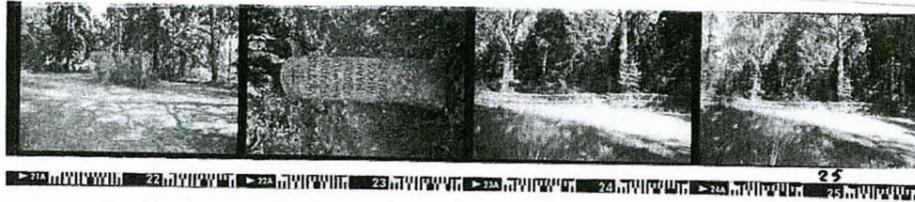
Laidike



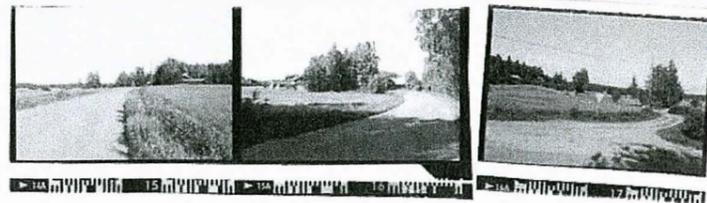
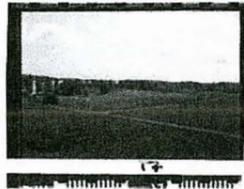
1/2002



12/2002



13/2002



14/2002

